

e-ISSN: 2687-5268

TURKISH JOURNAL OF FASHION DESIGN AND MANAGEMENT (TJFDM)

VOLUME 5 / ISSUE 2 / 2023

Turkish Journal of Fashion Design and Management (TJFDM)

Yıl (Year) : 2023

Cilt (Volume) : 5

Sayı (Issue) : 2

Ege Üniversitesi Adına Sahibi

(Owner on Behalf of Ege University, Director):

Prof.Dr. Ziyet ÖNDOĞAN

Ege Üniversitesi Moda ve Tasarım Yüksekokulu
Müdürü

(Manager, Ege University, Faculty of Fashion Design
and Management)

Baş Editör (Editor in Chief)

Prof.Dr. Ziyet ÖNDOĞAN

Editörler (Editors)

Doç.Dr. (Assoc.Prof.Dr.) Serkan BOZ

Dr.Öğr.Üyesi (Asst.Prof.Dr.) Ece Nüket ÖNDOĞAN

Dr.Öğr.Üyesi (Asst.Prof.Dr.) Arzu ŞEN KILIÇ

Dr.Öğr.Üyesi (Asst.Prof.Dr.) Özlem KURTOĞLU

NECEF

Teknik Editör (Technical Editor)

Doç.Dr. (Assoc.Prof.Dr.) Serkan BOZ

Yabancı Dil Editörleri (Foreign Language Editors)

Dr.Öğr.Üyesi (Asst.Prof.Dr.) Sermet MİR

Öğr.Gör. (Lecturer) Saba SIRT

Tasarım Sorumlusu (Design Supervisor)

Yağmur YÖRÜK

Taranılan İndeksler: Asos İndeks, Google Scholar

e-ISSN: 2687-5268

Uluslar arası Hakemli Turkish Journal of Fashion Design and Management Dergisi (TJFDM); 2019 yılından itibaren yayınlanan, sosyal bilimler ile interdisipliner alanlarda yapılan çalışmaların yer aldığı, indekslerde taranan uluslararası hakemli dergidir. Dergi yılda “üç” sayı olarak, Dergipark üzerinden açık erişimli, online yayınlanmaktadır.

Turkish Journal of Fashion Design and Management (TJFDM); is an international peerreviewed journal in the field of social sciences and field of interdisciplinary that has been indexed in databases since its first publication in 2019. TJFDM is an open access journal and it is published online three times each year. The journal can be accessed via the system of Dergipark.

Dergimize yapılan atıflarda “Ege Ü. TJFDM, Moda ve Tasarım YO Dergisi” kısaltması kullanılmalıdır.

The title of the journal should be cited as “Ege U. TJFDM, Faculty of Fashion and Design”.

Yazışma Adresi

Adres : Ege Üniversitesi, Moda ve Tasarım Yüksekokulu, Tıp Fakültesi Kampusü 35040 Bornova–İzmir, Türkiye
Telefon : +90.232.342 57 82
Faks : +90.232.342 57 83
GSM : +90.533.248 06 88
E-posta : ege.tjfdm@gmail.com

Correspondence Address

Address : Ege University, Faculty of Fashion and Design, Medicine Faculty Campus 35040 Bornova–İzmir, Turkey
Phone : +90.232.342 57 82
Fax : +90.232.342 57 83
GSM : +90.533.248 06 88
E-mail : ege.tjfdm@gmail.com

Danışma Kurulu

Prof.Dr. Ana Christina BROEGA	Minho University, Textile Engineering Department, Dir.Mes. Design de Comunicação de Moda
Prof.Dr. Hacı Yakup ÖZTUNA	Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik Bölümü, Grafik Tasarımı Ana Sanat Dalı
Prof. Halil YOLERİ	Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik ve Cam Tasarımı Bölümü
Prof.Dr. Helder CARVALHO	Minho University, Textile and Design Department
Prof.Dr. Maria José Araújo Marques ABREU	Minho University, Textile and Design Department
Prof.Dr. Sedef AKGÜNGÖR	Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi, İktisat Bölümü, İktisat Politikası ABD
Prof.Dr. Ş.Özlenen ERDEM İŞMAL	Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü
Prof.Dr. Zuhâl ÖZEL SAĞLAMTİMUR	Ege Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo-Televizyon ve Sinema Bölümü, Fotoğrafçılık ve Grafik Anabilim Dalı
Prof.Dr. Çağrı BULUT	Yaşar Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü
Doç. Filiz ADIGÜZEL TOPRAK	Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü
Doç.Dr. Timur KÖSE	Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi, Temel Tıp Bilimleri Bölümü, Biyoistatistik ve Tıbbi Bilişim Ana Bilim Dalı
Doç.Dr. Zeynep Gamze MERT	Gebze Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü
Ass.Prof. Fatma BAYTAR	Cornell University, College of Human Ecology, Department of Fiber Science&Apparel Design

Advisory Board

Prof.Dr. Ana Christina BROEGA	Minho University, Textile Engineering Department, Dir.Mes. Design de Comunicação de Moda
Prof.Dr. Hacı Yakup ÖZTUNA	Dokuz Eylül University, Faculty of Fine Arts, Department of Graphic
Prof. Halil YOLERİ	Dokuz Eylül University, Faculty of Fine Arts, Department of Ceramic&Glass Design
Prof. Hélder CARVALHO	University of Minho, Textile&Design Engineering
Prof.Dr. Maria José Araújo Marques ABREU	University of Minho, Textile&Design Department
Prof.Dr. Sedef AKGÜNGÖR	Dokuz Eylül University, Faculty of Business, Department of Economics, Division of Economic Policy
Prof.Dr. Ş.Özlenen ERDEM İŞMAL	Dokuz Eylül University, Faculty of Fine Arts, Department of Textile& Fashion Design
Prof.Dr. Zuhâl Özlem SAĞLAMTİMUR	Ege University, Faculty of Communication, Radio–Television and Cinema Department, Photography and Graphics
Prof.Dr. Çağrı BULUT	Dokuz Eylül University, Faculty of Business, Department of Business Administration
Assoc.Prof. Filiz ADIGÜZEL TOPRAK	Dokuz Eylül University, Faculty of Fine Arts, Department of Traditional Turkish Arts
Assoc.Prof.Dr. Timur KÖSE	Ege University Faculty of Medicine, Basic Medical Sciences, Department of Biostatistics and Medical Informatics
Assoc.Prof.Dr. Zeynep Gamze MERT	Gebze Technical University, Faculty of Architecture, Department of City and Regional Planning
Ass.Prof. Fatma BAYTAR	Cornell University, College of Human Ecology, the Department of Fiber Science&Apparel Design

İÇİNDEKİLER (CONTENTS)

Araştırma Makaleleri (Research Articles)

- Tekstil ve Hazır Giyim Markalarına Ait Seçilen Bazı Ürünleri Sürdürülebilirlik Açısından Değerlendirilmesi**
Evaluation of Some Selected Products of Textile and Apparel Brands in Terms of Sustainability
Hümeyra ÇAKIR, Nilşen SÜNTER EROĞLU 47
- Sekiz Köşeli Yıldız Motifinin Ekspresyonizm ve Kübizm Sanat Akımları ile Modernize Edilerek Tasarlanması**
Designing The Eight-Corner Star Motif by Modernizing It with Expressionism and Cubism Art Currents
Ebru ÇORUH, Zeynep AZİZOĞLU 67
- İngiliz Restorasyon Stili Mobilya Tasarımı Üzerine Bir Araştırma**
A Research on British Restoration Style Furniture Design
Selçuk DEMİRCİ 85

Derleme Makaleleri (Reviews)

- Teknik ve Akıllı Tekstillerin Spor Giysi Tasarımında Kullanımı**
The Use of Technical and Smart Textiles in Sports Clothing Design
Zehra Evrim KANAT 105

ARAŞTIRMA
MAKALESİ
(Research
Article)

Tekstil ve Hazır Giyim Markalarına Ait Seçilen Bazı Ürünlerin
Sürdürülebilirlik Açısından Değerlendirilmesi

Evaluation of Some Selected Products of Textile and Apparel Brands in Terms of Sustainability

DOI: 10.54976/tjfdm.1265096

Alınış (Received): 14.03.2023

Kabul Tarihi (Accepted): 18.05.2023

Öz

Temelde gelecek nesillere ekonomik, ekolojik ve sosyal koşulları devam ettirilebilir ve yaşanabilir bir dünya bırakmak anlamına gelen sürdürülebilirlik, dünya ve insanlık için son derece önemli bir kavramdır. Sürdürülebilirlik, bir ürünün mevcut durumunu koruyarak devam edebilen ve kendini yenileyebilen anlamına gelmektedir. Günümüzde bir gereklilik olan sürdürülebilirlik birçok disiplini kapsayan bir biçimlendirme hareketidir. Birçok sektörde olduğu gibi tekstil sektöründe de firmaların uyguladıkları sürdürülebilirlik politikaları çevrenin, ekonominin ve sosyal gelişimin desteklenmesi için oldukça önemlidir. Bu araştırma makalesinde, Türkiye ve Dünya çapında sürdürülebilirlik ilkesini uygulayan tekstil ve hazır giyim markaları incelenerek uyguladıkları sürdürülebilirlik yaklaşımları ele alınmıştır. Bu markalar Japonya Ekonomi, Ticaret ve Endüstri Bakanlığı'nca önerilen Hiroshi (Marka Değerinin Belirlenmesi) Yönetimi kistaslarına göre seçilmiştir. Bu doğrultuda yerli ve yabancı markalar olmak üzere 28 adet firma belirlenmiştir. Bu firmalardan; en yüksek, en düşük ve ortalama fiyata sahip olan 140 adet ürün incelenmiştir. Seçilen tekstil firmalarının sürdürülebilirlik faaliyetleri kapsamında ürettikleri bu ürünler, üretim yöntemleri, hammadde içerikleri ve ürün maliyetleri olarak uygulama amaçlarına uygun sınıflandırma yapılmıştır. Ürünler için bu bilgiler, SPSS 24 istatistiksel analiz yöntemi ile karşılaştırmalı olarak histogram dağılımı ve bar grafiği kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz edilen veriler doğrultusunda, yerli markalar yöntem olarak; ortalama %67 oranında en fazla doğal hammaddeyi kullanan yabancı markalar ortalama %29 oranında en fazla organik hammadde kullanmıştır. Yabancı markalarda doğal hammadde kullanımı ortalama %27 iken yerli markaların kullandığı organik hammadde oranının ortalama %6 olduğu saptanmıştır. Yabancı markaların organik hammadde kullanım tutumu yerli markalara göre oldukça yüksek iken, bu durum doğal hammadde kullanımında tam tersi bir eğilimdedir. Yabancı markalar organik hammaddeleri tercih etmeleri tüketici talepleri, devlet politikaları, uluslararası rekabet gücü gibi faktörler ile ilişkilidir. Ürün içeriği olarak yabancı markalar, %27 oranında %100 Organik Pamuk kullandığı görülürken, yerli markalarda ise bu oran %7 ile en çok kullanılan ikinci içeriktir. Yerli markaların en fazla kullanılan içeriği %59 oranı ile %100 Pamuk elyafıdır. Bu durum yerli markalarda %100 pamuk kullanımının organik pamuk kullanımının önünde olduğunu ve geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Çalışma sonucunda, tekstil firmalarının ürünlerinin sürdürülebilirlik kapsamında nasıl geliştirilebileceği, hammadde, üretim yöntemi ve geri dönüşüm açısından yapabilecek faaliyetler ve üretici ve tüketici açısından alınabilecek önlemler aktarılmıştır.

ABSTRACT

Sustainability, which basically means leaving a sustainable and livable world to future generations with economic, ecological and social conditions, is an extremely important concept for the world and humanity. Sustainability means that a product can continue and renew itself while maintaining its current state. Sustainability, which is a necessity today, is a shaping movement that covers many disciplines. As in many sectors, the sustainability policies implemented by companies in the textile sector are very important for supporting the environment, economy and social development. In this research article, textile and ready-made clothing brands that apply the principle of sustainability in Turkey and around the world are examined and their sustainability approaches are discussed. These brands were selected according to the Hiroshi (Brand Value Determination) Management criteria recommended by the Ministry of Economy, Trade and Industry of Japan. In this direction, 28 companies, including domestic and foreign brands, were determined. From these companies; 140 products with the highest, lowest and average prices were examined. These products, produced by the selected textile companies within the scope of sustainability activities, were classified according to the application purposes in terms of production methods, raw material contents and product costs. This information about the products was analyzed using SPSS 24 statistical analysis method and comparatively by using histogram distribution and bar graph. In line with the analyzed data, domestic brands as a method; While using natural raw materials with an average of 67%, foreign brands used the most organic raw materials with an average of 29%. While the average use of natural raw materials in foreign brands is 27%, the average rate of organic raw materials used by domestic brands is 6%. While the organic raw material usage attitude of foreign brands is quite high compared to domestic brands, this situation has the opposite tendency in the use of natural raw materials. Foreign brands' preference for organic raw materials is related to factors such as consumer demands, government policies, and international competitiveness. While it is seen that foreign brands and 100% Organic Cotton are used at a rate of 27%, this rate is the second most used ingredient with 7% in domestic brands. The most used content of domestic brands is 100% cotton fiber with a rate of 59%. This shows that the use of 100% cotton in domestic brands is ahead of the use of organic cotton and should be improved. As a result of the study, how the products of textile companies can be developed within the scope of sustainability, activities that can be done in terms of raw materials, production method and recycling, and measures that can be taken in terms of producers and consumers are explained.

Anahtar Kelimeler:

Sürdürülebilirlik, Tekstil, Hızlı Moda, Yavaş Moda, Organik Pamuk

Keywords:

Sustainability, Textile, Fast Fashion, Slow Fashion, Organic Cotton

Kaynak gösterimi: Çakır, H., Sünter Eroğlu, N., (2023). "Tekstil ve Hazır Giyim Markalarına ait Seçilen Bazı Ürünlerin Sürdürülebilirlik Açısından Değerlendirilmesi", *Turkish Journal of Fashion Design and Management (TJFDM)*, 2023, 5(2): 47-66

How to cite: Çakır, H., Sünter Eroğlu, N., (2023). "Evaluation of Some Selected Products of Textile and Apparel Brands in Terms of Sustainability", *Turkish Journal of Fashion Design and Management (TJFDM)*, 2023, 5(2): 47-66

1. Giriş

Temelde gelecek nesillere ekonomik, ekolojik ve sosyal koşulları devam ettirilebilir, yaşanabilir bir dünya bırakmak anlamına gelen sürdürülebilirlik, dünya ve insanlık için son derece önemli bir kavramdır (Burkut, 2018). Sürdürülebilirlik, bir niteliktir. Herhangi bir şeyin sürdürülebilir nitelik taşıması, onun mevcut durumunu koruyarak devam ediyor ve kendini yenileyebiliyor olması anlamına gelir.

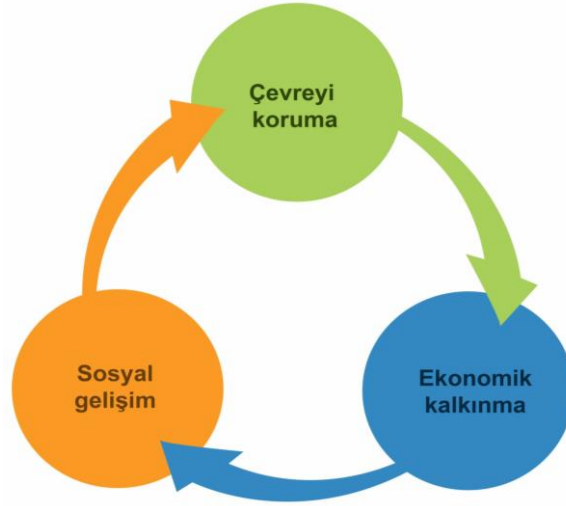
Yeryüzü, insanların ve yaşayan tüm canlıların ihtiyaçlarını karşılayabilecek doğal kaynak kapasitesine sahiptir. Ancak yeryüzündeki doğal kaynaklar sonsuz değildir. Sürdürülebilirliğe dair çözüm arayışının, insan egemen sistemler içinde artan ihtiyaca, tüketime ve kısıtlı kaynaklara bağlı olarak her dönemde bahsedildiği bilinmektedir (Tohum, 2011).

Günümüzde; gelişen teknoloji, değişen dünya ve artan nüfus ile birlikte, daha çok üretim, daha çok tüketim, daha çok kaynak kullanımı ve daha çok israf yapılmaktadır. Bu çalışmada seçilen yerli ve yabancı markaların sürdürülebilir ürünleri; hammadde, içerik ve yöntem bakımından incelenecek ve elde edilen veriler karşılaştırılacaktır.

2. Sürdürülebilirlik

Günümüzde bir gereklilik olan sürdürülebilirlik birçok disiplini kapsayan bir biçimlendirme hareketidir (Öztekin, 2021). Türkçe'ye, İngilizce 'sustainability' sözcüğünün karşılığı olarak girmiş ve daimi olma, süreklilik arz etme anlamına gelmektedir. Ancak terimsel anlam olarak daha geniş bir kapsama sahiptir. Uluslararası düzeyde; çevre kirliliği, hava kirliliği, ekonomi, kalkınma, doğal kaynak kullanımı, doğaya bırakılan atıklar gibi doğrudan insan iradesine bağlı kavramlar ile ilişkilendirilebilmektedir (Akgül, 2010).

Ekosistemde var olan; insanlar, hayvanlar, doğal kaynaklar, mikroorganizmalar, canlı ya da cansız tüm parçalar birbiri ile etkileşim içinde ve birbirine bağlıdırlar. Bu zincirin bir halkasının bozulması tüm sistemi etkilemektedir. Sürdürülebilirliğin Şekil 1.'de verildiği gibi; çevre koruma, ekonomik kalkınma ve sosyal gelişim olmak üzere üç temel bileşeni bulunmaktadır. Bu bileşenlerin dengeli bir şekilde oluşması eko sistemin korunmasını ve devamlılığını garanti etmektedir (Tıraş, 2012).

Şekil 1. Sürdürülebilirliğin üç temel bileşeni.
Figure 1. The three key components of sustainability.

2.1. Çevreyi koruma

Çevre; insanların ve tüm canlıların hayatlarını devam ettirdikleri, fiziksel, biyolojik, ekonomik ve küresel olarak etkileşim içinde oldukları ortam olarak tanımlanabilir. Canlı (insanlar, bitki örtüsü, hayvanlar ve mikroorganizmalar) ve cansız (iklim, hava, su ve yerküre) öğelerin bütünü çevreyi oluşturmakta ve birbiriyle devamlı bir etkileşim içinde olmaktadır (Gedik, 2020). Çevresel bütünlük, insan eylemlerinin hava, su ve kara kaynaklarını tasarruflu bir şekilde kullanılmasını sağlamaktadır. Nüfus artışı ile birlikte fazla tüketimin beraberinde getirdiği aşırı üretim ve aşırı üretimin sonucu olarak artan kirlilik, doğal kaynakların tükenmesine sebep olarak çevresel bütünlüğü tehdit etmektedir (Yücel, 2003).

Tekstil fabrikalarının üretim sonrası ortaya çıkan atıkları çevreye zarar vermektedir. Fabrikalarda kullanılan baca filtreleri oluşan hava kirliliğini azaltmaya yöneliktir. Ancak hızlı tekstil ve hazır giyim markalarının üretim kapasitesi arttıkça bu kirlilik önlenemez hale gelmektedir. Ayrıca bu fabrikaların oluşturduğu karbon ayak izi ve su ayak izi de doğal kaynakları kirletmektedir.

2.2. Sosyal gelişim

Sürdürülebilir kalkınmanın sosyal boyutu, toplumda yaşamakta olan bireylerin temel ihtiyaçlarının karşılanmasına odaklanmaktadır. Sürdürülebilir bir toplum, öz kaynaklarını koruyor, geliştiriyor ve gelecekteki problemlerin önüne geçiyor ya da problemleri çözüyor olmalıdır (Korkmaz, Yaygın ve Sağ, 2019). Sürdürülebilirlik, tüm toplumlar için sağlık, refah, eğitim ve yaşam kalitesinin tatmin edici bir seviyeye ulaşmasını desteklemektedir. İnsanların bireysel ve gruplar halinde hedeflerine ulaşmalarını sağlar, insan ilişkilerinin güçlendirilmesini hedefler. Sosyal sürdürülebilirlik;

sosyal kimliklerin, toplumsal değerlerin ve ilişkilerin geleceğe ne ölçüde devam edebildiğine odaklanmaktadır (Doğan ve Tokman, 2019).

Tekstil fabrikalarında çalışan işçilerin özellikle 3. Dünya ülkelerinde olumsuz şartlarda çalıştıkları bilinmektedir. Ancak tekstilde sürdürülebilirlik çalışma şartlarını iyileştirmeye yöneliktir. Bugün çeşitli markalar çalışma şartlarını iyileştirmekte hatta sosyal sorumluluk projeleri kapsamında kadın istihdamını arttırmak adına Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde kadınlarla iş birliği ile üretim yaptırmaktadır. Ayrıca ceza evlerindeki kadınların üretime katkıda bulunmasını sağlayan projeler yapılmaktadır.

2.3. Ekonomik kalkınma

Sürdürülebilirlik konusunun esas unsurlarından bir diğeri ise ekonomik kalkınmadır. Nüfusun korunması adına istihdam oluşturma ve gelir sağlama kapasitesi olarak tanımlanabilmektedir (Kaya ve Kaya, 2013). Tarım üretimi ve endüstriyel üretime fayda sağlayan sistem ekonomik olarak sürdürülebilir niteliktedir (Kuşat, 2013). Ekolojik ve sosyal sürdürülebilirliği destekleyen ekonomik bir kalkınmadır. Sürdürülebilir ve ideal bir ekonomi en az çevresel zarar ve kaynak kullanımı ile en fazla genel refah sağlayan ekonomidir. Ekonomik olarak sürdürülebilirliğin sağlanması adına doğal kaynak ihtiyacının yenilenebilir kaynaklardan daha az olması gerekmektedir (Harris, 2000).

Tekstil sektörü getirisi yüksek olan, ülkeye ekonomik katkı sağlayan bir sektördür. Birçok tekstil firması ihracat yaparak ülkeye katkı sağlamaktadır. Tekstil üretim kapasitesi geniş bir sektör olmakla beraber Ticaret Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan Tekstil ve Hammaddeleri Sektör Raporuna göre 2021 yılında 16,2 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir (Ticaret Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğü, 2022)

3. Sürdürülebilirliğin Tarihsel Gelişimi

Tarihsel olarak bakıldığında endüstri devrimi sonrası gelişen teknoloji ile üretimin kolaylaşması, hem üretimi hem tüketimi arttırmıştır. Fazla üretim beraberinde daha fazla atık oluşumu getirmiş, ayrıca tüketim sonrası ürünler de atığa dönüşmüştür. Bu atıkların ve üretim şartlarının çevreye verdiği zarar yadsınamayacak hale gelmiştir. Yenilenemeyen kaynakların hızla tükenmeye başlaması ve artan çevre kirliliği insanoğlunu çözüm arayışlarına yönlendirmiştir.

Dünyanın, özellikle sanayileşmiş bölgelerinde karşılaşılan çevre kirliliğinin geleceğimizi tehdit etmeye başladığı anlaşılmış ve bununla ilgili farkındalık artmıştır. Sürdürülebilirlik gündemi son kırk yılda gelişmiş ve sürdürülebilirlik ile ilgili konulara odaklanan stratejiler devletler ve toplum içindeki kuruluşlar tarafından desteklenmiştir (Thorisdottir & Johannsdottir, 2019). Tarihsel çerçeveden bakıldığında ilk kez 1972 yılında, İsveç'in başkenti Stockholm'de sürdürülebilirliğin konuşulduğu "Birleşmiş Milletler İnsan ve Çevre Konferansı" gerçekleştirilmiştir (Kayhan, 2016). Konferansta çevrenin taşıma kapasitesine, kaynak kullanımına, ekonomik ve sosyal gelişmelerin yarattığı temel

sorunlara dikkat çekilmiş ve sürdürülebilirlik düşüncesinin temelleri ortaya konulmuştur. Çevre sorunlarının nedenleri arasında teknolojik gelişmeler ve endüstrileşme de yer almaktadır (Özmehmet, 2008). Konferansta gündeme gelen çevre sorunlarına bir çözüm bulmak amacıyla Birleşmiş Milletler tarafından 1983 yılında “Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu” (UNEP) kurulmuştur. Stockholm konferansının en önemli sonuçlarından biri de UNEP’ in kurulmasıdır. Ayrıca UNEP uluslararası bağlamda sadece çevre ile ilgili olan ilk kuruluştur (Kayhan, 2016; Bilgili, 2017).

Birleşmiş Milletler tarafından 1987 yılında Oxford Üniversitesi, Press aracılığıyla yayınlanan; Brundtland Raporu olarak da bilinen Ortak Geleceğimiz raporu, sürdürülebilir kalkınma konusunda ulusların dayanışmasını amaçlamaktaydı. Rapor, Stockholm Konferansı’nın ruhunu yeniden yansıtarak çevre konusundaki kaygıları yeniden gündeme getirmekteydi (Seydiogulları, 2013). Brundtland Raporu’ na göre sürdürülebilir kalkınma; bugünkü kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılarken, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılamalarına herhangi bir engel teşkil etmemesidir (Özçağ ve Hotunluoğlu, 2015). Bu ihtiyaçların sadece ekonomik anlamda değil, daha geniş bir çerçevede karşılanması beklenmektedir. Çeşitli ekolojik stokların (orman, temiz hava, balık, kara hayvanları, bitki) gelecek nesillere aktarılması ve kuşaklar arası eşitliğin sağlanması yönündedir (Kaypak, 2011).

Brundtland Raporu ile önem kazanan “sürdürülebilir kalkınma” kavramı 1992 yılında Rio’ da gerçekleşen “Dünya Çevre ve Kalkınma Konferansı” ile dünya genelinde politika haline geldiği bilinmektedir. Rio de Janeiro’da 1992 yılında düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (Dünya Zirvesi) katılım ve amaçları açısından Birleşmiş Milletler Konferansları arasında önemli bir konumdadır (Durmaz, 2021). Rio Konferansında devletin yanı sıra bilim dünyasından, sivil toplum kuruluşlarından ve basın mensuplarından binlerce katılımcı yer almıştır. Katılım fazlalığı alınan kararların uygulanmasının önemini arttırmakta ve bu konferans insanlık için tarihi bir an olarak tanımlanmaktadır (Emrealp, 1998). Gündem 21 eylem planında, temel gereksinimlerin karşılanmasını, yaşam standartlarının iyileştirilmesini daha güvenli bir geleceğe giden yolun zemininin oluşturulmasını sağlayacak küresel ortaklık kavramı gündeme getirilmektedir (Kemal Karataş, 2021)

Bu eylem planı 1990’lı yıllardan 2000’li yıllara, hatta sonrasındaki yılları da kapsayan kalkınma ve çevre konularının uluslararası boyutta bütünleşmesini amaçlamaktadır (Alada ve ark., 1993). Gündem 21’in hem günümüzdeki sorunlara odaklandığı hem de dünyayı 21. yüzyılın tehditlerine karşı korumayı hedeflediği vurgulanmaktadır.

Sürdürülebilir kalkınmanın içeriğine ve çeşitliliğine dair tartışmaların derinleşmesi ile ilgili bir sonraki adım 2000 yılında New York’ta gerçekleşen “BM Milenyum Zirvesi” olmuştur. Bu zirvenin sonucu olarak 8 maddeden oluşan Binyıl Kalkınma Hedefleri – BKH (Millenium Development Goals), 2000 yılına kadar sürdürülebilirlik konusundaki tartışmaların yansıması niteliğini taşımaktadır (Çamur ve Vaizoğlu, 2007). Gelişmeler her

ne kadar toplumun yararına gibi görülsede hedeflerin uygulanabilirliğinin düşük olması tartışmaların artmasına sebep olmaktadır. Aynı zamanda hedeflerde kullanılan kavramlar ve yoksulluğun ana nedenlerinin dikkate alınmaması, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kalkınma arasındaki ilişkinin detaylı bir şekilde işlenmemesi, tüm ülkeleri hedefleyerek ortaya konduğu ifade edilse de yalnızca gelişmekte olan ülkeleri kapsamaması gibi faktörler BKH'nin tekrar ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır (Uzun, 2001).

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, günümüzde küresel anlamda neredeyse tüm toplumsal grupların gündeminde yer almaktadır. Yaklaşık 50 yıldır hem küresel hem de bölgesel düzeyde birçok boyutuyla tartışılan kavram gittikçe daha da merkezileşmektedir. Bu kavramın kilit bir rol oynadığına işaret etmekte ve tartışılmasının önemini ortaya koymaktadır. Bu anlamda sürdürülebilirlik kavramının uzun bir süre daha yolculuğuna devam edeceği açıkça görülmektedir (Özmete, 2010).

4. Sürdürülebilirlik Kavramında Hızlı ve Yavaş Moda

Dünyanın sınırlı kaynaklarının hızlı bir şekilde tükendiği herkesçe bilinmektedir. İnsanlık tarihinin ilk dönemlerinde korunma ve örtünme için kullanılan yani bir ihtiyaç olan giysi, hızlı dünya düzeni ile birlikte kullanım amacının dışında, ekonomik, sosyal, siyasi, psikolojik birçok anlamı ifade etmekle birlikte birçok amaca da hizmet etmektedir. Değişen zaman içerisinde yeni anlamlar ve amaçlar yüklenen moda, büyük bir endüstri haline gelmiştir (Yıldız ve Ayvaz, 2018).

4.1. Hızlı moda

Günümüzde hızlı moda ve hızlı modanın ortaya çıkardığı çevresel sorunlar bilinmektedir. Hızlı moda üretim süreçleri ve üretim sonrası ortaya çıkan atıklar oldukça fazla olmakla beraber bu atıkların bertarafı çevreye zarar vermektedir (Cai ve Choi, 2020). Üretilen ürünlerin hızla satıldığı ve nakit paraya dönüştürüldüğü "Hızlı Moda", günümüz piyasa ihtiyaçlarını karşılayan, arz ve talep ilişkilerine cevap veren bir iş modelidir. Bu kavram, 1980 yılında ABD'de ortaya çıkmıştır. Hızlı moda anlayışıyla hareket eden popüler markalara Zara, GAP ve H&M örnek verilebilir (Halaçeli Metlioğlu ve Yakın, 2021). Geniş çerçeveden bakıldığında bu markalar arasındaki ortak noktanın kısa sürede, düşük fiyattan kitle üretimi ile ticaret yapmak olduğu görülmektedir.

Hızlı moda firmalarının artan kar talepleri ve moda evlerinin rekabet pratikliklerinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Sürdürülebilirlik ilkesine taban tabana zıt olan "tek kullanımlık teşviği" de hızlı modanın çevreye olan olumsuz etkilerinin başında gelmektedir. Tüketicilere sunulan ürünlerdeki sürekli değişim ve sık sık yeni ürünlerin sunulması ürünün geçerli ömür süresini kısaltmaktadır (Odabaşı ve Sahin, 2019). Örneğin Hong Kong'da her dakikada bir 1400 adet tişört atılmakta, hızlı moda sektörü de son beş yılda %9,7 büyümektedir. Her yıl hazır giyim endüstrisi 2 milyon ton atık ve 2,1 milyon ton karbondioksit üretmekte ve 70 milyon ton su harcamaktadır. Bu veriler hızlı

modanın sürdürülebilirlik kapsamında sadece başarısız değil, aynı zamanda büyük bir ihmal içinde olduğunu da göstermektedir (Mangır, 2016).

Üretim ve tüketimi hızlı gerçekleşen sektörlerden biri olan moda ve tekstil sektörünün üretim süreçlerinde çevresel ve ekonomik zararlar oluşturduğu bilinmektedir. Kaynakların devamlılığını ve geleceğimizi riske atan bilinçsiz kullanımların önüne geçilmesi için harekete geçilmeli ve gereken tedbirler alınmalıdır. Hali hazırda var olan zararların azaltılması, çevre dostu çözümler üretmek ve yeni ürünlerin sürdürülebilirliğinin sağlanması tekstil firmalarının önceliği haline gelmelidir.

4.2. Yavaş moda

Sürdürülebilirlik endüstrinin birçok (gıda, teknoloji, tekstil...) alanında sıcak bir konu olmakla birlikte tekstil ve hazır giyim markalarının da gündeminde yer almaktadır. Tekstil üreticilerinin farkındalıklarının artmasıyla birlikte şirketlerde sürdürülebilir operasyon stratejileri uyguladığı bilinmektedir (Choi ve Li, 2015). Sıfır atık, tekstil atıklarının geri dönüşümü gibi uygulamaların yanı sıra yavaş tekstil ve hazır giyim markaları da sektörde yerini almaya başlamıştır. Yavaş moda hareketi, hızlı üretime ve hızlı değişen moda akımlarına karşı doğmuştur. Yavaş moda hareketinin ana felsefesi; yüksek kaliteli, dayanıklı, modası geçmeyecek ürünler üretip, uzun süreli kullanımı sağlamaktır. Bu ürünlerin üretim süreci, doğal malzemeler ve yerel kaynaklar ile sağlanmaktadır. Kullanılan malzemenin doğada çözülebilmesi, ekolojik olması gerekmektedir (Özmen, Birsen ve Birsen, 2016). Yavaş moda hareketi 'Yavaş Tasarım' hareketini başlatmaktadır. Endüstri devrimi öncesi; insan emeğine dayalı olarak, doğal malzeme ile yapılan, dayanıklılığı yüksek, kullanım süresi bakımından uzun giysiler yapılmaktaydı. Bu akım ile; başka bir deyişle, el sanatı olan tekstil üretimine geri dönülmektedir (Alpat, 2011).

Sürdürülebilir modanın uygulanabilmesi için öncelikli olarak insan ve doğaya verilen zararın onarılması gerekmektedir. Sürdürülebilirliği destekleyen hareketlerden en önemlisi 'yavaşlık'tır. Yavaşlık; sürdürülebilirlik için bir harita olmasının yanı sıra bir tavır, üretim ve tüketim şeklidir (Odabaşı, 2022). Bu bağlamda üretim ve tüketim sistemindeki çalışma şartlarının adil olmadığı, ucuz iş gücü ile üretim yapıldığı, giderilemez hala gelen atık probleminin günden güne arttığı bilinmektedir. Moda da yavaşlık ürününün üretim ve tüketim sürecinin şeffaf olarak takip edilmesini desteklemekte ve çevresel ve doğal kaynaklara saygı duymaktadır. 'yavaşlık' sıfır atığı savunurken, uzun ömürlü, dayanıklılığı yüksek, ekolojik üretim yapmaktadır (Kipöz, 2020).

5. Tekstil Firmalarındaki Sürdürülebilirlik Faaliyetlerinin İncelenmesi

Dünya çapında sürdürülebilirliği uygulayan tekstil ve hazır giyim markaları Çizelge 1.'de gösterilmiştir. Markaların hangi açıdan, ne şekilde bu faaliyetleri uyguladıklarına detaylı şekilde yer verilmiştir. Bu markalar halen sürdürülebilirlik faaliyetlerini uygulamaktadır.

Çizelge 1. Dünya Çapında Sürdürülebilirlik İlkesini Uygulayan Tekstil Firmaları
Table 1. Textile companies that apply the principle of Sustainability worldwide

Marka	Hammadde	Ürün Grubu	Yöntem
United Colors of Benetton (United Colors of Benetton, 2021)	Yün, organik pamuk, geri dönüştürülmüş pamuk, saf keten, sertifikalı kuş tüyü	Kadın, erkek giyim ve aksesuar	Organik hammadde kullanımı
Tommy Hilfiger (Tommy Hilfiger, 2021)	%100 geri dönüştürülmüş pamuklu denim	Kadın, erkek, çocuk giyim ve aksesuarları	Geri dönüştürülmüş kumaş kullanımı, su tüketimini ve karbon ayak izini sınırlayan üretim
Knitss (Knitss, 2021)	Geri dönüştürülebilir hammaddelerden elde edilen kumaşlar	Kadın giyim ve aksesuarları	Tüm sürecin kontrolünün ve sürdürülebilir olmasının sağlanması
Maggie Marilyn (Maggie Marilyn, 2021)	Geri dönüştürülebilir materyaller	Kadın giyim ve aksesuarları	Birleşmiş Milletler sürdürülebilir kalkınma hedefleri esas alan üretim
A.BCH (A.BCH, 2021)	Geri dönüştürülebilir malzemeler ve kullanılmış kıyafetler	Kadın, erkek giyim ve aksesuarları	Kullanılmış giysi geri dönüşümü, organik ve doğada çözünebilir ham madde kullanımı
Taylor Stitch (Taylor Stitch, 2021)	Organik pamuk, çevre dostu malzemeler, kenevir, yün	Kadın, erkek, çocuk giyim	Geri dönüştürülmüş ya da organik malzeme kullanımı
Pangaia (Pangaia, 2021)	Organik pamuk, nane yağı	Kadın, erkek, çocuk giyim ve aksesuarları	Organik pamuk kullanımı ve giysilerin daha uzun süre temiz kalabilmeleri için nane yağı işlenmesi
Leticia Credidio (Leticia Credidio, 2021)	Organik ve sürdürülebilir pamuk	Kadın ev giysisi	Doğal içerik ve yavaş moda ile üretim
For Days (For Days, 2021)	Organik pamuk	Kadın,erkek,çocuk giyim ve aksesuar	Sıfır atık destekli organik pamuk kullanımı
Gabriela Hearst (Gabriela Hearst, 2021)	Merinos yünü, organik pamuk	Kadın, erkek giyim ve aksesuarları	Kadın kooperatiflerini destekleyerek organik üretim
COS (COS, 2021)	Geri dönüştürülmüş organik yün, pamuk, polyester, kaşmir	Kadın, erkek giyim ve aksesuar	Geri dönüştürülebilir kumaşlarla şeffaf bir üretim
House of Sunny (House of Sunny, 2021)	Organik pamuk, yün, geri dönüştürülebilir malzeme	Kadın giyim ve aksesuar	Yavaş moda çerçevesinde üretim
Reformation (Reformation, 2021)	Organik pamuk, pamuklu denim, geri dönüştürülmüş kumaş	Kadın giyim ve aksesuar	Kullanılmış giysilerden çevreye duyarlı bir üretim
Stella McCartney (Stella McCartney,2021)	Örümcek ipeği, mantardan üretilen deri,okyanus plastiği	Kadın giyim ve aksesuar	Geri dönüşüm ve vegan kumaş ile üretim
Bethany Williams (Bethany Williams,2021)	Gıda atıkları, geri dönüştürülmüş kartonlar	Erkek giyim	Market ve ev gıda atıklarını geri dönüştürerek giysi üretimi
Chloe Bains (Chloe Bains, 2021)	Çadır	Kumaş	Festivallerde kullanılıp atık olan çadırlardan tekrar kullanılabilir kumaş üretimi
Freitag (Freitag, 2021)	Eski kamyon brandası, emniyet kemeri	Aksesuar, çanta	İleri dönüşüm ile üretim
Mud Jeans (Mud Jeans, 2021)	Pamuklu denim kumaş	Kadın, erkek giyim	Geri dönüştürülebilir malzemelerden denim üretimi

Dünya çapında sürdürülebilirliği uygulayan markalar incelendiğinde kadın giyim markalarının; erkek giyim, çocuk giyim, ev tekstili ve aksesuara markalarına göre daha fazla olduğu görülmektedir.

İncelenen yabancı giyim markalarının uyguladığı sürdürülebilirlik yaklaşımları çoğunlukla doğal hammadde odaklı olurken, ikinci sırada geri dönüştürülmüş malzemedan elde edilen kumaşlar olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca yabancı markaların organik ve geri dönüştürülmüş hammadde dışında örümcek ipeği, mantardan üretilen deri, okyanus atıklarının geri dönüştürülmesi, kullanım süresi dolmuş brandaların tekrar ürüne dönüştürülmesi gibi farklı projeler kapsamında sürdürülebilirlik yaklaşımları olduğu görülmektedir.

Çizelge 2.'de Türkiye'deki sürdürülebilir tekstil ve hazır giyim markalarına yer verilmiştir. Çeşitli markaların ve ürün gruplarının sürdürülebilirlik faaliyetleri ve sürdürülebilirlik yaklaşımları incelenmiştir. Bu markalar halen sürdürülebilirlik faaliyetlerini uygulamaktadır.

Çizelge 2. Türkiye'de Sürdürülebilirlik İlkesini Uygulayan Firmalar
Table 2. Companies that apply Sustainability principle in Türkiye

Marka	Hammadde	Ürün Grubu	Yöntem
One Square Meter (One Square Meter,2021)	Geri dönüştürülebilir denim, keten, organik pamuk	Kadın giyim	Yavaş modayı destekleyen atıksız üretim
Giyi (Giyi, 2021)	Tencel lyocell	Kadın giyim	Geri dönüştürülebilir kumaş kullanımı
A Hidden Bee (A Hidden Bee, 2021)	Tencel, modal, cupro, geri dönüştürülmüş elyaflar	Kadın giyim ve aksesuarları	Karbon ayak izini en aza indirmeyi hedeflemek
Iamnotbasic (Iamnotbasic, 2021)	İyi pamuk, keten, modal	Kadın,erkek,çocuk giyim ve aksesuar	Üretim fazlası kumaşları değerlendirerek üretim
%100 İstanbul (%100 İstanbul,2021)	Çuval, branda, reklam brandaları	Çanta, aksesuar	İleri dönüşüm ile reklam brandaları kullanıp çanta, cüzdan gibi aksesuar üretimi
Reflect Studio (Reflect Studio, 2021)	Organik pamuk	Giyim, aksesuar	Dezavantajlı grupları destekleyen tasarım ve üretim anlayışı
Kapbula (Kapbula, 2021)	Organik pamuk	Çocuk, bebek giyim	Yavaş modayı destekleyen üretim
Heliotropic (Heliotropic, 2021)	Organik pamuk	Kimono	Organik pamuklu kumaşlara çeşitli ekolojik baskılar ile üretim
Satsuma (Satsuma, 2021)	Organik pamuk, keten, yün, ipek	Kadın giyim	Çevre dostu doğal boyama ve el dikişi ile üretim
Elif Sözkese (Elif Sözkese, 2021)	Atık malzemeler	Aksesuar	Üretim fazlası ürünlerden takı tasarımı yapmaktadır
Restore Jeans (Restore Jeans, 2021)	Organik pamuklu denim	Denim pantolon	Denim üretimde su tüketimini azaltarak ekolojik bir boyama ile üretim

Çizelge 2. Türkiye'de Sürdürülebilirlik İlkesini Uygulayan Firmalar (devamı)
Table 2. Companies that apply Sustainability principle in Türkiye (more)

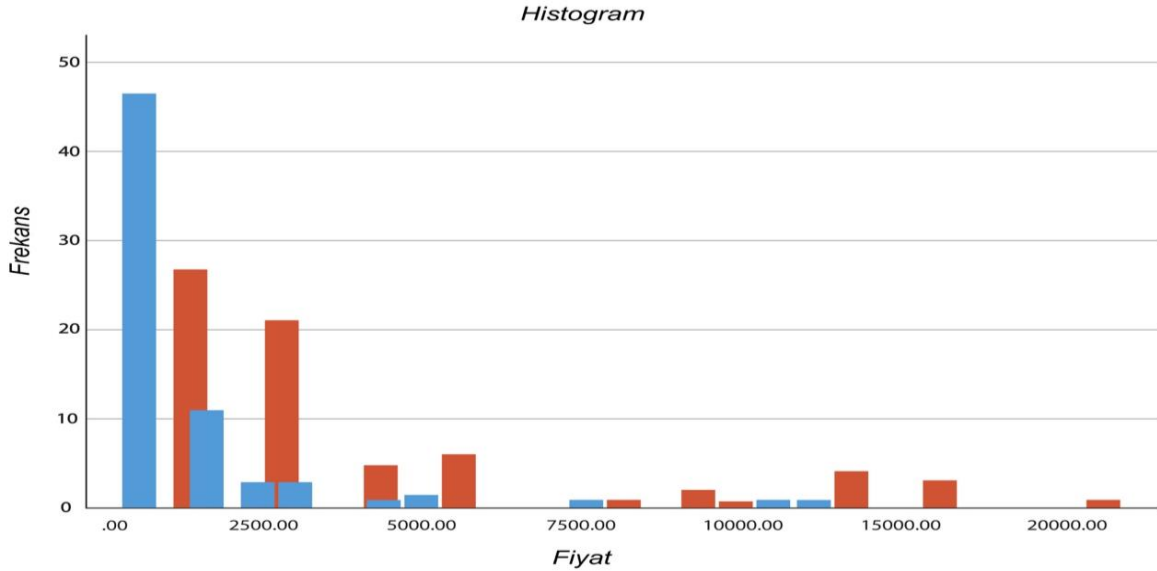
Marka	Hammadde	Ürün Grubu	Yöntem
Away Denim (Away Denim, 2021)	Organik pamuklu denim	Denim giysi	Daha az su tüketimi ile ekolojik bir üretim
Atölye Ren (Atölye Ren, 2021)	Pamuklu kumaş	Kadın giyim	Rahat ve her bedene uygun kalıpları ile sosyal farklılıkları azaltan, farklı vücut tiplerine uyum sağlayan ekolojik üretim
Boa Studio (Boa Studyo, 2021)	Bambu ipliği, organik pamuk	Erkek giyim	Organik boya ve kumaş ile üretim
Incomplit (Incomplit, 2021)	Pamuklu kumaş, kahve çekirdeğinden kumaş üretimi	Giyim	Kahve çekirdeğinden üretilen sürdürülebilir kumaşlarla üretim
Ece Gözen (I Love Fashion,2021)	Biyomateryaller	Kumaş, giyim	Laboratuvar ortamında yetiştirdiği bakteriler ile vegan kumaş üretimi
Penti (Vouge, 2022)	Organik pamuklu kumaş	Kadın giyim	Su, enerji ve kimyasal ürün kullanımını azaltarak organik pamuk ve geri dönüştürülmüş polyester kullanımı
LC Waikiki (LC Waikiki, 2022)	Organik pamuk, geri dönüştürülmüş polyester, geri dönüştürülmüş pamuk	Kadın,erkek,çocuk ve bebek giyim	Pet şişeleri geri dönüştürerek kumaş üretimi
Assez (Assez, 2022)	Organik hammadde	Kadın giyim	Oeko-Tex® sertifikalı hammadde kullanımı
Souq Samurai (Souqsamurai, 2022)	Organik hammadde	Kadın giyim	Organik hammadde kullanımı ile doğaya saygılı üretim
Sculpture (Sculpture, 2022)	Organik yerli hammadde	Kadın giyim	Yavaş moda anlayışını uygulayarak organik hammadde kullanımı
Oh Seven Days (Oh Seven Days, 2022)	Organik hammadde	Kadın giyim	Depolarda kalmış kumaşları değerlendirerek, Oeko-Tex® sertifikalı hammadde kullanımı
Sensential (Sensentials, 2022)	Bambu lifi	Kadın giyim	Bambu lifinden elde edilen lifler ile doğaya saygılı üretim

Türkiye'deki sürdürülebilir markalara bakıldığında çoğunluklar organik pamuk ve pamuk kullanıldığı görülmektedir. Yabancı markalarda olduğu gibi yerli markalarda da kadın giyim markaları diğer gruplara göre daha fazladır. Ancak incelenen yerli markalarda geri dönüştürülmüş hammadde kullanımının yabancı markalara göre daha az olduğu görülmektedir.

Yerli markalarda kullanılan yöntemler arasında bambu lifinden elde edilen kumaşlar yer almaktadır. Ayrıca yerli markalar arasında yavaş moda anlayışını benimseyen markalar bulunmaktadır.

6. Tekstil Firmalarının Sürdürülebilirlik Faaliyetleri Açısından İncelenmesi

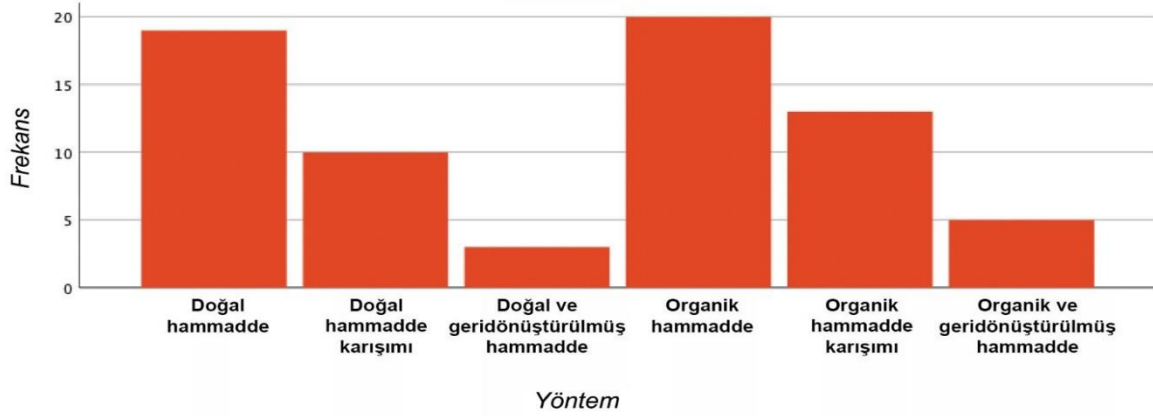
Yerli markalar arasında One Square Meter, Giyi, A Hidden Bee, lamnotbasic, Reflect Studio x WWF, Restore Jeans, Atölye Ren, Penti, LC Waikiki, Assez, Souq Samurai, Sculpture, Oh Seven Days, Sensesential ve yabancı markalar arasında United Colors of Benetton, Tommy Hilfiger, Knitss, Maggie Marilyn, A.BCH, Pangaia, Leticia Credidio, For Days, Gabriela Hearst, COS, Reformation, Stella McCartney, House of Sunny, Mud Jeans olmak üzere toplam 28 markanın ürünlerinden rastgele (14 yerli, 14 yabancı) seçilmiştir. Her tekstil markasının sürdürülebilirlik çerçevesinde satışa sunduğu 5 adet ürün seçilerek incelenmiştir. Toplanan veriler SPSS 24 istatistiksel analiz yöntemi ile incelenmiştir. Sürdürülebilir markaların ürünleri; fiyat, içerik ve yöntem bakımından analiz edilmiş ve Ürün-Fiyat (Şekil 2. ve 3.), Ürün-Yöntem (Şekil 4. ve 5.), Ürün-İçerik (Şekil 6. ve 7.) şeklinde histogram ve bar grafiği olarak verilmiştir.

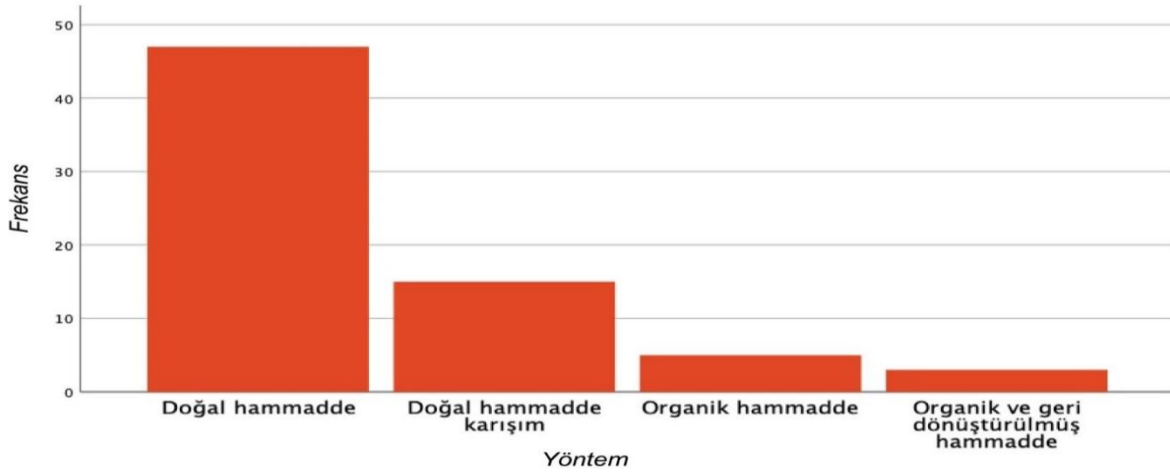
Şekil 2. Yerli ve yabancı markaların fiyat histogram dağılımı grafiği ile gösterimi

Figure 2. Display of domestic and foreign brands with price histogram distribution graph

Yerli ve yabancı markaların fiyat–marka karşılaştırması histogram grafiği ile incelenmiştir. Şekil 2.'de görüldüğü gibi yerli markaların fiyat histogram dağılımına bakıldığında ortalama 1.430 TL iken, yabancı markaların fiyat ortalaması 3.997 TL olarak görülmüştür. Yerli markaların en düşük fiyatı olan ürün LC Waikiki ile 90 TL'dir. Bu ürün fiyatı yabancı markalarda ise United Colors of Benetton markası ile 300 TL olarak saptanmıştır. Yerli markaların en yüksek ürün fiyatı Restore Jeans markası ile 12.740 TL, yabancı markaların en yüksek ürün fiyatı ise Stella McCartney markası ile 18.404 TL'dir. Histogram grafiklerinde yabancı markaların sürdürülebilir ürün fiyatlarının dağılımının daha yüksek tutarlarda olduğu açıkça görülmektedir. Bunun sebebinin uluslararası pazar payı, döviz kurları, marka değeri gibi unsurlar olduğu düşünülmektedir. Bunun yanı sıra yabancı markaların sürdürülebilirliğe odaklanmaları ve bu alana sermaye ayırma imkanının yerli markalara göre daha fazla olduğu öngörülmektedir.

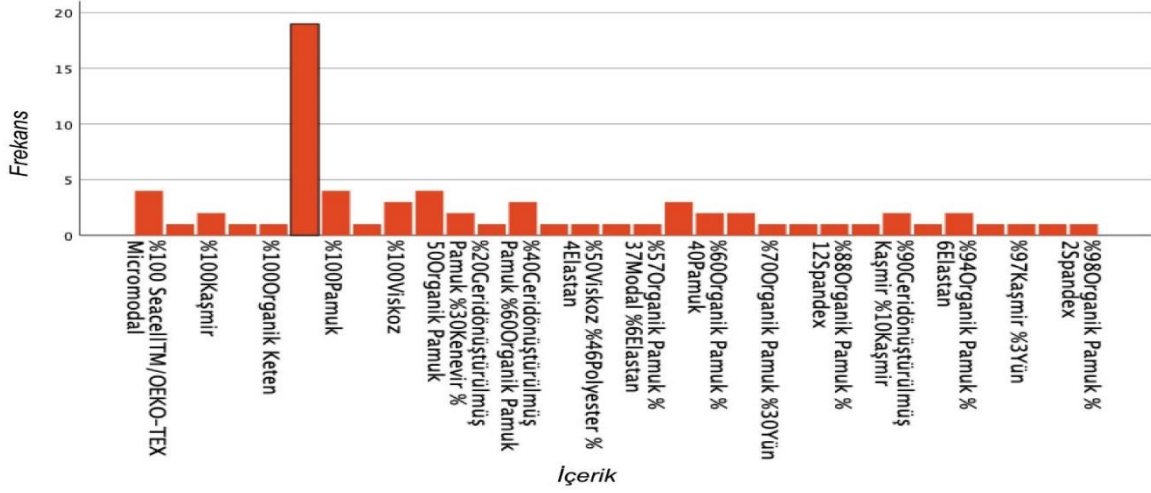
Şekil 3. Yabancı markaların üretim yöntemlerinin bar grafiği ile gösterimi
Figure 3. Representation of production methods of foreign brands with bar graph

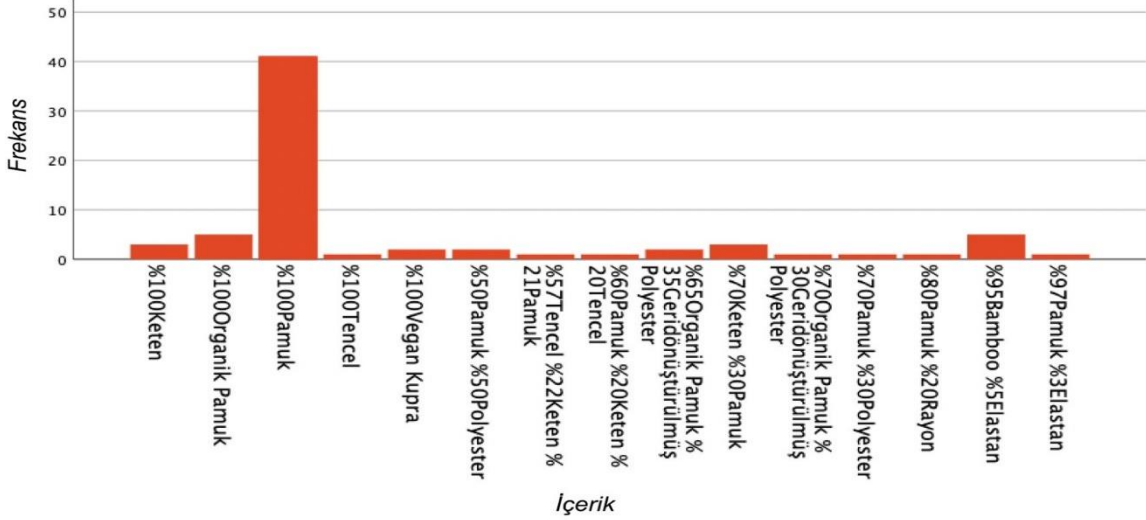
Şekil 4. Yerli markaların üretim yöntemlerinin bar grafiği ile gösterimi
Figure 4. Representation of the production methods of domestic brands with bar graphs

Yerli ve yabancı markaların sürdürülebilirlik yaklaşımlarında kullandıkları yöntemler Şekil 3. ve 4.'te görülen bar grafiği ile incelenmiştir. Grafikler incelendiğinde yerli markalar yöntem olarak; ortalama %67 oranında en fazla doğal hammaddeyi kullanırken yabancı markalar ortalama %29 oranında en fazla organik hammadde kullanmıştır.

Yabancı markalarda doğal hammadde kullanımı ortalama %27 iken yerli markaların kullandığı organik hammadde oranının ortalama %6 olduğu saptanmıştır. Yabancı markaların organik hammadde kullanım tutumu yerli markalara göre oldukça yüksek iken, bu durum doğal hammadde kullanımında tam tersi bir eğilimdedir. Yerli markalarda en düşük oranla kullanılan hammaddenin ortalama %4 ile organik ve geri dönüştürülmüş hammadde olduğu görülmektedir. Bu oran yabancı markalarda ortalama %7'dir. Bunun sebebinin yabancı markalarda geri dönüştürülmüş hammadde bilincinin daha yüksek olduğu ve geri dönüşüm politikalarının daha yaygın olduğu düşünülmektedir.

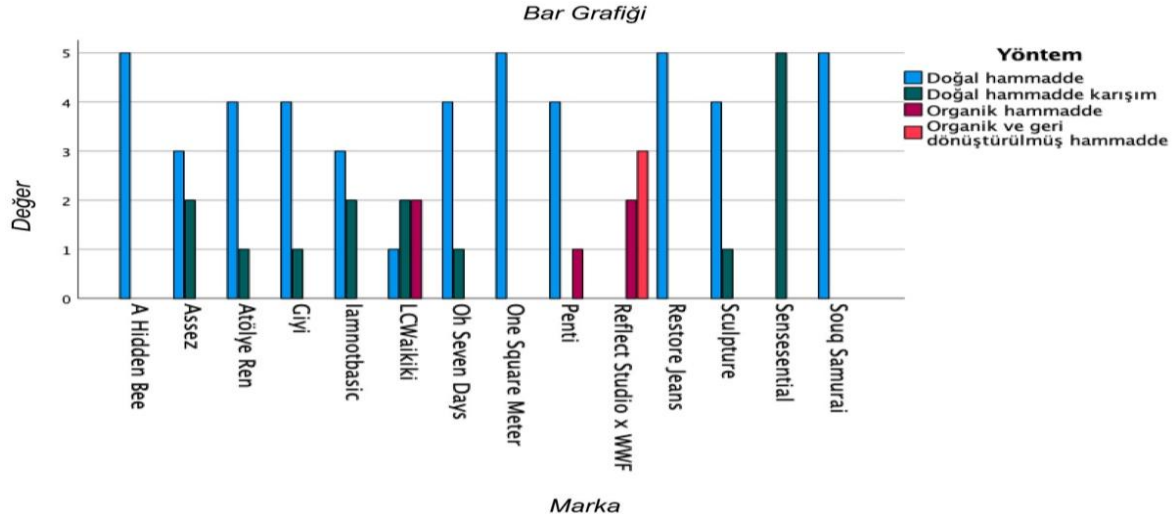
Şekil 5. Yabancı markaların kullandıkları ürünlere ait içeriklerin bar grafiği
Figure 5. Bar graph of the contents of the products used by foreign brands

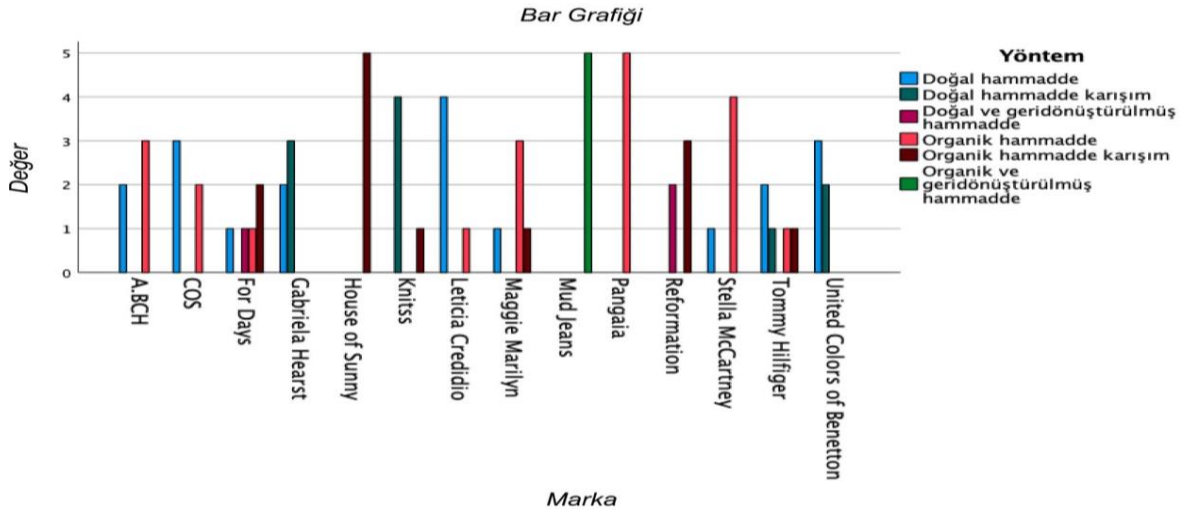
Şekil 6. Yerli markaların kullandıkları ürünlere ait içeriklerin bar grafiği
Figure 6. Bar graph of the contents of the products used by domestic brands

Yerli ve yabancı markaların sürdürülebilir ürünlerinin içerikleri Şekil 5. ve 6.'da bar grafiği ile incelenmiştir. Yabancı markaların ürünleri 31 içerik kategorisine dağılmış iken yerli markaların dağılımı 15 kategori halindedir. Grafik incelendiğinde ürün içeriği olarak %27 oranında %100 Organik pamuk kullanıldığı görülmektedir. Yerli markalarda ise bu oran %7 ile en çok kullanılan ikinci içeriktir. Yerli markaların en fazla kullanılan içeriği %59 oranı ile %100 Pamuk'tur.

Yabancı markaların %100 Pamuk kullanımı %6 oranında yabancı markaların en fazla kullandığı ikinci içeriktir. Yabancı markaların %100 Organik Pamuk kullanımı yerli markalara göre daha fazladır. Bunun sebebinin yabancı markaların sürdürülebilirlik yöntemlerini, yerli markalara göre daha önce başladığı ve gittikçe yaygınlaşarak kullanıldığı düşünülmektedir.

Şekil 7. Yerli markaların marka-üretim yöntem değerlendirme grafiği
Figure 7. Brand-production method evaluation chart of domestic brands

Şekil 8. Yabancı markaların marka-üretim yöntem değerlendirme grafiği
Figure 8. Brand-production method evaluation chart of foreign brands

Yerli ve yabancı markaların hammadde kullanımları Şekil 7. ve 8.'de SPSS analizi ile çapraz tablo yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Yabancı markalarda en çok kullanılan hammadde %28.6 ile organik hammadde olduğu saptanmıştır. Organik hammadde kullanımı yerli markalarda ise %7.1 oranı ile en az kullanılan iki hammaddeden biridir. Yabancı markaların organik hammadde kullanımı, yerli markaların organik hammadde kullanımının yaklaşık dört katıdır. Bunun sebebinin organik hammadde yetiştiriciliğinin maliyetlerinin yüksek olmasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

Yerli markalarda %4,3 oranıyla en az kullanılan diğer hammadde ise organik ve geri dönüştürülmüş hammaddedir. Yerli markaların en çok tercih ettiği hammadde %76,1 oranıyla doğal hammadde olduğu saptanmıştır. Bunun sebebinin doğal hammadde üretim süreçlerinin organik hammadde üretim süreçlerine göre daha uygun maliyetli olması olduğu düşünülmektedir.

Yerli markaların doğal hammadde kullanımı, yabancı markaların doğal hammadde kullanımının yaklaşık iki buçuk katı daha fazladır. Yabancı markalarda %7.1 ile en az kullanılan hammaddenin organik ve geri dönüştürülmüş hammadde olduğu saptanmıştır. Doğal hammadde karışımı kullanımı yerli markalarda %21,4 iken yabancı markalarda bunun %14,3 olduğu görülmektedir. Başlıklar incelendiğinde yerli markaların yöntem dağılımı dört başlık altında toplanırken yabancı markaların algı başlık algısında toplandığı görülmektedir. Bunun sebebinin yabancı markaların sürdürülebilirlik yaklaşımlarını yerli markalardan daha önce ve daha çabuk benimseyerek yöntemler geliştirdiği yönünde olduğu düşünülmektedir.

Yabancı markaların fiyat ortalaması yerli markaların fiyat ortalamasına kıyasla daha fazladır, ancak yabancı markaların yöntem ve içerik bar grafiklerine bakıldığında organik hammaddenin ve %100 Organik Pamuk/Keten içerikli ürünlerinin, yerli markalardaki organik hammadde ve %100 Organik Pamuk içerikli ürünlere oranla daha fazla olduğu görülmektedir. Yerli markalarda ise organik hammadde kullanımının yabancı markalara göre %25 daha az olduğu saptanmıştır. Bunun sebebi olarak, organik hammadde yetiştirme süreçlerinin, doğal hammadde yetiştirme süreçlerine kıyasla daha zor ve daha yüksek fiyatlı olduğu için tercih edilmediği düşünülmektedir.

Yerli markaların %100 Pamuk kullanımı ile fiyat ortalaması ise doğru orantılıdır. Bar grafikleri incelendiğinde geri dönüştürülmüş ya da karışım içeriklere kıyasla organik ve doğal içeriklerin daha fazla kullanıldığı görülmektedir.

7. Sonuç ve Öneriler

Sürdürülebilirlik kavramı tekstil ve hazır giyim markaları çerçevesinde incelenmiştir. Markaların üretim süreçlerinde ve ürünlerin müşteriye ulaştıktan sonraki kısımda sürdürülebilirliğin ne derece uygulandığı ya da uygulanmadığı araştırılmıştır. Zamanla markaların sürdürülebilirliğe evrildiği, farkındalıklarının arttığı görülmektedir. Dünyada hızlı modanın olumsuz etkilerini ve sürdürülebilirliğin çevre ve insan faktörlerine zıt bir sistem ile işlediği bilinmektedir. Buna karşı bir tepki olarak yavaş moda anlayışının benimsenmeye başladığı görülmüştür. İhtiyaç ve talepler doğrultusunda ortaya çıkan yavaş moda kavramının sürdürülebilirlik ilkelerine uygun olduğunu, zaman içinde tekstil ve hazır giyim markalarının da sürdürülebilir üretime yöneldiği görülmektedir.

Dünyada ve ülkemizde sürdürülebilirlik yaklaşımlarını benimseyen tekstil ve hazır giyim markaları arasından, Japonya Ekonomi, Ticaret ve Endüstri Bakanlığı'nca önerilen Hiroshi (Marka Değerinin Belirlenmesi) Yönetimi kriterlerine göre seçilen ürünlerin sürdürülebilirlik yönleri, yöntemleri ve fiyat araştırması SPSS 24 kullanılarak histogram dağılımı, bar grafiği ve çapraz tablo ile analiz edilmiştir. Saptanan analizler sorucunda yabancı markaların, sürdürülebilirlik içerik bakımından yerli markalara göre daha

gelişmiş olduğu görölmüştür. Ancak yerli markaların yabancı markalara göre daha az ücret karşılığı sürdürülebilir içerikli giysi ürettiği sonucuna varılmıştır.

Yabancı markaların fiyat ortalamalarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bunun sebebinin döviz kuru ile beraber marka ve hammadde değeri ile ilgili olabileceği düşünülmektedir. Yerli ve yabancı markaların sürdürülebilirlik yaklaşımı olarak kullandıkları yöntemler incelendiğinde yabancı markalarda en çok kullanılan yöntem, organik hammadde iken yerli markalarda doğal hammaddedir. Bunun sebebi olarak organik hammadde üretim süreçlerinin doğal hammadde üretim süreçlerine göre daha maliyetli olduğu için yerli markalar tarafından tercih edilmiyor olduğu düşünülmektedir. Fiyat ortalamaları ile karşılaştırıldığında daha maliyetli olan organik pamuk kullanımına paralel yabancı markaların fiyat ortalamasının yerli markalara göre daha yüksek fiyatlı olduğu saptanmıştır.

Yerli ve yabancı markaların ürün içeriklerinin karşılaştırılmasına bakıldığında üretim yöntemlerine paralel olarak yabancı markaların %100 organik pamuk kullanımının daha fazla olduğu görölmektedir. Bunun sebebinin marka müşterilerinin tercihi doğrultusunda olabileceği düşünülmektedir. Yerli markalarda ise en çok kullanılan içerik %100 pamuktur. Bunun sebebinin müşteri tercihi veya alım gücüne göre üretim olabileceği düşünülmektedir. Fiyat ortalamalarına bakıldığında yabancı markalara göre daha düşük fiyat ortalamasına sahip olan yerli markaların, organik pamuğa göre daha az maliyetli pamuk üretimini daha fazla tercih etmesi, fiyat ortalamaları ile doğru orantılıdır.

Yabancı markaların üretim yöntemleri bakımından organik hammadde ile organik ve geri dönüştürölmüş hammadde kullanımının yerli markalara göre daha fazla olduğu saptanmıştır. Bunun sebebinin yabancı markaların geri dönüşüm ve organik içerik politikalarını daha fazla benimsediği yönünde olduğu düşünülmektedir. Ayrıca markaların kullandığı hammadde ve üretim süreçleri de düşünüldüğünde fiyat ortalamaları ile doğru orandadır. Yerli markalarda ise organik pamuğun daha az tercih edilmesinin sebebi olarak pamuğun ithal edilmesi ve belirsiz döviz kurları olabileceği düşünülmektedir.

Sürdürülebilirlik yaklaşımlarını uygularken markalar organik içerikli ürünleri üretim maliyetlerinin yüksek fiyatlı olması sebebi ile daha yüksek fiyata satmaktadır. Bu noktada müşteriler yüksek fiyatlı olan ürünü almayı tercih etmeyebilirler. İncelenen markalar arasında yavaş moda üretimini felsefe edinen markalar sipariş doğrultusunda üretim yapmaktadır. Bu üretim şekli belli bir zaman aldığı için müşteriler tarafından tercih edilmeme sebebi olabileceği düşünülmektedir.

Bu araştırma sürdürülebilir tekstil ve hazır giyim markalarının ürün ve üretim yöntemi incelenerek desteklenebilir. Bu markalardan alışveriş yapan kitleler ile anketler yapılabilir ve müşterilerin bilinçli alışveriş yapmalarına teşvik edilebilir. Sürdürülebilir markaların tüketici faktörü daha detaylı incelenip alışveriş alışkanlıkları ile ilgili çalışmalar yapılarak

desteklenebilir. Çeşitli sürdürülebilir markaların satış noktalarına atık giysi kutuları konularak geri dönüşüm desteklenebilir. Bu markalar atık giysi getiren müşterilerine indirim kuponu vererek müşterilerini geri dönüşüme teşvik edebilirler. Ayrıca sosyal sorumluluk projeleri kapsamında kadın istihdamı yapılabilir, böylece insanlar sürdürülebilirliğe teşvik edilebilir.

Kaynakça

- A.BCH, (2021). “Sürdürülebilirlik”, <https://abch.world/pages/about-abch>, Erişim Tarihi: 22.11.2021.
- A Hidden Bee, (2021). “Sürdürülebilirlik”, <https://www.ahiddenbee.com/about.asp>, Erişim Tarihi: 25.11.2021.
- Akgül, U., (2010). “Sürdürülebilir kalkınma: Uygulamalı antropolojinin eylem alanı”, *Antropoloji*, 24, ss. 133-164.
- Alada, A., Gürpınar, E., ve Budak, S., (1993). “Rio konferansı üzerine düşünceler”, *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 3-4-5, ss. 93-103.
- Alpat, F. E., (2011). “Yavaş Moda Nedir?”, *Akdeniz Sanat*, 4(8), 45-47.
- Assez, (2022). “Sürdürülebilirlik”, <https://assezistanbul.com/>, Erişim Tarihi: 12.11.2022.
- Atölye Ren, (2021). “Sürdürülebilirlik”, <https://atolyeren.com/tr/yavas-moda-ren-nasil-uretir/>, Erişim Tarihi: 25.11.2021.
- Away Denim, (2021). “Sürdürülebilirlik”, <https://www.awaydenim.com/sustainable-denim>, Erişim Tarihi: 25.11.2021.
- Bethany Williams, (2021). “Sürdürülebilirlik”, <https://www.notjustalabel.com/bethany-williams>, Erişim Tarihi: 24.11.2021.
- Bilgili, M. Y., (2017). “Ekonomik, ekolojik ve sosyal boyutlarıyla sürdürülebilir kalkınma”, *Journal of International Social Research*, 10(49), 559-569.
- Boa Studio, (2021). “Sürdürülebilirlik”, <http://boastudio.blogspot.com/>, Erişim Tarihi: 25.11.2021.
- Burkut, E. B., (2018). “Sürdürülebilir mimari tasarımların konya örneğinde incelenmesi”, *Uluslararası Yeşil Başkentler Kongresi*, ss. 208-218.
- Cai, Y. J., & Choi, T. M. (2020). “A United Nations’ sustainable development goals perspective for sustainable textile and apparel supply chain management”, *Transportation Research Part E: Logistics and Transportation Review*, 141, 102010.
- Chloe Bains, (2021). “Sürdürülebilirlik”, <https://www.chloebaines.co.uk/about>, Erişim Tarihi: 24.11.2021.
- Choi, T. M., & Li, Y., (2015). “Sustainability in fashion business operations”, *Sustainability*, 7(11), 15400-15406.
- COS, (2021). “Sürdürülebilirlik”, <https://www.cosstores.com/en/sustainability.html>, Erişim Tarihi: 24.11.2021.
- Çamur, D., & Vaizoğlu, S. A., (2007). “Çevreye ilişkin önemli toplantı ve belgeler”, *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 6, 4, ss. 297-306.
- Doğan, G., & Tokman, L. Y., (2019). “Sürdürülebilir kalkınmada sosyal sürdürülebilirlik ve işlevsel kalitenin önemi”, *Sürdürülebilir Kalkınma Rolüyle Mimarlık*, 1, ss. 11-30.

- Durmaz, B., (2021). “Çevre sorunlarının uluslararası ilişkiler içerisindeki yeri: Rio konferansı”, YÖK tez merkezi, 677117, ss. 34-51, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Elif Sözkese, (2021). “Atıktan Sanata İleri Dönüşüm”, <https://yesilyama.com/markalar/elifsozkesen/>, Erişim Tarihi: 25.11.2021.
- Emrealp, S., (1998). “Yerel gündem 21”, *Öneri Dergisi*, 2(10), 27-28.
- For Days, (2021). “Sürdürülebilirlik”, <https://fordays.com/pages/how-we-recycle>, Erişim Tarihi: 24.11.2021.
- Freitag, (2021). “Sürdürülebilirlik”, <https://www.freitag.ch/en/production>, Erişim Tarihi: 24.11.2021.
- Gabriela Hearst, (2021). “Sürdürülebilirlik”, <https://www.gabrielahearst.com/blogs/stories/sustainable-practices-timeline>, Erişim Tarihi: 24.11.2021.
- Gedik, Y., (2020). “Sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlarla sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma”, *Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 3(3), 196-215.
- Giyi, (2021). “Sürdürülebilirlik”, <https://www.giyiworld.com/sayfa/surdurulebilirlik-yaklasimimiz>, Erişim Tarihi: 25.11.2021.
- Halaçeli Metlioğlu, H. & Yakın, V., (2021). “Tekstilde sürdürülebilirlik: Hızlı moda markalarının sürdürülebilirlik stratejileri”, *OPUS International Journal of Society Researches, Yönetim ve Organizasyon Özel Sayısı*, s. 1883-1908.
- Harris, J.M., (2000). “Basic principles of sustainable development”, *Global Development and Environment*, 4, pp. 21-36.
- Heliotropic, (2021). “Sürdürülebilirlik”, <https://www.heliotropicstudio.com/blog>, Erişim Tarihi: 25.11.2021.
- House of Sunny, (2021). “Sürdürülebilirlik”, <https://directory.goodonyou.eco/brand/house-of-sunny>, Erişim Tarihi: 24.11.2021.
- Iamnotbasic, (2021). “Sürdürülebilirlik”, <https://www.iamnotbasic.com/pages/hikayemiz>, Erişim Tarihi: 25.11.2021.
- I Love Fashion, (2021). “Sürdürülebilirlik”, <https://www.ilawfashion.com/ece-gozenle-surdurulebilirlik-uzerine/>, Erişim Tarihi: 25.11.2021.
- Incomplit, (2021). “Sürdürülebilirlik”, <https://incomplit.com/blogs/news/tagged/sustainable-fashion>, Erişim Tarihi: 25.11.2021.
- Kapbula, (2021). “Sürdürülebilirlik”, <https://kapbula.com.tr/pages/surdurulebilirlik>, Erişim Tarihi: 25.11.2021.
- Kaya, M., & Kaya, M. F., (2013). “Sürdürülebilir kalkınmaya yönelik tutum ölçeği geliştirme çalışması”, *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı: 28, ss. 175-193.
- Kayhan, A. (2016). “Birleşmiş Milletler Çevre Programı üzerine bir inceleme”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 33, 1, s.61-90.
- Kaypak, Ş., (2011). “Küreselleşme sürecinde sürdürülebilir bir kalkınma için sürdürülebilir bir çevre”, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 1, s.19-33.
- Karataş, K., (2021). “Gündem 21 Nedir?”, <https://kemalkaratas.tr.gg/G-Ue-NDEM-21-.htm>, Erişim Tarihi: 05.11.2021
- Kipöz, Ş., (2020). “Modada Yavaşlık”, *Yeni İnsan Yayınevi, Ekoloji Serisi*, s.41-57, Türkiye

- Knitss, (2021). “Sürdürülebilirlik”, <https://www.knitss.com/surdurulebilirlik>, Erişim Tarihi: 20.11.2021.
- Korkmaz, C., Yaygın, M. A., & Sağ, N. S., (2019). “Kentsel dönüşüm projelerinde sosyal sürdürülebilirlik performansının değerlendirilmesi: Yeni mamak kentsel dönüşüm ve gelişim projesi”, *Online Journal of Art and Design*, 7(3), 37-61.
- Kuşat, N., (2013). “Yeşil sürdürülebilirlik için yeşil ekonomi: Avantaj ve dezavantajları–Türkiye incelemesi”, *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 8(29), 4896-4916.
- LC Waikiki, (2022). “Sürdürülebilirlik”, <https://www.lcwaikiki.com/tr-TR/TR/lp/lcw-surdurulebilirlik-21>, Erişim Tarihi: 12.11.2022.
- Leticia Credidio, (2021). “Sürdürülebilirlik”, <https://leticiacredidio.com/pages/about-us>, Erişim Tarihi: 22.11.2021.
- Maggie Marilyn, (2021), “Sürdürülebilirlik”, <https://maggiemarilyn.com/journal/sustainability-strategy-update-report>, Erişim Tarihi: 20.11.2021.
- Mangır, A. F., (2016). “Sürdürülebilir kalkınma için yavaş ve hızlı moda”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 41. Yıl özel sayı, 19, ss. 143-154.
- Mud Jeans, (2021). “Sürdürülebilirlik”, <https://mudjeans.eu/pages/sustainability-our-impact>, Erişim Tarihi: 24.11.2021.
- Odabaşı, S. & Sahin, Y., (2019). “Moda tasarımı eğitiminde sürdürülebilirlik üzerine yaklaşımlar”, *Art-e Sanat Dergisi*, 12(23), 1-25.
- Odabaşı, S., (2022). “Sürdürülebilir Moda Tasarımı, Kavramlar ve Uygulamalar”, Nobel Yayınevi, s.38-39, Türkiye
- Oh Seven Days, (2022). “Sürdürülebilirlik”, <https://ohsevendays.com/collections/tops/tops>, Erişim Tarihi: 12.11.2022.
- One Square Meter, (2021). “Sürdürülebilirlik”, <https://onesquaremeter.co/blogs/blog/from-our-perspective>, Erişim Tarihi: 25.11.2021.
- Özçağ, Y. D. D. M. & Hotunluoğlu, Y. D. D. H., (2015). “Kalkınma anlayışında yeni bir boyut: Yeşil ekonomi”, *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 303-324.
- Özmehmet, E., (2008). “Dünyada ve Türkiye sürdürülebilir kalkınma yaklaşımları”, *Journal of Yasar University*, 3(12), 1853-1876.
- Özmen, Ş. Y., Birsen, H. & Birsen, Ö., (2016). “Yavaş hareketi: Çevreden kültüre hayatın her alanında küreselleşmeye başkaldırı”, *İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 1(2), 38-49.
- Özmete, D. D. E., (2010). “Sosyal hizmette sürdürülebilir kalkınma anlayışı: Kavramsal analiz”, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 22(22), 79-90.
- Öztekin, C. A., (2021). “Sürdürülebilir yaşam rehberi”, *Journal of Management Theory and Practices Research*, 2(2), 178-181.
- Pangaia, (2021). “Sürdürülebilirlik”, <https://thepangaia.com/blogs/globalworld/sustainability-in-fashion-relies-on-embracing-diversity>, Erişim Tarihi: 22.11.2021.
- Reflect Studio, (2021). “Sürdürülebilirlik”, <https://www.reflectstudio.com/sustainability>, Erişim Tarihi: 25.11.2021.
- Reformation, (2021). “Sürdürülebilirlik”, <https://www.thereformation.com/pages/sustainable-practices>, Erişim Tarihi: 24.11.2021.

- Restore Jeans, (2021). “Sürdürülebilirlik”, <https://restorejeans.com/>, Erişim Tarihi: 25.11.2021.
- Satsuma, (2021). “Renkli Sürdürülebilirlik”, <https://yesilyama.com/markalar/sat-su-ma/>, Erişim Tarihi: 25.11.2021.
- Sensessentials, (2022). “Sürdürülebilirlik”, <https://www.sensessentials.com/pages/kumas>, Erişim Tarihi: 12.11.2022.
- Seydioğulları, H. S., (2013). “Sürdürülebilir kalkınma için yenilenebilir enerji”, *Planlama*, 23(1), 19-25.
- Sculpture, (2022). “Sürdürülebilirlik”, <https://sculpturebrand.com/tr-TR/manifesto>, Erişim Tarihi: 12.11.2022.
- Souqşamurai, (2022). “Sürdürülebilirlik”, <https://souqşamurai.com/pages/about-us>, Erişim Tarihi: 12.11.2022.
- Stella McCartney, (2021). “Sürdürülebilirlik”, <https://www.stellamccartney.com/gb/en/sustainability/social-sustainability.html>, Erişim Tarihi: 24.11.2021.
- Taylor Stitch, (2021). “Sürdürülebilirlik”, <https://directory.goodonyou.eco/brand/taylor-stitch>, Erişim Tarihi: 22.11.2021.
- Tıraş, H. H., (2012). “Sürdürülebilir kalkınma ve çevre: Teorik bir inceleme”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 57-73.
- Ticaret Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğü, (2022). “*Tekstil ve Hammaddeleri Sektör Raporu*”, <https://ticaret.gov.tr/data/5b87000813b8761450e18d7b/Tekstil%20ve%20Hammaddeleri%20Raporu.pdf>, Erişim Tarihi: 27.11.2022.
- Thorisdottir, T. S., & Johannsdottir, L., (2019). “Sustainability within fashion business models: A systematic literature review”, *Sustainability*, 11(8), 2233.
- Tohum, N., (2011). “Sürdürülebilir peyzaj tasarım aracı olarak yeşil çatılar”, Yrd. Doç. Dr. Aliye Senem Deviren, Yök Tez Merkezi, 311937, ss. 7-12, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul
- Tommy Hilfiger, (2021). “Sürdürülebilirlik”, <https://responsibility.pvh.com/tommy/>, Erişim Tarihi: 20.11.2021.
- United Colors of Benetton, (2021). “Sürdürülebilirlik”, <https://tr.benetton.com/l/surdurulebilirlik>, Erişim Tarihi: 20.11.2021.
- Uzun, A. M., (2001). “Yoksulluk olgusu ve dünya bankası”, *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(2), 155-174.
- Vogue, 2022, “Sürdürülebilirliğin imzası”, <https://vogue.com.tr/haber-moda/surdurulebilirliğin-imzası>, Erişim Tarihi: 12.11.2022.
- Yıldız, Ş., Ayvaz, K. M., (2018). “Yavaş moda akımına üniversite öğrencilerinin yaklaşımları: Selçuk Üniversitesi Örneği”, *Akdeniz Sanat*, 11(21), 29-43.
- Yücel, A. G. F. (2003). “Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında çevre korumanın ve ekonomik kalkınmanın karşılığı ve birlikteliği”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(11), 100-105.
- %100 İstanbul, (2021). “İleri Dönüşüm”, <https://yesilyama.com/markalar/100de100-istanbul/>, Erişim Tarihi: 25.11.2021.

ARAŞTIRMA MAKALESİ (Research Article)

Sekiz Köşeli Yıldız Motifinin Ekspresyonizm ve Kübizm Sanat Akımları ile Modernize Edilerek Tasarlanması

Designing The Eight-Corner Star Motif by Modernizing It with Expressionism and Cubism Art Currents

DOI: 10.54976/tjfdm.1306495

Alınış (Received): 31.05.2023

Kabul Tarihi (Accepted): 21.06.2023

Ebru Çoruh¹,
Orcid:

0000-0001-8039-828X

Zeynep Azizoğlu²
Orcid:

0009-0000-0283-8892

¹Prof.Dr. Gaziantep University, Faculty of Fine Arts, Department of Textile and Fashion Design, Gaziantep, Türkiye

²Gaziantep University, Social Science Institute, Art and Design Graduate, Gaziantep, Türkiye

**Sorumlu Yazar
(Corresponding Author):**

Ebru ÇORUH

ecoruh@gantep.edu.tr

Anahtar Kelimeler:

Yıldız, Motif, Tasarım, Ekspresyonizm, Kübizm

Keywords:

Star, Motif, Design, Expressionism, Cubism

ÖZ

Geçmişte var olan ve sıklıkla kullanılan sekiz köşeli yıldız (Selçuklu yıldızı) sanat, resim, mimari ve birçok alanda kullanılmaktadır. Sekiz köşeli yıldız özellikle Selçuklu döneminde mimari de sıklıkla kullanılmış bir motiftir. Bu motifin mutluluk, bereket ve sonsuzluğu simgelediğine inanılır. Motifin geometrik yapısının kübizm sanat akımını yansıtmaması ve bu akım ile birlikte güzel bir ahenk oluşturması sebebiyle bu akım kullanılmamıştır. Sekiz köşeli yıldızın manevi anlamlarını yansıtmak, motifin simgelediği anlamları ifade etmek amacıyla ekspresyonizm sanat akımı tercih edilmiştir. Bu çalışmada motif ve sanat akımlarının literatür araştırması yapıldıktan sonra, çizim aşamaları, tasarım ve üretim süreci görseller ile birlikte devam etmiştir. Çalışmada sekiz köşeli yıldız motifi yorumlanarak yeniden tasarlanıp bir giysi üzerinde uygulama yapılmıştır. Bu tasarlanan motif keten bir ceket üzerine kumaş boyama tekniğiyle yerleştirilmiştir. Sonuç olarak ekspresyonizm (dışavurumculuk) ve kübizm sanat akımlarının birlikte bir motif üzerinde yorumlanması amaçlanmıştır.

ABSTRACT

The eight-pointed star (Seljuk star), which existed and was frequently used in the past, is used in art, painting, architecture and many fields. The eight-pointed star is a motif frequently used in architecture, especially in the Seljuk period. It is believed that this motif symbolizes happiness, fertility and eternity. This movement was used because the geometric structure of the motif reflects the cubism art movement and creates a beautiful harmony with this movement. Expressionism art movement was preferred in order to reflect the spiritual meanings of the eight-pointed star and to express the meanings symbolized by the motif. In this study, after the literature research of motifs and art movements, the drawing stages, design and production process continued with the visuals. In the study, the octagonal star motif was interpreted and redesigned and applied on a garment. This designed motif is placed on a linen jacket with fabric dyeing technique. As a result, it is aimed to interpret the art movements of expressionism and cubism together on a motif.

Kaynak gösterimi: Çoruh, E., Azizoğlu, Z., (2023). "Sekiz Köşeli Yıldız Motifinin Ekspresyonizm ve Kübizm Sanat Akımları ile Modernize Edilerek Tasarlanması", *Turkish Journal of Fashion Design and Management (TJFDM)*, 2023, 5(2): 67-84

How to cite: Çoruh, E., Azizoğlu, Z., (2023). "Designing The Eight-Corner Star Motif by Modernizing It with Expressionism and Cubism Art Currents", *Turkish Journal of Fashion Design and Management (TJFDM)*, 2023, 5(2): 67-84

1. GİRİŞ

Motif, Anadolu'da Türkler için süsleme sanatlarının başında gelir. Motif “Küçük parçaların bir araya gelerek bezeme işi oluşturmak ve tek olarak bir bütün oluşturan her biri” anlamına gelmektedir (TDK, 2019). Motiflerin eski zamanlarda insan için koruma, sosyal statü belirleme, medeni hal gösterme amaçlı kullanıldığı bilinmektedir. Anlam yüklenen bir hediye veya duygu ifade etme aracı olarak görülen motifler bulunduğu bölgenin kültürüne göre sevgi, aşk, özlem gibi duyguları motife aktararak şekiller ile yeni dokumalar elde etmiştir (Akınarlı ve Üner, 2017)

Sekiz köşeli yıldız motifi Karahanlılar döneminde başlayıp Selçuklular'da devam eden süreçte günümüze kadar ulaşmıştır. Motifler tek tek ya da geçmeli olarak veya yan yana ya da üst üste gelecek şekilde yerleştirilebilmektedir (Mandel, 1978). İslam'ın geleneksel inancında, yedi cehenneme karşılık sekiz cennet kapısı vardır. Bu Allah'ın merhametinin azabından büyük olduğunu ifade eder.

Sekiz köşeli yıldız motifi cennet kavramına atıfta bulunur (Çoruhlu, 2006). Bu motif mutluluk ve bereketi simgelemektedir. Sekiz sayısı, azim, cesaret, kendine güven ve başarıyı ifade eder aynı zamanda sonsuzluk anlamına gelmektedir (spiritueller.net, 2022). Bu yıldızın sekiz farklı köşesi, merhamet, şefkat, sabır, sır tutma, cömertlik, sadakat, şükretmek ve doğruluğu simgelemektedir (resmigazete.biz.tr, 2022). Okuduğumuz pek çok kaynakta sekiz sayısının sonsuzluğu simgelediğini, sonsuz mutluluk, bereket ve aşkı temsil ettiğini söyleyebiliriz. Özgüven ve kararlılık anlamında da kullanılmıştır. Sekiz sayısı ile günlük hayatta sık sık karşılaşmak başarının artması ve güç kazanmaya işaret gösterilmektedir.

Selçuklu devletinde kültür ve sanat temsili olan sekiz köşeli yıldızın Ortadoğu eski medeniyetleri ve İslam ülkelerinde sıklıkla kullanıldığı ve sayı biliminde 8'in cenneti anlatan bir sembol olduğu bilinmektedir. Ayrıca İslam kitaplarında İslam dininin 8 esas üzerine kurulu olduğu, buna sekiz cennet kapısını belirttiği, sekiz köşeli yıldız motifinin de sekiz cenneti simgelediği ve rabbine şükretmek anlamına geldiği belirtilmektedir. Sembolün bulunduğu bazı yerler; Osmanlı Devlet Arması, T.C. Emniyet Genel Müdürlüğü Arması, Osmanlı Bayrağı, Azerbaycan Devleti Bayrağı, Türkmenistan Devlet Arması, II. Abdülhamid'in Tuğrasıdır (haberturk.com, 2022).

Türk mimarisinde sekiz köşeli yıldız motifi, yan yana veya üst üste gibi farklı şekillerde kullanılmıştır. Dört kolu uzun ve dört tane yönü olacak şekilde de kullanımları bulunmaktadır. Türkmenistan, Azerbaycan, Kazakistan ve Türkiye gibi ülkelerde bu şekilde kullanımı çok fazla bulunmakta ve Türk geleneğinin mirası olarak kabul edilmektedir. Farklı zaman ve ülkelerde bu motifi farklı veya benzer şekilde görülmektedir. Sekiz köşeli yıldız motifi kullanılan eserler korunmakta ve nesilden nesile aktarılmaktadır. Bu motife sahip ülkeler imar planlarını eserlere zarar vermeyecek şekilde oluşturmuşlardır (Büyükçanga, 2008).

Hristiyanlıkta yıldız motifi ilahi bir rehberliği anlatan Beytüllahi Yıldızı ile sembolleştirilmiştir. Bu yıldız İsa'nın doğumunun olduğu zamanı temsil etmekte ve sekiz kollu bir yıldız olmaktadır. İsa'nın Doğumu ile kutsal sayılan Yeni Ahit kitaplarında çizilen sekiz köşeli yıldız motifidir (Kazhdan ve Cutler, 1991: 1943).

Kutsallığı sembol eden sekiz köşeli yıldız motifi, Bizans sanat anlayışında en çok kullanılan yıldız çeşitlerinden biri olmuştur (Dark, 2001). Birçok anlamda kullanılan bu motif için ekspresyonizm sanat akımının tasarımı daha etkili hale getireceği düşünülmektedir. Ekspresyonizm dışavurumculuk demektir. Ekspresyonizm tarihte ilk defa Ekspresyonizme karşı olarak çıkmıştır. Ekspresyonizm, müzik, şiir, tiyatro ve edebiyat gibi sanatlarda konularının biçimi ile değil içten gelen bir belirsizlikle ilgilenmektedir. Ekspresyonizm akımının amacı, doğal olana karşı çıkmak, biçimler ile renkleri kullanarak ruhsal olanı gün yüzüne çıkarmaktır (Lynton, 2004). Ekspresyonistler yaşamın tek bir amacı olduğunu, bununda doğadan gelen beden varoluşunu bulmak, zamanın getirdiklerinden kaçarak bunu anlayabileceklerini düşünmektedirler.

Ekspresyonizm, hayatın karşısında bir tepki olarak ortaya çıkmasıyla, biçim ve resimden çok iç dünyanın dışa yansımalarını anlatmaktadır (Öndin, 2009). Ekspresyonist bir esere baktığımızda çizgilere ve renklere özellikle dikkatli bakmak gerekmektedir. Sert çizgileri, özellikle kırmızı ve sıcak tonların ön planda olduğu, dairesel hatlar, mavi ve tonlarının dinginliği anlattığı yumuşak dokunuşlar hakimdir. Resimlerde yoğun şiddetli renklerin yanı sıra koyu siyahlar ve kahverengiler de bulunmaktadır. Kullanılan çizgi ve renkler, gelişigüzel kullanılmış ve dramatik etkiler oluşturmuştur (Taşkesen, 2018).

Motifin iç dünyası ekspresyonizm akımı ile anlatılırken motifin çizgisel yapısı, renk tonları ve göz simgelerini ifade etmek amacıyla kübizm akımı tercih edilmiştir.

Kübizm 1900 yıllarında Paris'in var olan sanat anlayışını değiştirmek isteyen Pablo Picasso ve Georges Braque ile başlamıştır. Bu ressamlar resimlerinde çizdikleri herhangi bir objeyi geometrik şekillerle yansıtip sanata farklı bir yön vermişlerdir (Grzymkowski, 2017).

Kübizm, şekilsel bir yöntemin büyümesi amacıyla ortaya çıkmıştır. Bilim ve teknolojiyle birlikte yeni şekiller oluşmaya başlayınca eski geleneklerin sanat üzerindeki etkisi sona ermiştir (Dişli, 2007). Kübizmin temeli objelerin şekilsel tahlilini yapmaktır (Tunalı, 2003). Kimi resamlara göre resimdeki anlatım şekilleri doğa ile iç içe olup onu görebilme ve tekrarlama amacıyla kübizm akımı kullanılmıştır (Tunalı, 2003).

Kübizm sanatçıları, eserlerindeki anlamı canlandırmak için, madde ve duyguları karıştırarak yansıtmaktadır. Tabiat, kübizm içinde geometrik şekiller kullanılarak çok farklı bir şekilde ele alınmaktadır ve konunun hiçbir önemi yoktur. Akla mantığa uygun yapılmalı ancak hayal gücü ile desteklenmektedir (milliyet.com.tr, 2022).

Çalışmada sekiz köşeli yıldız motifinin, ekspresyonizm (dışavurumculuk) ve kübizm sanat akımlarından ile birlikte bir motif üzerine yorumlanması amaçlanmıştır. Literatür araştırması yapıldıktan sonra, çizim aşamaları, tasarım ve üretim süreci görseller ile birlikte verilmiştir. Sekiz köşeli yıldız motifi yorumlanarak yeniden tasarlanıp keten bir ceket üzerine kumaş boyama tekniğiyle uygulanmıştır. Deneysel çalışma ile yeni ve özgün bir tasarım ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

2. YÖNTEM

Geometrik göz figürleri kübizmde sıklıkla görülmektedir. Sekiz köşeli motif ile bu iki sanat akımını birleştirip bir motif oluşturulmuştur. Yeni motife sessiz çılgılık anlamına gelen 'vaveyla' ismi verilmiştir. Bu motifin ilk tasarımı schoeller kağıdı üzerine sulu boya tekniği ile uygulanmıştır. Daha sonra tasarlanan motif tuval üzerine akrilik boya ile çalışılmıştır.

Motifi uygulamak için bir ceket modeli tasarlanmıştır. Tasarlanan ceketin kalıbı elde kalıp çıkarma yöntemiyle yapıp karton üzerine kopya edilmiştir. Motif keten bir ceketin sırt kısmına kumaş boyama yöntemiyle uygulanmış, uygulama aşamaları, görselleri ve teknikleriyle birlikte verilmiştir.

Bu çalışmadaki bütün tasarımlar çizimler ve kalıplar elde hazırlanmıştır. Ceket için yazlık keten bir kumaş seçilmiştir. İlk aşamada kalıp açılmış, keten kumaş üzerine yerleştirilip kesilmiştir. Ceketin sırt kısmındaki parçasına motif kumaş boyama tekniği ile boyanmıştır. Ceket dikiş makinesinde dikilip giyime hazır hale getirilmiştir. Ceketin manşet ve bel kemeri kısmında sökme işlemi ile model verilmiştir. Düğme ve aksesuar seçilmiştir. Bu tasarım için elde kolaj yöntemiyle hikaye panosu hazırlanmıştır. Tüm aşamaların fotoğrafları çekilmiş ve bu fotoğraflara çalışmada yer verilmiştir.

3. TASARIM AŞAMALARI

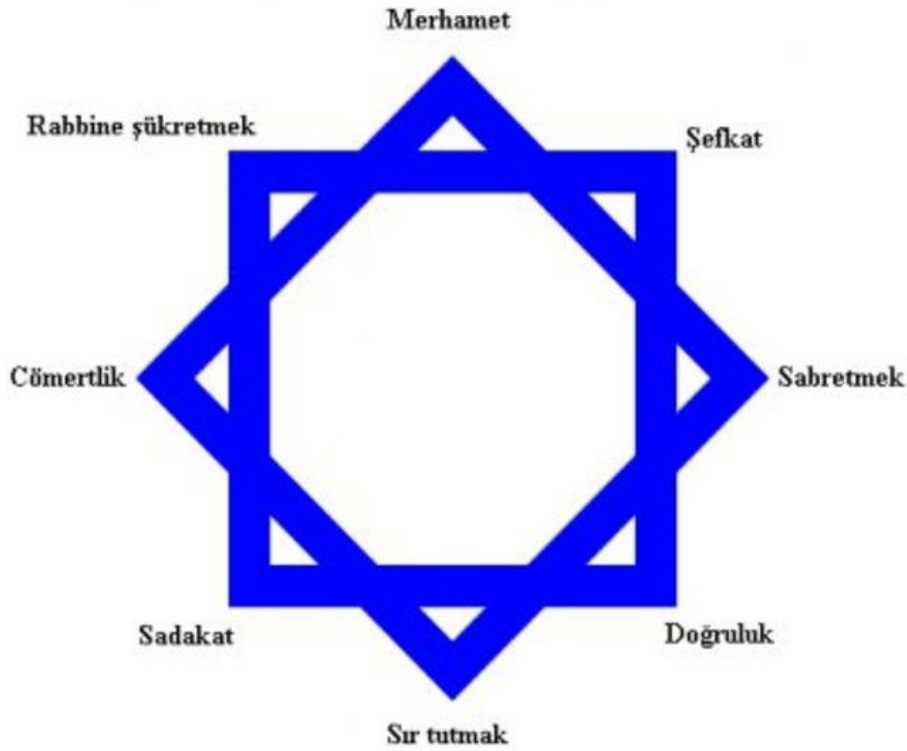
Tasarlanan motif ile hazırlanan ceket için eskiz çizimi, tuval çizimi, teknik çizimi, kalıp çizimi, hikâye panosu ve dikim işlemi yapılmıştır. Kumaş boyama yöntemiyle boyanan 'vaveyla' motifi ceketin arka ortası baz alınarak yerleştirilmiştir.

Tasarımın bütün aşamaları el çizimi, elde kalıp çıkarma yöntemi ve el boyama tekniği ile oluşturulmuş, sadece fotoğraflama ve düzenleme kısmında ve hikâye panosu Adobe Photoshop programı kullanılarak hazırlanmıştır. Tasarım ve dikim aşamaları görsellerle anlatılmaktadır.

3.1. Sekiz Köşeli Yıldız Motifi ve Yorumu

Sekiz köşeli yıldız motifi birçok din, ülke ve resmi kurumlarda kullanılmıştır. Güç, cesaret, başarıyı temsil etmesi ve sekiz sayısının sonsuzluğu, bereketi simgelemesi bu motifin tercih sebeplerindedir. Motif farklı açılardan iki karenin birleşmesiyle oluşturulmuştur.

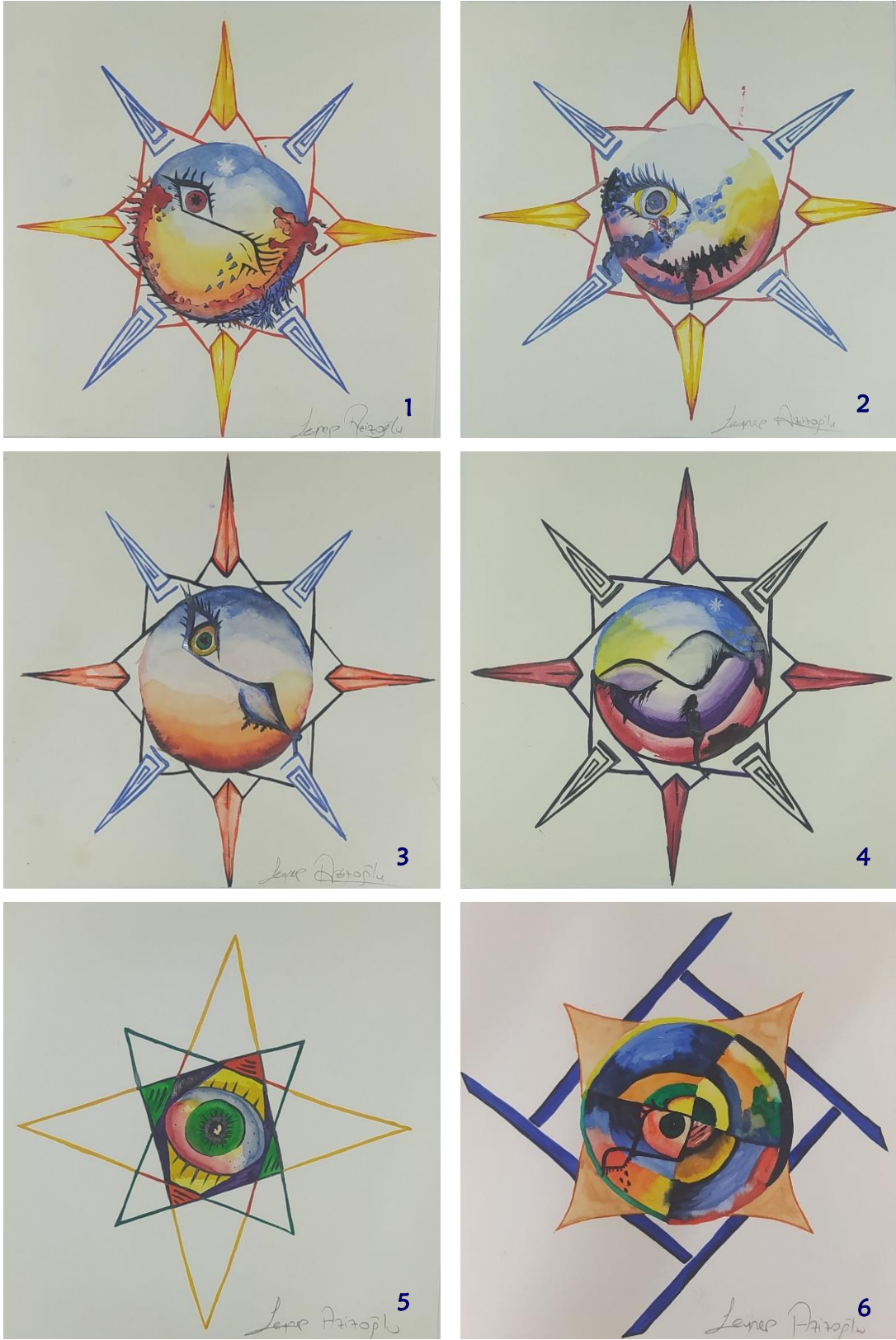
Resim 1.'de görüldüğü gibi her bir köşesi farklı bir anlama gelmektedir. Bu anlamları kullanarak, yıldızın orijinal formuna bağlı kalıp kübizm ve ekspresyonizm akımlarının etkisiyle yeni yorumlanmış motif çalışması yapılmıştır.

Resim 1: Sekiz Köşeli Yıldız Motifi

Figure 1. Eight-Pointed Star Pattern

(<https://www.haberturk.com/galeri/gundem/450545-8-koseli-selcuklu-yildizi-ne-anlama-geliyor>, 2022)

Resim 2. Tasarım 1, 2, 3, 4, 5 ve 6
Figure 2. Design 1, 2, 3, 4, 5 and 6

Resim 2.'de verilen tüm çizimler sulu boya tekniği ile çalışılmıştır. Tasarım 1-2-3 ve 4 için bir yıldızın içine kurulan bir dünyanın çaresizliği ve umudu temsil etmesi renklerle göz ve kadın figürüyle anlatılmak istenmiştir. Renk ve çizimler birbirine benzer tarzda fakat birbirinden bağımsız konular içermektedir. Tasarım 5 ve 6 görselleri kübizm akımının etkisi yoğunluğunda çalışılmıştır. Duygu renk geçişleri ve göz figürüyle verilmek istenmiştir. Tasarlanan görsel 6'da çizim incelenip yorumlanmıştır. Tasarım 1 ve Tasarım 4'te kullanılan motif ve renkler birleştirilerek, ana tasarım bu ikisinin bütünleşmesiyle oluşturulmuştur. Yapılacak proje için uygun renk ve desenlerin neler olacağına karar verilmiştir ve ana tasarım süreci oluşturulmuştur. Ana tasarım için yukarıdaki tasarımlardan faydalanılmıştır. Oluşturulan son tasarım olan ana tasarım Resim 3.'de gösterilmiştir.

Resim 3. Ana Tasarım

Figure 3. Main Design

Ana tasarımda mor, turuncu, kırmızı, siyah, sarı ve mavi tonları kullanılmıştır. Sekiz köşeli yıldız motifinin yıldız uçları uzatılarak yorumlanmakta ve içinde bir yanı güneş, bir yanı gölge olan umudu, gözyaşını ve bir kadının yüreğinin derinliklerindeki sessizliği anlatmak amaçlanmaktadır. Bu tasarıma sessiz çığlık anlamına gelen 'Vaveyla' ismi verilmiştir.

3.2. Tuval Çizimi

Vaveyla bir kadının iç derinliklerini anlatan mutlu ve mutsuz yönleri bir anda yaşayan coşkulu ve sessiz kadını temsil etmektedir. Sonsuzluğu temsil eden sekiz sayısı ile birlikte parlayan sekiz kollu bir yıldız tasarlanmıştır. Bu yıldızın dört kolu kırmızı ve ışıltılı, diğer dört kolu ise ruh karmaşasını anlatmak amacıyla siyah bir labirent olarak çizilmiştir. Sonsuzluğu daha derinden vurgulamak amacıyla ortaya çizilen iki kapalı gözün birleşimi de sonsuzluk işaretine gönderme yapmaktadır. Yıldızın içine yerleştirilen dünya sembolüyle bir kadının iç sesindeki renkleri, suskunluğu ve çılgınlığını anlatılmak istenmiştir. Bir gözkapağı huzur ile kapalıyken diğer göz kapağının altında gözyaşı bulunmaktadır. İç dünyasını sessizce gözlemleyen kadın figürü de tasarımda yerini almıştır. Ekspresyonizm akımındaki iç dalgalanmaları ve renklerdeki baskın dokunuşlar çizimde açık bir şekilde görülmektedir. Yıldız köşelerinin farklı geometrik şekiller ve kullanılan göz figürü ile kübizm akımına gönderme yapılmaktadır. Resim 4 de kullanılan tuvalde akrilik boya kullanılmıştır.

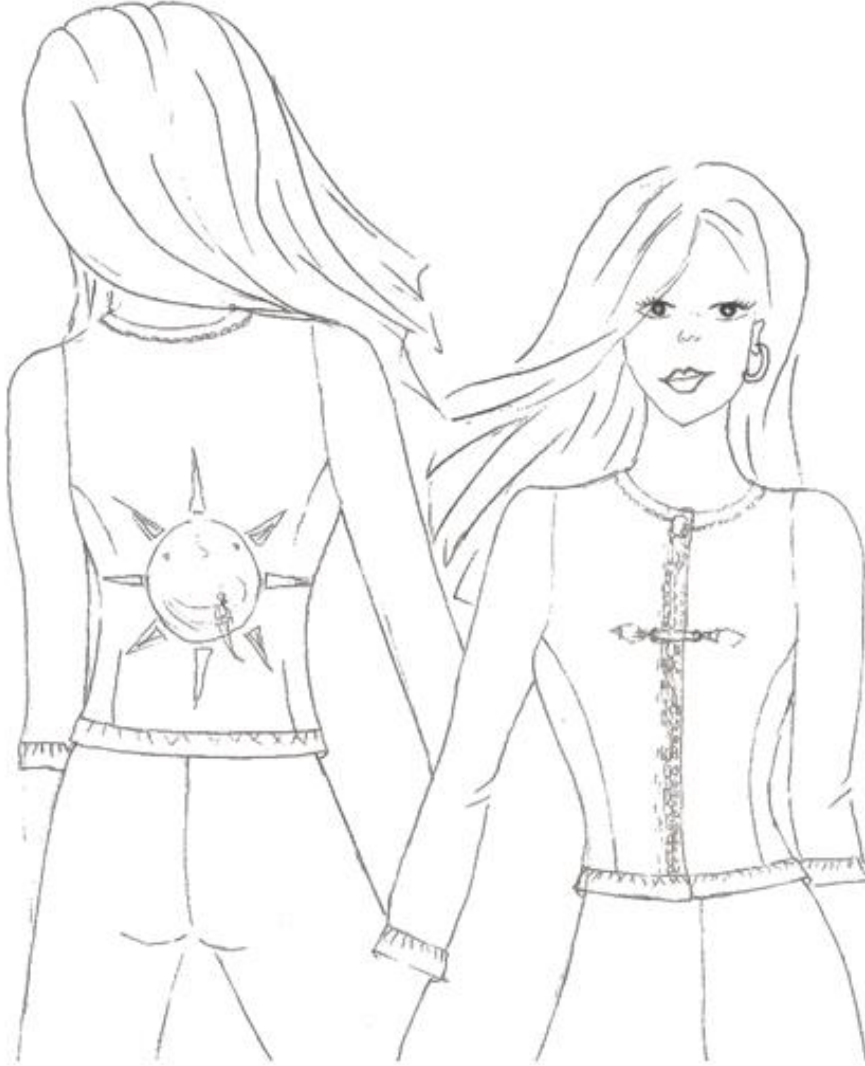

Resim 4. Tuval Çizimi
Figure 4. Canvas Drawing

3.3. Eskiz Çizimi

Vaveyla motifi ile bir ceket tasarım fikri oluşturulmuştur. Kara kalem tekniği ile eskiz çizimi yapılmıştır Resim 5.'de verilmiştir.

Eskiz çizim üzerinde gizli pat, kuplar, kol ve etek ucu püskül detayları ve dikişler belirtilmiş bir sonraki aşama için zemin hazırlanmıştır.

Resim 5. Eskiz Çizimi
Figure 5. Sketch Drawing

3.4. Artistik ve Teknik Çizim

Artistik çizim elde çizim yöntemi ile hazırlanmıştır. Suluboya, markör ve yağlı kuru boya teknikleriyle boyanmıştır. Motif ceketin arka kısmına yerleştirilmiş ve aynı tekniklerle boyanmıştır.

Teknik çizim, artistik çizim ile aynı görselde elde çizilerek oluşturulmuş Resim 6.'da verilmiştir. Ceket tasarımının ön ve arka bedenleri teknik çizimle hazırlanmış dikiş ve kup detayları ayrıntılarıyla gösterilmiştir.

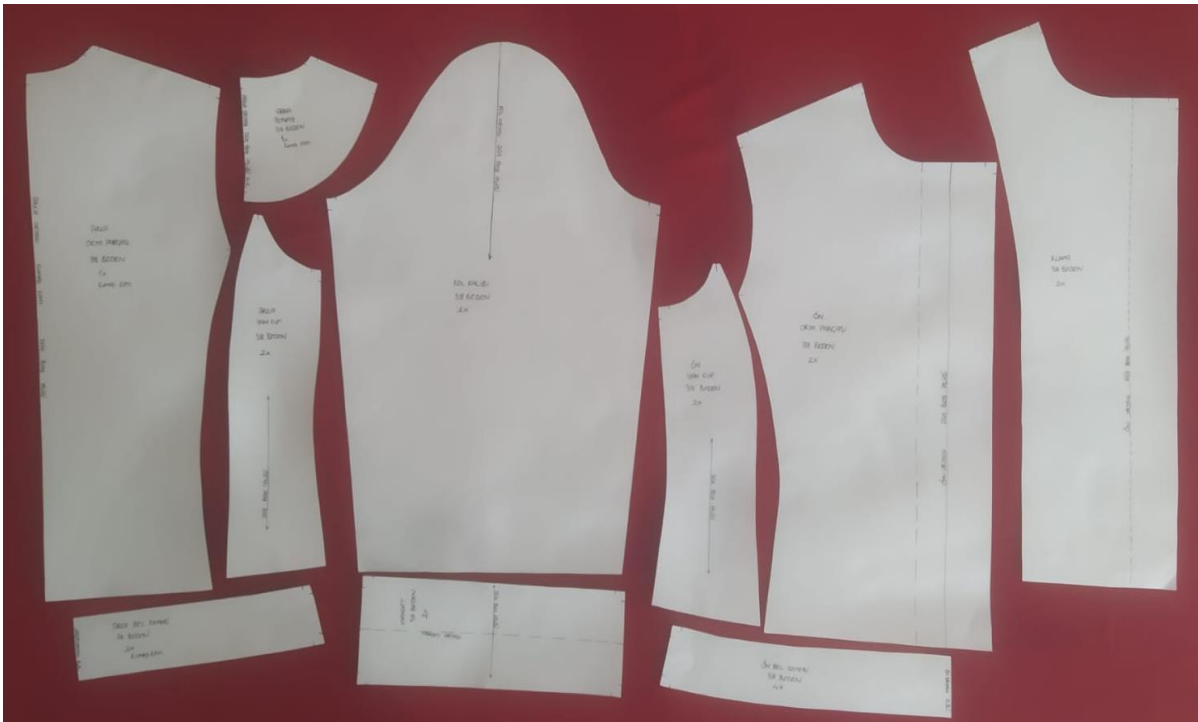

Resim 6. Artistik ve Teknik Çizim
Figure 6. Artistic and Technical Drawing

3.5. Kalıp Çizimi

Ceketin modeline karar verildikten sonra kalıp hazırlama işlemine başlanmıştır. Öncelikle parşömen kâğıdı üzerine kurşun kalemle temel ceket kalıbı çalışılmıştır. Daha sonra üzerine model uygulama işlemi yapılmıştır. Ön ve arkadaki pensler iptal edilip yerine kup çalışılmıştır.

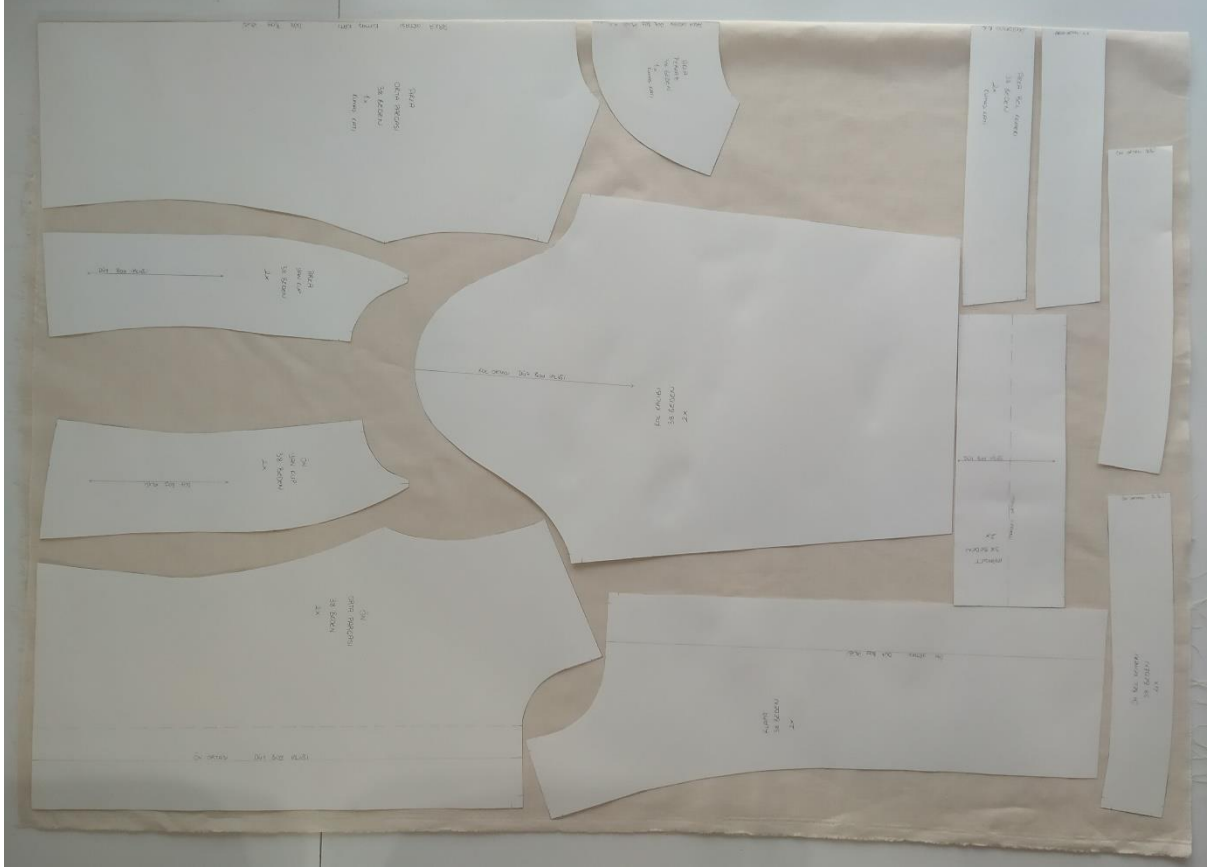
Ceketin beden ve kol boyu modele uygun olacak şekilde kısaltılmıştır. Kol ucuna manşet ve bele kemer çalışılmıştır. Önde gizli pat çalışması için pay bırakılmış ve klapa çizilmiştir ve arkada pervaz bulunmaktadır. Hazırlanan kalıp kesilip beyaz karton üzerine kurşun kalemle kopya edilmiştir. Dikiş payı verildikten sonra son hali Resim 7.'de gösterilmiştir.

Resim 7. Kalıp Çizimi
Figure 7. Mold Drawing

3.6. Üretim Aşaması

Üretim aşamasına kumaş kesimi ile başlanmıştır. Ceket için krem rengi keten mevsimlik bir kumaş seçilmiştir. Kalıplar kumaşa uygun şekilde yerleştirilip Resim 8.'de görüldüğü gibi kesim işlemi yapılmıştır.

Resim 8. Kesim
Figure 8. Cut

Kesim işlemi bittikten sonra Brother marka sanayi dikiş makinesinde kuplar dikilmiştir. Kuplar İngiliz dikiş yöntemi ile dikilmiştir. Böylece overlok çekmeye gerek duymadan ceketin iki tarafında da temiz görünüm elde edilmiştir. Arka kupları dikilen ceketin beden kısmına tasarlanan motif çizilmiştir. Resim 9.'da görüldüğü gibi kumaş boyama tekniği ile boyanmıştır.

Resim 9. Kumaş Boyama

Figure 9. Fabric Dyeing

Ön bedende ise gizli pat için ütü işlemi uygulanmıştır. Ütülenen pat hatlarından dikim gerçekleşmiş ve klapa ile birleştirilmiştir. Ceketin bel ve kol kısmından iplikler sökülerek püskül görünümü Resim 9.'da verilmiştir. Yan ve omuz dikişleri İngiliz dikiş yöntemi ile dikilmiştir. Singer ev tipi dikiş makinesinde ilikleri açılmıştır. Kol ucuna manşet takılıp kol beden ile birleştirilmiştir ve bel ucuna kemer takma işlemi uygulanmıştır.

Resim 10. Gizli Pat ve İngiliz Dikişi

Figure 10. Hidden Pat and English Stitch

Ceketin iç kısmına vatka takılmıştır. Ceket astarsız olduğu için ve içerden vatkanın temiz görünmesi amacıyla vatka ceketin kendi kumaşı ile kaplanmıştır, vatka kaplama işlemi Resim 11.'de verilmiştir.

Resim 11. Vatka Kaplama
Figure 11. Wadding Coating

Ceket için uygun düğme ve aksesuarlar seçilmiş ve Resim 12.'de verilmiştir. Yakasına gold renkte yapışma bir zincir, ön pata üzerinde gold zincirler bulunan bir şerit ve şerit üzerine kırmızı üzerinde kadın figürü olan bir broş kullanılmıştır. Göğüs kısmına ise gold metalden klipsli bir aksesuar tercih edilmiştir.

Resim 12. Aksesuarlar
Figure 12. Accessories

3.6. Hikaye ve Renk Panosu

Ürüne dönüştürülmesi planlanan ceket tasarımı için tercih edilen sanat akımlarının etkilerini gösteren görseller bir araya getirilip tasarımın hikâye panosunu oluşturmuştur. Tasarlanan hikaye panosunda Sekiz köşeli yıldız motifi ve modernize edilen yorumu odak noktaya konulmuş ve diğer ayrıntılar ile bütünleştirilmiştir.

Ekspresyonizm ve kübizm sanat akımlarının giyime etkisiyle tasarlanan giysiler kullanılmıştır. Göz figürleri ve ressamların bu akımlarla oluşturdukları tablolarına yer verilmiştir. Sonsuzluk ortadan başlayan tuğla görünümü halkalarla hissettirilmek istenmiştir. Renkler birbirleriyle ve hazırlanan motifle uyum göstermiştir. Hikaye ve renk panosu Resim 13.'deki görselde belirtilmiştir.

Resim 13. Hikaye ve Renk Panosu
Figure 13. Story and Color Board

3.7. Tasarlanan Model

Ceketin tüm dikim işlemleri bittikten sonra düğme ve aksesuarları dikilmiştir. Arkasında kumaş boyama yöntemiyle Ekspresyonizm ve Kübizm akımının etkisiyle yorumlanan desen ceketin ön yüzündeki aksesuarlarla birlikte spor-şık bir görünüm elde edilmiştir. Tamamlanan ceket tasarımı manken üzerine giydirilerek Resim 14.'de görselleri verilmiştir.

Resim 14. Tasarlanan ürün ön ve arka görünümü
Figure 14. Designed product front and back view

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Sekiz Köşeli Yıldız motifi birçok toplumda, dinde ve kültürde yeri olan çoğunlukla mimaride kullanılan güç, bereket, başarı ve sonsuzluk getirdiğine inanılan güçlü bir motiftir. Bu motiften verdiği anlamlar sebebiyle ilham alınmış farklı ve yeni bir desen oluşturulmuştur. Oluşturulan desende sanat akımları kullanarak yorumlamanın etkisi büyüktür. Sanat akımları kullanılan renkleri, figürleri ve çizim hatlarını belirlemiştir.

Ekspresyonizmin dışa vurulan gücünden, renklerinin cesaretinden ve duygu değişimlerinden, Kübizmin geometrik formlarından, düzensizliğinden ve göz figürlerinden etkilenerek desen yorumlanmıştır. Vaveyla ismi verilen desen cesur, gururlu, bir yanı kırgın olan ve sesini gücüyle gösteren bir kadının iç dünyasını anlatmaktadır. Her kadın yıldız gibi parlarsa da içindeki güç çektiği sıkıntılarla büyümüştür.

Ceket, toplumda var olan çalışan, bir kimliği ve statüsü olan güçlü kadın giysisi olarak görülmektedir. Vaveyla deseninin bir ceket üzerinde kullanılmasının amacı ceketin bir kimliği olmasından kaynaklıdır. Ceketin ön yüzünde kullanılan aksesuarlar gold rengidir. Altın kadına yakışan ve kadına kendini özel hissettiren bir aksesuardır. Kadınsılığı ve gücü birleştirmek amacıyla bu aksesuarlara yer verilmiştir.

Giyim ve moda sektörü sürekli yenilik arayışı içine girmektedir. Farklı giysiler üretmek ve tasarlamak modanın varoluşunda vardır. Bunları hazırlarken boyama teknikleri, baskı ve işleme teknikleri kullanılır. Sanat akımları giysi tasarımında büyük ilham kaynağıdır. Her üretilen ürünün bir hikayesi bir geçmişi vardır. Giysinin de bir hikayesi olmalıdır. Hikayesi olan işler daha uzun ömürlü olmaktadır. Tema belirleme konusunda sanat akımları büyük yol göstericidir. Geçmiş ve geleneğimizde bulunan desen ve motifler ise büyük ilham kaynağıdır.

Sonuç olarak Ekspresyonizm ve Kübizm akımlarının etkisiyle, geleneksel bir motif olan sekiz köşeli yıldız motifinden ilham alınarak bir desen tasarlanmıştır. Desen ceket üzerinde kullanılarak yeni bir tasarım ortaya çıkarılmış ve moda yeni bir renk sunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akpınarlı, H. F., & Üner, İ. (2017). İç Anadolu Bölgesi Halılarında Görülen Figüratif Sembol ve Motifler. *SDÜ Art-e*, 10(20), 631-646.
- Büyükçanga, M. (2008). Türk Mimarisinde Sekiz Köşeli Yıldız Motifleri, *6. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi*, Kırgızistan, ss. 1230-1234.
- Çoruhlu, Y. (2006), *Türk Mitolojisinin Anahtarları*, Kabalıcı Yayınevi, İstanbul.
- Dark K. (2001). *Byzantine Pottery*, USA: Tempus Publishing.

- Dişli, S. (2007). *20. YY.'da Sanat Akımlarında Fotoğrafın Kullanımı ve Avangard Kavramı ile İlişkisi*, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü. s. 72
- Grzymkowski, E. (2017). *Sanat 101*. (O. Düz, Çev.) 5. Baskı, İstanbul, Türkiye: Say Yayınları.
- Kazhdan, A. P. & Cutler, A. (1991). "*Star*". The Oxford Dictionary of Byzantium C: 3. New York: Oxford University Press, p. 1943.
- Lynton, N. (2004). *Modern Sanatın Öyküsü*, 3. Baskı, Çapan, C. ve Öziş, S. (Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi A.Ş.
- Mandel, G. (1978), *İslam Sanatını Tanıyalım*, İnkılap Kitabevi, İstanbul.
- Öndin, N. (2009). *XX. Yüzyıl Sanatının Kuramsal Dili*, 1. Baskı, B. Mahir (Ed). B. Mahir ve C. Suner (Haz). İstanbul: MSGSÜ Basımevi.
- Taşkesen, S. (2018). Eksresyonizm akımının Körü ve mavi altı gruplarına yansımalarının beden olgusu üzerinden sorgulanması, *Atatürk Üniversitesi GSF Sanat Dergisi*, Sayı 21 ss. 9-10
- TDK. (2019). Motif nedir. 2022 tarihinde alındı.
- Tunalı, İ. (2003). *Felsefenin Işığında Modern Resim*, 6. Baskı, İstanbul: Mas Matbaacılık A.Ş.
- WEB
- <https://www.haberturk.com/galeri/gundem/450545-8-koseli-selcuklu-yildizi-ne-anlama-geliyor> (İnternet Erişim Tarihi: 20/12/2022)
- <https://www.milliyet.com.tr/kultur-sanat/kubizm-nedir-maddeler-halinde-kubizm-neleri-icerir-6168652> (İnternet Erişim Tarihi: 20/12/2022)
- <https://www.spiritueller.net/numeroloji/sekizin-ozel-anlami-8-sayisinin-enerjisi-kader-ve-sans-uzerindeki-etkisi/> (İnternet Erişim Tarihi: 23/12/2022)
- <https://resmigazete.biz.tr/sekiz-k%C3%B6%C5%9Feli-y%C4%B1ld%C4%B1z-anlam%C4%B1/> (İnternet Erişim Tarihi: 22/12/2022)

ARAŞTIRMA MAKALESİ (Research Article)

İngiliz Restorasyon Stili Mobilya Tasarımı Üzerine Bir Araştırma

A Research on British Restoration Style Furniture Design

DOI : 10.54976/tjfdm.1309850

Alınış (Received): 05.06.2023

Kabul Tarihi (Accepted): 19.06.2023

Selçuk Demirci¹,
Orcid: 0000-0002-2045-0426

¹Assoc.Prof.Dr., Ege University, Ege Vocational High School, Department of Interior Design, İzmir, Türkiye

Sorumlu Yazar (Corresponding Author):

Selçuk DEMİRCİ
selcuk.demirci@ege.edu.tr

Anahtar Kelimeler:

Mobilya, Mobilya tarihi, Mobilya stili, Restorasyon stili

Keywords:

Furniture, Furniture history, Furniture style, Restoration style

ÖZ

Bu çalışmada; İngiliz mobilya stillerinden biri olan ve II. Charles döneminde gelişen Restoration stiline özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda; stilin özellikle II. Charles döneminde geliştiği belirlenmiştir. Bu dönem mobilya yönünden zengindir. Öne çıkan mobilyalar; Sandalye, koltuk, masa, şifonyer, kitaplık, şezlong ve karyolalardır. Bu mobilyalar içinde masa ön plana çıkmaktadır. Eğlence anlayışına bağlı olarak açılıp kapanarak büyüyen masaların çok uygulandığı görülmüştür. Mobilyaların üst tablalarında ve kapaklarda çiçek desenli marketri uygulamaları kullanılmıştır. Masa üstlerinde abanoz ağacı ve gümüş plakalar ile kakma uygulamalar yapılmıştır. Sandalye ve masa ayaklarının çoğunlukla ince kesitlerde burmalı ve tornalı olarak yapıldığı, ayakların alt kısımlarında "X" formunda kavisli ara kayıtlar kullanılmıştır. Kayıtlarla mobilyaların sağlamlığı ve estetik değerleri artırılmıştır. Sandalyeler çoğunlukla döşemesiz yapılmıştır. Bazı sandalyelerin arkaları hasırla kaplanmıştır. Sandalye ve koltuk ayaklarının yere değen kısımları Flaman ayak ve İspanyol topuz ayak olarak adlandırılan spiral kıvrımlı olarak yapılmıştır. Mobilya imalatında ceviz, meşe, abanoz, kayın, sedir odunları kullanılmıştır. Oyma motifi olarak çiçek motifleri, akantüs yaprağı, meşe yaprakları, mısır başağı yaprakları kullanılmıştır. Ayrıca, kuş ve melek motifleri uygulanmıştır. Restoration stili mobilyalarda kullanılan formlar, oyma motifleri ve ayak çeşitleri günümüzde de beğenilerek uygulanmaktadır. Bu dönemde kullanılmaya başlanan açılan masalar, günümüzde de modernize edilerek kullanılmaktadır.

ABSTRACT

In this study; The characteristics of the restoration style, which is one of the English furniture styles and developed during the reign of Charles II, were tried to be determined. As a result of the research; It has been determined that the style especially developed during the reign of Charles II. This period is rich in furniture. Prominent furniture are chairs, armchairs, tables, dressers, bookshelves, sun loungers and bedsteads. The table stands out among these furniture. It has been seen that the tables that grow by opening and closing depending on the understanding of entertainment are applied a lot. Floral patterned marketri applications were used on the tops and covers of the furniture. Inlaid applications were made with ebony wood and silver plates on the table tops. Chair and table legs are mostly twisted and turned in thin sections, and curved intermediate registers in the form of "X" are used on the lower parts of the legs. With the support parts of the furniture legs, the durability and aesthetic values of the furniture have been increased. Chairs are mostly made without upholstery. The backs of some chairs are covered with straw. The parts of the chair and armchair legs that touch the ground are made with spiral curves called Flemish feet and Spanish ball feet. Walnut, oak, ebony, beech, cedar woods are used in the manufacture of furniture. Floral motifs, acanthus leaves, oak leaves and corn leaves were used as carving motifs. In addition, bird and angel motifs were applied. The forms, carving motifs and foot types used in Restoration style furniture are still applied with admiration today. The tables that started to be used in this period, which grew by opening, are still used by modernizing them today.

Kaynak gösterimi: Demirci, S., (2023). "İngiliz Restorasyon Stili Mobilya Tasarımı Üzerine Bir Araştırma", *Turkish Journal of Fashion Design and Management (TJFDM)*, 2023, 5(2): 85-104

How to cite: Demirci, S., (2023). "A Research on British Restoration Style Furniture Design", *Turkish Journal of Fashion Design and Management (TJFDM)*, 2023, 5(2): 85-104

1. Giriş

Charles'ın latince karşılığı olan "Carolus" kelimesinden türeyen Carolean stili olarak da tanınan Restoration stili, 1660'da, II. Charles'ın (yönetim dönemi 1660–1685) önderliğinde, İngiltere'de monarşinin geri getirilmesi ile ülkede popüler hale gelen ve 1680'lerin sonlarına kadar devam eden dekorasyon ve edebi sanatlar dallarındaki biçemdir (Arakelian, 1979). Restorasyon dönemi mobilyası, ya da II. Charles (Carolean) mobilyası, İngiliz mobilya geleneğini Avrupa tasarım hareketleri ile tekrar aynı çizgiye getirmiş ve 1600'lerdeki Puritan idaresinden sonraki senelerde mobilya ile mimari arasındaki bağlantıyı tekrar kurmuştur (furniturestyles.net).

Restoration stili; İngiliz barok mobilya geleneğinin başlangıcını temsil eder. Barok, İngiliz diline "düzensiz bir şekle sahip" anlamındaki Fransızca bir sözcükten gelmiştir. Başlangıçta inciyi tanımlayan Fransızca bir kelimeyken, zamanla eğimli çizgiler, yaldız ve altın ile karakterize edilen, ölçüsüz bir sanat biçimini tanımlamaya başlamıştır. Barok terimi, "deforme inci" anlamına gelen, Portekizce bir kelime olan "Barocco"dan ortaya çıkmıştır. Bu stilin popülerliği, aslına bakılırsa, Protestan reformu'na tepki olarak, Trento Konseyi'nde sanat dallarının dini konuları ve direkt duygusal bağlılığı nakletmesi gerektiği kararını veren Katolik Kilisesi tarafından teşvik edilmiştir. Bu stil, genellikle hareketi çağrıştıran ve dramatik etkiler bırakan, serbest ve heykelimsi yapılı klasik düzenleri ve süslemeleri kullanır. Barok stili, peyzaj, mimari, müzik ve resim dahil kültürün büyük bir bölümüne yayılmıştır (furniturestyles.net).

II. Charles'ın tahta geri dönmesi ile kendisine sürgün döneminde ilham veren Felemenk ve Fransız Barok sanatsal stili de İngiltere'ye dönmüştür. Daha hafif ve şatafatlı mobilya stilleri olarak yansıyan bu dönem, İngiltere'nin Barok dönemine geçişinin başlangıcını işaret eder. Bu dönemin mobilyaları ceviz ağacını, çiçekli marketri çalışmalarını, egzotik ağaç kaplamalarını, burma ayakları, yüksek arkalıkları ve kadifeden şaşalı döşemeleri içerir. Mobilyalar detaylı oyma ve kakmalar içerir. Bu dönemde; şezlonglar, şifonyerler, yüksek arkalıklı berjerler ve ayaklı dolaplar dahil birçok yeni mobilya ortaya çıkmıştır (kaliudabali.com).

Dönemin karakteristik unsurları; çiçek desenli marketriler, arpa şekeri şeklinde burulmuş dikmeler, düz "X" formunda kavisli ara kayıtlar, dışbükey kavisli parçalar, hasır arkalıklı sandalyeler, kraliyet tacı ve melek oymaları öne çıkmıştır. Üst yüzey elemanı olarak lake vernik uyguları göze çarpmaktadır (Safi, 2022). Mobilya imalatında uygulanan konstrüksiyon incelendiğinde; zıvanalı ve dişli birleştirmeler kullanıldığı, zıvanaların ahşap kavelalarla (pimler) sabitlendiği görülmüştür (Truman, 1950).

Kral II. Charles Oliver Cromwell'in çok sade tarzını tersine çevirerek, İngiliz tarzına daha fazla Fransız etkisi hakim olmuştur. Bu dönem mobilyalarına Fransızların yanı sıra, Flemenkler (Flamanlar), İspanyollar ve İtalyanların da etkili olduğu görülmüştür (charlecoteantiques.com). II. Charles Hollanda'da yaşadığı dönemde Rembrandt'a ve çiçeklere derinden hayranlık beslediğinden çiçekli marketri çok revaçtaydı; ya tüm

mobilya bu şekilde kaplanırdı ya da yuvarlak biçimli alanlarda kullanılırdı (beauchampantiques.com).

2. Restoration Stili Oturma Mobilyaları

Bu dönemde sandalyelerde ciddi bir dönüşüm gerçekleşmiştir. Cromwell (Commonwealth) döneminin sandalyelerinin yerini yüksek arkalıklı sandalyeler aldı ve bu sandalyeler genel olarak oymalı ayaklara ve kayıtlara sahipti. Sandalye ayakları oymalı, tornalı ve burmalı yapılmıştır. Bu döneme kadar sandalyeler pek sık kullanılmıyordu ancak, 1660'dan sonra masalarda oturmak için sandalyeler kullanılmaya başladı (Truman, 1950). Bu dönemde sandalyeler çoğunlukla ceviz ağacından ve oymalı yapılmıştır. Ceviz ağacı hem oyma uygulamaları için uygun olması hem de çok ağır olmaması nedeniyle tercih edilmiştir. Düz modellenmiş sandalyelerde ise kayın ağacı kullanılmıştır. O dönemde yapılan sandalyeler bugüne kadar gelmiştir (furniturestyles.net). Sandalyeler çoğunlukla döşemesiz olarak, ağaçtan yapılmıştır. Fransız ve Flaman etkisinde olan sandalyelerin arkalıkları uzun eğimli dikdörtgen veya oval şekillerde olup hasırla kaplanmıştır (Safi, 2022). 1700 yıllarında yapılan İngiliz sandalyeleri farklı bir karakteri olup, sandalyelerin hafiflikleri hasır döşeme uygulamaları sağlanmıştır. Aynı zamanda, tek tek parçaları masiften olsa da, yapımları kasti olarak hafiftir. Daha az kibar İtalyan sandalyelerinden çok daha karmaşık olan süsleme motiflerinde, bilhassa Fransız ve Felemenk biçimleri olmak üzere, birçok dış stilin tesiri fark edilebilir (Vosko, 2022). II. Charles dönemine ait olan ve Moorabool Antika Galerisinde sergilenen restorasyon ceviz sandalye Resim 1.'de verilmiştir.

Sandalyelerin uzun ve eğimli olarak tasarlanan arkalıkları esnemeyi engelleyecek kadar sağlam değildi. Sandalyelerin en zayıf noktası arkalıklardı. Sandalye ve koltuk ayaklarının çoğu zaman tornalı, burmalı ve zarif kıvrımlı yapıldığı, zaman zaman da düz yapıldığı görülmüştür. Oymalarda, monarşinin yeniden doğuşunu tasvir eden melek motiflerine eşlik eden çiçek ve yaprak motifleriyle zengin bir süsleme uygulaması yapılmıştır. Sandalyelerde sağlamlığı artırmak için ilk zamanlarda oturağın tam altında kayıtlar kullanılmıştır. Daha sonra bu kayıtlar aşağı doğru yarıya kadar indirilerek kullanılmıştır (Safi, 2022). Oyma süslemeleri olarak; meşe yaprakları, kartal başları, çiçek motifleri, mısır başağı yaprakları ve gülü andıran rozetler kullanılmıştır.

Dönemin en önemli oymacısı Grinling Gibbons dir (furniturestyles.net). İngiltere'de, bulunan döneme ait kolçaklı ahşap sandalye örneği Resim 2.'de verilmiştir. 1680 yıllarında yapılan, Glasgow Sanat Galerisi ve Müzesinde yer alan kolçakları oymalı, oturma yeri hasır döşenmiş sandalye Resim 2.'de verilmiştir (kaliudabali.com).

1683 yılında Dysart Kontesi Elizabeth için yapıldığı düşünülen, Victoria ve Albert Müzesinde sergilenen oturma yeri hasır döşenmiş Japon lake vernikli yıldızlı sandalye Resim 2.'de verilmiştir.

Resim 1. II. Charles dönemine ait sandalye (Vosko, 2022)
Figure 11. A chair belonging to the 2nd Charles era

Resim 2. Restoration stili sandalye örnekleri
Figure 2. Restoration style chair examples

Erken dönem sandalyeleri incelendiğinde arkalıkların taç kısmında melek motifli oymalı kayıt ve dikmeler kullanıldığı, geç dönem sandalyesinde ise kayıtların tornalı, başlıkların kavisli yapıldığı görülmüştür (Safi, 2022). Victoria ve Albert Müzesinde yer alan erken ve geç dönem sandalyelerine ait görüntüler Resim 3.'de verilmiştir.

Resim 3. Victoria ve Albert Müzesinde yer alan erken ve geç dönem sandalyeleri (Safi, 2022)

Figure 3. Early and late periods chairs in the Victoria and Albert Museum

Geç döneme ait sandalyelerde kayda değer şekilde farklılıklar vardı. Arkalıklar, taçlı, kavisli ve hasırlı yapılmak yerine, uzun ve dar bir formda, orta kısımda ve dikmeler arası boşluklu ve oymalı ve delikli yapılmıştır. Üst kısım düz yerine kavisliydi, aynı zamanda ayaklar ve ön kayıtlar da bezenecek şekilde tornalanmıştır.

Ayaklar çift “C” formunda eğimli ve İspanyol ayak olarak uygulanmıştır. Ayaklar bazen ön kayıtlara ek olarak “X” biçiminde çapraz tornalı kayıtlar ile birleştirilmiştir (Safi, 2022). II. Charles’ın döneminde yeni bir ayak stili uygulanmaya başlandı. Hem ayaklarda, hem de kayıtlarda bulunan, elle oyulmuş spiral kıvrımlı ayak (Flaman ayak) ve “İspanyol Topuz Ayak” uygulanmıştır. Bu ayak formu uzunca bir süre kullanıldı (Wanscher, 1967). Flaman ve İspanyol topuz ayak örnekleri Resim 4.’de verilmiştir.

Resim 4. Flaman ve İspanyol topuz ayak örnekleri (Wanscher, 1967)

Figure 4. Examples of Flemish and Spanish mace feet

Geç dönemde süslemede, yüzey oymacılığı yerine dekupe oymacılık ön plana çıkmıştır. Böylece sandalyeler daha zarif bir görünüme kavuştu. Ayakla kayıtların birleşim yerlerinde “S” formunda parçalar kullanılmıştır. 1685 yıllarında yapılan sandalyelerin arkalıkları daha dar ve uzun olup, oturaklar çoğunlukla döşeme ile kaplanmıştır (furniturestyles.net). Kolçaklı sandalyelerde oyma süslemelerinde aslan, kartal başları ile unicorn (tek boynuzlu at) çalışmaları yapılmıştır (Legs&Thompson, 1937). Geç döneme ait sandalye örnekleri Resim 5.’de verilmiştir.

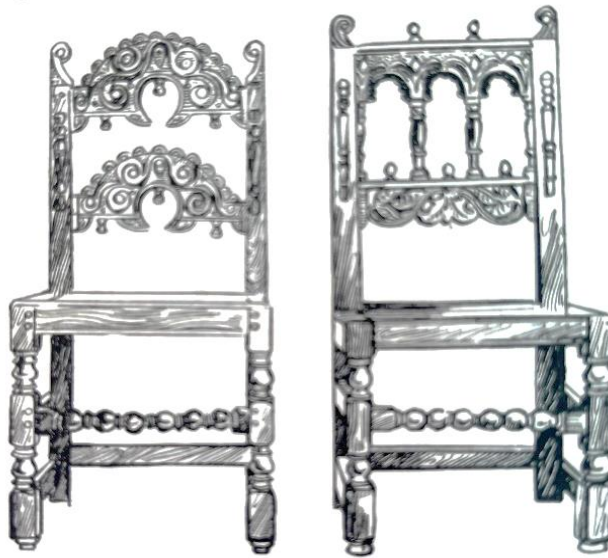
Resim 5. Geç döneme ait sandalye örnekleri (furniturestyles.net; Legs&Thompson, 1937)

Figure 5. Examples of chairs belonging to the late period

Kırsal kesim ve çiftliklerde kullanılan Yorkshire ve Derbyshire sandalyelerin tasarımı belirgin bir çizgiye sahipti. Bu sandalyelerin iki çeşidi vardı; bir tipinde arkalığı kavisli 2 adet oymalı ahşaptan yapılmış, diğerinin arkalığı ise; 2 yatay parçadan kemerli ve ortada tornalı parçalar kullanılmıştır. Arkalıkların muhtelif yerlerinde tornalı parçalar kullanılmıştır. Ön ayaklarda kullanılan kayıtlarda yuvarlak tornalı parçalar kullanılmıştır. Kırsal kesimlerde (taşra) sandalyeler daha basit ve ucuz yapılmış, ürünlerin oturma ve arkalık kısımları döşemesiz yapılmıştır. Yüksek sınıfta yer alan sandalyeler daha sağlam yapılmıştır (Safi, 2022). Yorkshire ve Derbyshire taşra sandalye örnekleri Resim 6.'da verilmiştir (Safi, 2022).

Resim 5. Geç döneme ait sandalyeler (furniturestyles.net; Legs&Thompson, 1937)
Figure 5. Examples of chairs belonging to the late period

Resim 6. Taşra sandalye örnekleri
Figure 6. Country chair samples

Bu dönemde sandalyelerin yanı sıra koltuklarında yapıldığı görülmüştür. Buccleuch Dükü koleksiyonunda yer alan II. Charles'ın hükümdarlığının sonlarına doğru ortaya çıkan berjer koltuk incelendiğinde; koltuğun iskeletinin ceviz ağacından, döşemesinin kadife kumaştan yapıldığı, dikme ve kayıtlarının kıvrımlı yaprak motifli oymalar ile süslendiği belirlenmiştir. Buccleuch Dükü koleksiyonunda yer alan berjer Resim 7.'de verilmiştir (kailudabali.com).

Bu dönemde yapılan tekli koltuklar incelendiğinde, kolçaklarının kavisli yapıldığı, kolçak baş kısımlarının ve kolçak destek dikmelerinin oymalı yapılmıştır. Ayak ve kayıtlar oymalı yapılmıştır. Kayıtlar ortada destek kayıtlarıyla da birleştirilmiştir. Döşemelerde kadife kumaşlar kullanılmıştır. Ayrıca koltukların oturma yerleri ve arkalık kısımlarında dekoratif amaçlı saçaklar kullanılmıştır. Zaman zaman ayaklarda yıldız boyamalar yapılmıştır (metmuseum.org). O döneme ait olan kolçaklı ve püsküllü koltuk örnekleri Resim 7.'de verilmiştir (furniturestyles.net).

II. Charles Dönemi'ne ait kadife döşemeli koltukların ayakların çift "C" formunda eğimli yapıldığı, ön kayıta oyma çalışıldığı, kolçakların döşemeli yapıldığı görülmüştür. Resim 8.'de verilmiştir. Bazı koltuk arkalıkları kenarlardan öne doğru çıkıntılı (kulaklı) yapılmıştır. II. Charles Dönemi'ne ait koltuk örnekleri Resim 8.'de verilmiştir (Safi, 2022).

Resim 7. Döneme ait koltuklar
Figure 7. Period seats
(kailudabali.com; metmuseum.org; Aras, 1980)

Resim 8. II. Charles Dönemi koltuklar

Figure 8. II. Charles Era seats

(Safi, 2022; collections.vam.ac.uk)

3. Restoration Stili Masa ve Sehpalar

Restorasyon döneminde, oyunlar, yemek yeme, yazı yazma ve teşhir için çok çeşitli masa ve sehpalar yapılmıştır. Üst sınıfta yer alanlar; rahatı, oyun ile vakit geçirmeyi ve eğlenmeyi çok severdi. Bu nedenle; bu dönemde böyle bir yaşam tarzına uygun küçük masalar çok kullanılmıştır. Satranç, tavla, zar vb oyunları oynamak çok popülerdi. Oyuncular üzerinde saatlerini geçirebilecekleri bir ürüne ihtiyaç duyuyorlardı. Bu dönemde bazı masaların tepsiye benzer kenarları da vardı. Bu masalar çoğunlukla dikdörtgen tablalı, burma ayaklı ve çapraz kayıtlı olarak tasarlanmıştır (furniturestyles.net).

Masa ve sehpaların üst tablalarında ceviz kaplamadan marketri çalışmaları yapılmıştır. Marketriler de çiçek ve frenk inciri desenleri uygulanmıştır. Çiçek motifleri genelde sitilize edilerek kullanılmıştır (Wellesley, 1935). Ürünlerin iskelet kısımlarında karaağaç meşe ve çam, üst tablalarında abanoz ve diğer ağaçlar kullanılmıştır (furniturestyles.net). Marketrili yapılan burma ayaklı masanın görüntüsü Resim 9.'da verilmiştir. Bu dönemde yapılan bazı masa ve sehpaların ayaklarında karyatit ve kadın figürlü oymaları çalışıldığı, üst tablalarda gümüş kakma çalışmalarının yapıldığı, bu plakalarda o dönemin düşeslerinin baş harfleri olan "E" ve "D" harflerinin işlendiği görülmüştür (kaliudabali.com). Victoria ve Albert Müzesi, Ham House kataloğunda yer alan gümüş ile süslenmiş abanoz masanın görüntüsü Resim 9.'da verilmiştir.

Bu dönemde 5nci Dorset Kontu'nun eşi Frances Cranfield adına yapılan sehpa incelendiğinde; Abanoz ağacından yapıldığı, üst tablasına gümüş plakalardan kakma yapıldığı, tablanın orta kısmına dönemin kont ve düşeslerinin baş harfleri olan "F", "C"

ve “W” harflerinin işlendiği görülmüştür (Aras, 1980). 5nci Dorset Kontu’nun eşi Frances Cranfield adına yapılan ve Lord Sackville Koleksiyonu’nda yer alan Abanoz sehpanın görüntüsü Resim 10.’da verilmiştir.

Resim 9. Gümüş kakmalı masa
Figure 9. Silver inlaid table
(furniturestyles.net; kaliudabali.com)

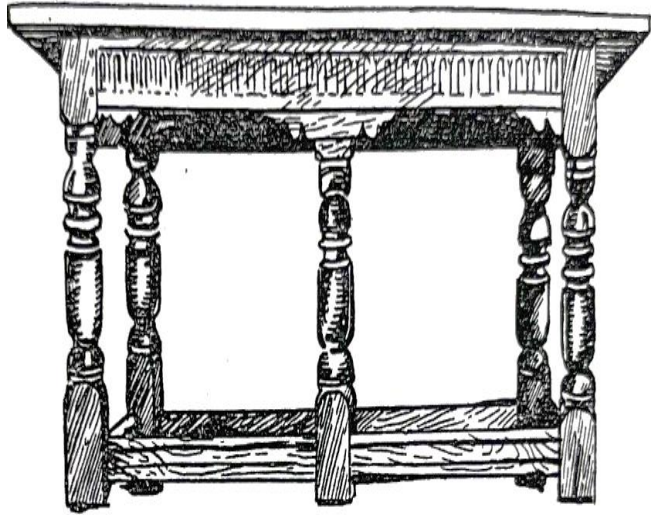
Resim 10. 5nci Abanoz sehpa
Figure 10. 5th Ebony coffee table
(Aras, 1980)

Dikdörtgen formda yapılan masaların üst tablalarında zaman zaman frizler kullanıldığı, Ayakların kıvrımlı ve melek çocuk oymalı yapıldığı, ayaklarda ve kordonlarda yaldız boyamalar çalışıldığı belirlenmiştir (kaliudabali.com). Albat N.R. Colville Koleksiyonu’nda yer alan melek çocuk oymalı masanın görüntüsü Resim 11.’de verilmiştir.

17. yüzyılda geç döneme ait masalar incelendiğinde, üst tablanın dikdörtgen formda yapıldığı, ayakların tornalı işlendiği görülmüştür. Ayakların yere değen ve üst tablayla birleşen kısımların kare prizma olarak yapıldığı belirlenmiştir. Ayaklar arasında üst ve alt bölümlerde sağlamlığı artırmak için kayıtlar kullanıldığı, üst kayıtlarda oluklu oymalar işlendiği tespit edilmiştir (5 NT). Geç döneme ait torna ayaklı dikdörtgen masanın görüntüsü Resim 12.'de verilmiştir.

Resim 11. Melek çocuk oymalı masa
Figure 11. Angel child carved table
(Aras, 1980)

Resim 12. Geç dönem torna ayaklı masa
Figure 12. Late period table with lathe legs
(Safi, 2022)

Bu dönemde sabit masaların yanı sıra açılarak büyüyen masalarda yaygın olarak kullanılmıştır. Bu açılır kapanır masalar büyüktü ve genelde 2 sürgü ile 6 ayaklı, bazen de 4 sürgülü olarak yapılmıştır. Masaların ayaklarının dışa doğru açılmasıyla, üst tablanın çekilip ya da kaldırılmasıyla masanın büyüdüğü belirlenmiştir. Açılır kapanır masalar eski uzun tip masalara göre daha popüler olmaya başlamıştır. Bu masalar sayesinde büyük toplantılar, davetler ve yemekler ayrı masalarda yapılmaya başlanmıştır. Masaların imalatında ceviz, meşe ve abanoz ağaçları daha çok kullanılmıştır. Kanatlı birçok masada çekmece kullanılmıştır. Üst tablalarında marketri çalışmaları yapılmıştır. Masa ayakları çoğunlukla ince kesitli tornalı ve burmalı olarak yapıldığı, sabit ayaklar arasında tornalı kayıtlar kullanıldığı görülmüştür. Büyüyeabilen bu masaların modası 18. yüzyıla kadar devam etmiştir. Günümüzde de bu masalar yaygın olarak kullanılmaktadır (furniturestyles.net; Safi 2022). Açılarak büyüyen masalara ait görüntüler Resim 13.'de verilmiştir.

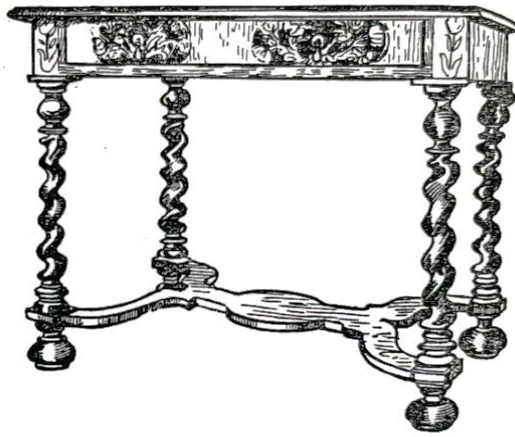
Masalara bakıldığında, açılan tablaları ve çekmeceleri fark etmek neredeyse imkânsızdı. Çekmece klapalarında çiçek ve yaprak motifli marketri uygulamaları yapılmıştır. Üst tablalar iki parçadan oluşuyordu, istendiğinde bu parçalar çekilerek masa büyütülebiliyordu. Böylece daha fazla kullanım alanı yaratılabiliyordu. Bugün kullanılan büyüyen masaların ilk örnekleri bu dönemde yapılmıştır. Masa ayakları helezon şeklinde

burmalı ve tornalı, ayakların yere değen kısımları ise top şeklinde yapılmıştır. Ayaklar alt kısımlardan “X” şeklini andıran kavisli ara kayıtlarla birleştirilerek ürünün hem estetik değeri hem de sağlamlığı artırılmıştır (Safi, 2022). Spiral (burmalı) ayaklı “X” formlu ara kayıtlı masanın görüntüsü Resim 14.’de verilmiştir.

Resim 13. Açılarak büyüyen masa örnekleri (*furniturestyles.net 2; Safi, 2022*)

Figure 13. Examples of growing tables

Resim 14. Burma ayaklı masa (*Safi, 2022*)

Figure 14. Burma pedestal table

Bazı masa ve sehpa için üst tablasında sedir ağacı kullanılmış, üst tabla kenarlarında koyu renkli olan abanoz ağacı şerit şeklinde kakma yapılarak uygulanmıştır. Zaman zaman yıldız ve çiçek motifleri marketri olarak kullanılmıştır. Kakma uygulamalarda fildişi kullanıldığı da görülmüştür. Ayaklar burmalı ve oymalı yapılmıştır. Ayakların alt kısımlarında kullanılan kayıtların orta kısmında zaman zaman çiçek sepetleri kullanılarak Fransız esintisi verilmiştir. Bazı masalar farklı renklerde boyanarak kullanılmıştır (Aras, 1980) Albay N. V. Stapford Koleksiyonu’nda yer alan burma ve oyma ayaklı masanın görüntüsü Resim 15.’de verilmiştir.

Döneme ait olan ve Albay N. V. Stapford Koleksiyonunda yer alan masa incelendiğinde; masanın 1680’lerde yapıldığı, masa iskeletinin kayın ağacından üst tablasının abanoz ağacından yapıldığı görülmüştür. Üst tablada frizler içerisinde 2nci Peterborough Kontu’nun nişanı işlenmiştir. Bu dönemde masa üstlerinde beton türevlerinden sahte

mermer uygulamaları yapıldığı belirlenmiştir (Safi, 2022). Albay N. V. Stapford Koleksiyonu'nda yer alan torna ayaklı masanın görüntüsü Resim 16.'da verilmiştir.

Masa ayaklarında bazen "S" şeklinde kıvrımlı formlar kullanılmıştır. Oymalar ve kabartmalar ile bir hareket ve simetri hissiyatı yaratılmıştır. Altın, gümüş, ahşap ve deri panelleri süslemelerde kullanılmıştır (Hayward, 1965). Ayaklı "S" formunda olan masanın görüntüsü Resim 17.'de verilmiştir.

Resim 15 Burma ayaklı masa
Figure 15. Burma pedestal table

Resim 16. Torna ayaklı masa
Figure 16. Lathe pedestal table

Resim 17. "S" ayaklı masa
Figure 17. "S" pedestal table

4. Restoration Stili Dolaplar ve Şifonyerler

17. yüzyılın sonlarına doğru İngiltere'deki birçok insan çamaşırlarını ve giysilerini saklamak için kapaklı sandıklar kullanıyordu; günümüzde kullanılan şifonyer o dönemde bilinmiyordu. Daha önceleri yük dolabı olarak kullanılan dolaplar bu dönemde geliştirildi ve yerlerini şifonyerler aldı (furniturestyles.net). Yük dolaplarının derin üst çekmeceleri ve açılan kapakları vardı. Daha moderne yapılan bu dolaplarda çok miktarda süsleme kullanılmıştır.

Şifonyerler ilk olarak bu dönemde kullanılmaya başlanmıştır (Safi, 2022). Gövde ve ayaklar ayrı düşünülmüştür. Bazı tipleri kapaklı, bazıları ise çekmeceli yapılmıştır. Çekmeceli yapılanlar 2 ya da 4 çekmeceli olarak tasarlanmıştır. Üründe kavisli, tornalı ve burmalı uzun ayaklar kullanılmıştır. Ayaklar arasında "X" şeklinde dekoratif ara kayıtlar kullanılmıştır. Bu dönemde mobilya kullanımının çok fazla olması nedeniyle, mobilya ustalarının kazançları da talebe bağlı olarak artmıştır. Cila olarak Çin verniği kullanılmıştır (Safi, 2022). Dolapların karakteristik özelliği kare prizma formunda olmasıdır. Üst tablalarda şerit şeklinde kakma ve marketriler uygulanmıştır. Tablaların kenarları yuvarlanmış ya da kordon açılmıştır. Dolaplar çoğunlukla ayaklı yapılmıştır. Çekmece klapaları kenarlarında kordonlu çıtalar kullanılmıştır. Ayaklar bazen yüksek olarak "S" formunda bazen ince tornalı, bazen de oymalı konik formda yapılmıştır. Barok stilinin etkisi şifonyer ve dolaplarda görülmüştür. Uygulamada meşe ve çam ağaçları kullanırken, kaplama olarak da ceviz kullanılmıştır (furniturestyles.net). Bu

dönemde yapılan ve Victoria ve Albert Müzesinde sergilene dolaba ait görüntü Resim 18.'de verilmiştir.

Resim 18. Victoria ve Albert Müzesinde sergilenen dolaba ait görüntüler (Safi, 2022)
Figure 18. Images of the cabinet exhibited at the Victoria and Albert Museum

Zengin oymalara sahip sandık ve büfeler de yaygın olarak yapılan mobilyalardandı. Büfe bu dönemin en ilginç ürünlerinden bir tanesiydi. Bu dolapların üst kısımları kutu şeklinde hazırlanmış olup, sanki tornalı ve burmalı ayaklar üzerine konulmuş sandık havasında yapılmıştır (timothy-corrigan.com).

Dolap kapaklarında pastoral görseller, akantüs yaprakları, Tudor gülleri ve melek figürlü süsleme motifi olarak kullanılırken zaman zaman sedef kakma ve yıldız boyamalar da yapılmıştır (Safi, 2022). Dolap köşelerinin kırlangıçkuyruğu geçmeler ile birleştirilip üzeri ceviz kaplamalar yapıştirildiği belirlenmiştir (furniturestyles.net). Bu dönemde yapılan dolap örnekleri Resim 19.'da verilmiştir.

Dolapların kaplama ile kaplanan yüzeylerde farklı renk tonlarında kaplamalardan zarif marketri uygulamaları yapılmıştır. Marketri uygulamalarında bahar dalında laleler ve karanfiller kullanılan motifler arasındadır. On yedinci yüzyılın sonlarına doğru yapılan mobilyalarda marketri süslemelerinde hindiba ve yosun motifleri de kullanılmıştır (furniturestyles.net).

Resim 19. 17. yy. sonlarında yapılan dolap örnekleri (Safi, 2022; beauchampantiques.com)

Figure 19. Cabinet samples which are made at the end of 17th century

Dolaplardaki çekmecelerin altında bulunan bir ahşap sürgü yardımı ile üst çekmeceler, genelde kapalı tutulurdu. Çekmecelerin açılabilmesi için bu sürgünün alttan yukarı doğru bastırılması gerekirdi, dolayısıyla alttaki uzun çekmece kilitli olduğunda diğer çekmeceler de erişilemez olurdu. Bu kurgu hem kilit, hem de zaman açısından tasarruf sağlıyordu (Dyer, 1918).

Çalışma masalarında kral ağacı olarak bilinen princewood kullanıldığı, ürünlerin üst kısımlarının dikdörtgen prizma şeklinde yapıldığı görülmektedir. Alt bölümde yüksek ayaklar kullanılmıştır. Ayaklar ince zarif kesitlerde burmalı ve tornalı yapılmış olup, “X” şeklinde ya da kavisli ara kayıtlarla desteklenmiştir. Ayaklarla üst bölümler arasında çoğunlukla çekmeceler kullanılmıştır. Kapak ve çekmece yüzeylerinde fildişinden kakmalar, çiçek desenli marketri uygulamaları yapılmıştır. Çalışma masalarına ait görüntüler Resim 20.’de verilmiştir.

Resim 20. Çalışma masalarına ait görüntüler

Figure 20. Images of work desks

(beauchampantiques.com; Aras, 1980)

5. Restoration Sitili Kitaplık ve Kütüphaneler

1666 yılında ünlü yazar Samuel Pepys kitapları için “sayıları çoğaldı ve biri diğerinin üzerinde sandalyelerimde yatıyorlar” şeklinde hayıflanmıştır. Marangoz Simpson bu probleme çözüm bulmak için görevlendirilmiştir. 12 ayrı masif meşe kitaplık üretilmiştir. Bu olaydan önce tek başına kitaplık olarak yapılmış “matbaa” diye isimlendirilen mobilyalar kullanılmıyordu ve kitaplar, normalde, raflı dolaplara yerleştiriliyordu (furniturestyles.net).

Bu dönemde kitaplıklar kullanıyor olsa bile, Simpson’ın kitaplıklarında ilk defa cam kullanılmıştır (Safi, 2022). Bu kitaplıkların oymalı çerçeveler içinde camlı tabanları ve sık bir şekilde bölümlere ayıran çitaları olan camlı kapakları vardı. Dolapların alın kısımlarında akantüs yaprağı, frizler, dolama dallar ve palmetler oyma motifi olarak kullanılmıştır (Wellesley, 1935).

Cambridge Magdalene Koleji’nde bulunan Simpson’ın meşe kitaplıkları bizim için bugün bile hemen tanınabilir ürünlerdir 17. Yüzyılın sonlarında üretilen bu kitaplıkların formu günümüze kadar çok az değişikliğe uğrayarak gelmiştir (furniturestyles.net). Bahse konu kitaplık Resim 21.’de verilmiştir.

Resim 21. Samuel Pepys için yapılan meşe kitaplıkların birer örneği
Figure 21. A sample of oak bookshelves for Samuel Pepys
(furniturestyles.net; Aras, 1980)

6. Restoration Stili Yatak ve Şezlonglar

Daniel Marot tarafından popüler hale getirilen Fransız modası, dört direkli perdeleri ve tüyler ile süslenmiş saçaklı tavanı ile karyolalara çok yüksek bir yapı kazandırmıştır (Safi, 2022). 1694 civarında yapılan bir karyola III. William tarafından ziyaret edilen Montague Dükü'ne hediye edilmiştir. Dük, İngiltere'nin Fransa büyükelçisi idi, dolayısıyla damasko ile altından çiçek desenli, kızıl İtalyan sırma kumaşı ve altın püskülleri ile yapılan o dönem için çok zarif bir üründü.

Karyolanın hem ayakları, hem de başlığı zarif bir şekilde kavisli yapılmıştır. Karyolada bulunan tüm ahşap çoğu zaman kumaş ile kaplanmıştır (Safi, 2022). Victoria ve Albert Müzesinde bulunan karyolanın görüntüsü Resim 22.'de verilmiştir.

Resim 22. Victoria ve Albert Müzesinde bulunan karyolanın görüntüsü (Safi, 2022)

Figure 22. Image of the bed in the Victoria and Albert Museum

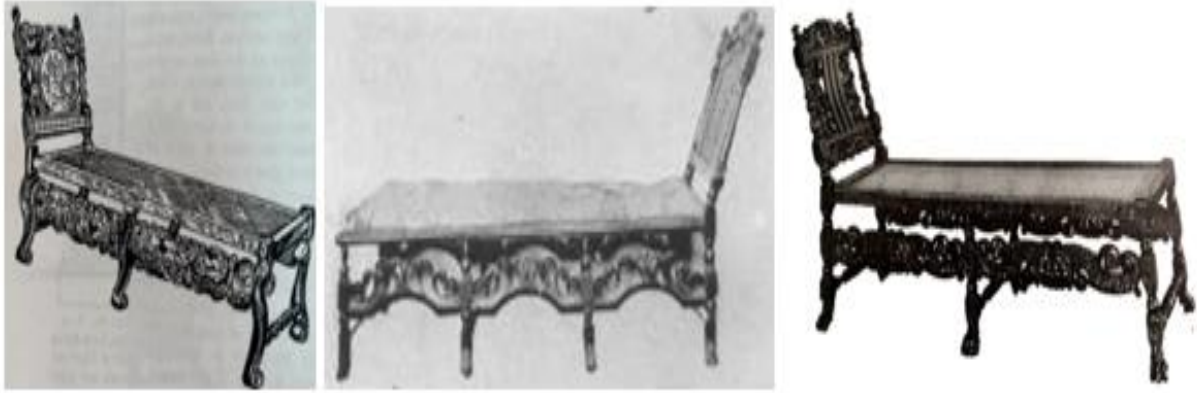
Karyola yapımında meşe ağacı kullanılarak eski Jacobean stili de devam ettirilmiştir (Vosko, 2022). Kavisli bir formda çerçeve konstrüksiyon şeklinde hazırlanan karyola başucu ve ayakucu elemanlarında zaman zaman hasır kullanılmıştır (Safi, 2022). Karyolaların üst kısımları kapalı yapılmıştır. Tavan kısmında yapılan korniş sistemine değerli kumaşlar takılarak karyolanın etrafı kapatılmıştır. Karyolaların en belirgin özelliklerinden biri de dört köşesinde kullanılan dikmelerdir. Karyolardaki önemli bir özellikte üst kısımlarında kullanılan devekuşu tüylerdir (Vosko, 2022).

Restorasyon stiline yapımına başlanan bir diğer mobilya ise şezlong şeklinde yapılan kanepelerdir. Şezlonglar, William ve Mary dönemine kadar süren kısa hükmüne bu dönemde başlamıştır. Dinlenmek için yaysız olarak tasarlanan bu kanepeler çok süslü

(oymalı) olarak tasarlanmış olup, oturma kısımlarında çoğunlukla hasır kullanılmıştır. Oturma bölümleri zamam zaman minderlerle desteklenmiştir. Şezlongların ayakları sandalyelere benzer “S” şeklinde yapılmıştır. Ön kısımlardaki panellere işlenmiş bükümlü sütunlar ile melek figürü oymalar ve kıvrımlı yapraklar motifleri dikkat çekmektedir. Genel görüntüsü erken Restorasyon dönemi sandalyelerini andırıyordu. Şezlongların başlıkları eğimli ve hasır döşemeli yapılmıştır (Resim 36.). Şezlonglarda sağlamlığı artırmak için genelde 6 ayak kullanılmıştır. Ayakların yere değen kısımlarında bazen aslanpençesi oymalar yapılmıştır (furniturestyles.net).

17. yüzyılda II. Charles döneminde ait antika şezlonglar çoğunlukla ceviz ağacından bazen siyaha boyanmış kayın ağacından bazen ise meşe ağacından yapılmıştır. Bu ahşap şezlongların arka dikmeleri, çerçevenin altındaki kayıtları ve ayakları birbirine uyumlu spiral desenler ile oyulmuştu ve arkalıklar pek de kullanışlı olmayan bir çengeller ve zincirler sistemiyle ayarlanabiliyordu (furniturestyles.net).

Geç dönem Restorasyon şezlongları çok süslü bir şekilde oyulmuştu, aynı zamanda çok çeşitli renklerde kumaşlar ile kaplanmıştı. Bu dönemde ayarlanabilir arkalık özelliği kullanımdan kalkmış, yerine sabit arkalıklar kullanılmaya başlanmıştır (furniturestyles.net). Döneme ait şezlong kanepelere ait görüntüler Resim 23.’de verilmiştir.

Resim 23. Victoria ve Albert Müzesinde yer alan erken Şezlong koltuklar
Picture 23. Early Chaise lounge chairs in the Victoria and Albert Museum
(furniturestyles.net; kaliudabali.com; Aras, 1980)

7. Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada 17nci yüzyıl önemli mobilya stillerinden olan İngiliz restorasyon stili mobilyalar incelenmiştir. II. Charles döneminde gelişen Restorasyon stiline diğer bir adı da Carolean'dır. Bu stille ilgili mobilya tasarımcılarının faydalanabileceği yeterli Türkçe kaynak bulunmaması nedeniyle birçok kaynak incelenmiştir. Bu inceleme sonrasında elde edilen veriler derlenmiştir.

Çalışma sonucunda; 1660-1685 tarihleri arasında gelişen stilin mobilya yönünden zengin olduğu belirlenmiştir. Bu dönemde öne çıkan mobilyalar; sandalye, koltuk, masa, şifonyer, kitaplık, şezlong ve karyolalardır.

Sandalyeler çoğunlukla döşemesiz yapılmıştır. Bazı sandalyelerin arkalıkları hasırla kaplanmıştır. Sandalye ve koltuk ayaklarının yere değen kısımları Flaman ayak ve İspanyol topuz ayak olarak adlandırılan spiral kıvrımlı ayaklar yapılmıştır. Nadirde olsa ayağın yere değen kısımları aslanpençesi şeklinde yapılanlarına da rastlanır.

Bu dönemde öne çıkan mobilyalardan biride masalardır. Eğlence anlayışına bağlı olarak açılıp kapanarak büyüyen masaların çok uygulandığı görülmüştür.

Dolap şeklinde yapılan mobilyaların iki bölümden oluştuğu görülmüştür. Üst bölümün kutu şeklinde, alt bölümün ise yüksek ayaklar biçiminde yapıldığı belirlenmiştir. Ürünlere bakıldığında ayaklar üzerine konulan bir sandık algısı oluşmaktadır.

Sandalye ve masa ayaklarının çoğunlukla ince kesitlerde burmalı ve tornalı olarak yapıldığı, ayakların alt kısımlarında "X" formunda kavisli ara kayıtlar kullanılmıştır. Kayıtlarla bir yandan mobilyaların sağlamlığı artırılırken diğer yandan da ürünün estetik değeri artırılmıştır.

Masa ve dolaplarda üst tabla, kapak ve çekmece klapalarında marketri ve kakma uygulamaları tespit edilmiştir. Marketri çalışmalarında uygulanan motiflerin; çiçek motifleri, akantüs yaprağı, meşe yaprakları, mısır başağı yaprakları, gülü andıran rozetler gibi bitkisel motiflerin yanını sıra kuşlar, kartal başları ve melekler olduğu anlaşılmıştır. Masa üstlerinde abanoz ağacı ve gümüş plakalar ile kakma uygulamalar yapılmıştır.

Mobilya imalatında çok çeşitli ağaçlar kullanılmıştır. Bunlardan bazıları ceviz, meşe, abanoz, kayın, sedirdir.

Bu dönemde II. Charles etkisinin dışında, taşrada yaşayanların mobilyaya olan talebinin artması mobilya çeşitliliğinin artmasını sağlamıştır. Günümüzde kullanılan birçok mobilyanın ilk olarak imalatı ve kullanımı bu dönemde başlamış olup, günümüzde de beğenilerek üretilen bir mobilya stildir.

Kaynakça

- Arakelian, P.G., (1979). "The Myth of Restoration Style Shift", Eighteenth Century, Published by *University of Pennsylvania Press*, 20(3): 227, Autumn 1979, <https://www.jstor.org/stable/41467197>
- furniturestyles.net, "English Restoration Period&Carolean Furniture", Furniture Styles, www.furniturestyles.net/european/english/restoration.html, Erişim Tarihi: 12.04.2022
- furniturestyles.net, "The Restoration Period", Furniture Styles, <https://www.furniturestyles.net/european/english/restoration.html>, Erişim Tarihi: 12.04.2022
- kaliudabali.com, (2021). "The History of Furniture: 17th Century (Baroque Style)", July 3 2021, <https://kaliudabali.com/the-history-of-furniture-17th-centuries-baroque-style/>, Erişim Tarihi: 14.04.2022
- Safi, N., (2022). "Restoration/Carolean Furniture Style (1660-1685)", <https://www.worthpoint.com/dictionary/p/furniture-furnishings/english/restoration-carolean-furniture-style-1660-1685>, Erişim Tarihi: 12.04.2022
- Truman, N., (1950). "Historic Furnishing", Pitman Publishing Corporation, pp. 47-2, Londra.
- charlecoteantiques.com, "English Furniture Periods", <https://www.charlecoteantiques.com/english-furniture-periods/> Erişim Tarihi: 20.06.2022
- beauchampantiques.com, "Antiques through the Ages: Late 17th Century (Part II)", <https://www.beauchampantiques.com/antiques-through-the-ages-late-17th-century-part-ii/>, Erişim Tarihi: 14.04.2022
- Vosko, B., (2022). "Understanding English Period Furniture Part I", Understanding English Period Furniture Handouts .3 CEU, p. 3.
- kaliudabali.com, "The History of Furniture 17th Centuries Baroque Style", <https://kaliudabali.com/the-history-of-furniture-17th-centuries-baroque-style/>, Erişim Tarihi: 15.04.2022
- Wanscher, O. (1967). "The Art of Furniture", Reinhold Pub. Corp., 1st edition (January 1, 1967), pp. 137-196
- Legs, C., & Thompson, C. H., (1937). "A Study of Design in Period Furniture as Exemplified", Oregon State Agricultural College, June 1937, pp. 17-20.
- metmuseum.org, "Collection", <https://www.metmuseum.org/art/collection/>, Erişim Tarihi: 24.06.2022
- collections.vam.ac.uk, <https://collections.vam.ac.uk>, Erişim Tarihi: 17.05.2022
- Wellesley, G., 1935. "The Burlington Magazine for Connoisseurs", Burlington Magazine Publications Ltd., Vol. 66, No. 386, pp. 228-239, May, 1935.
- Aras, R., (1980). "Mobilya Tarihi", s. 52, Ankara
- Hayward, H., (1965). "World Furniture: An illustrated history", Edited by Helena Hayward, pp. 86-96, McGraw-Hill Company; First Thus edition (January 1, 1965) The Seventeenth Century England.
- timothy-corrigan.com, "History of British Furniture Jacobean Restoration", <https://www.timothy-corrigan.com/antiques/knowledge-center/history-of-british-furniture-Jacobean-Restoration>, Erişim Tarihi: 20.06.2022.
- Dyer, W. A., (1918). "The Handbook of Furniture Styles", The Century Co., pp. 89-100.
- Heinemann, W., (1920). "Old English Furniture and Its Surroundings - From the Restoration to the Regency", pp. 13-14, Maclver Percival, London.

DERLEME MAKALE
(Review Article)**Teknik ve Akıllı Tekstillerin Spor Giysi Tasarımında Kullanımı**
The Use of Technical and Smart Textiles in Sports Clothing Design

DOI: 10.54976/tjfdm.1289329

Zehra Evrim Kanat¹,
Orcid: 0000-0001-8538-3765¹Asst.Prof.Dr. Çanakkale Onsekiz Mart
University, Faculty of Fine Arts,
Çanakkale, Türkiye**Sorumlu Yazar (Corresponding Author):**
Zehra Evrim KANAT
zehraevrim.kanat@comu.edu.tr**Alınış (Received):** 28.04.2023**Kabul Tarihi (Accepted):** 17.05.2023**ÖZ**

Değişen yaşam tarzı ile spor yapan insan sayısı ve spora ayrılan süre her geçen gün artmaktadır. Gelişen teknoloji tüketicilerin giysilerden beklentileri üzerinde etkili olmuştur. Kullanıcılar spor giysilerden estetik özelliklerin yanında fonksiyonel özellikler de beklemektedir. Teknik ve akıllı tekstillerin spor giysilerdeki kullanımının yaygınlaşması ile tüketicilerin bu beklentileri aynı anda karşılanabilmektedir. Yüksek konfor özellikleri ve kolay bakım tüm spor giysilerden temel beklenti haline gelmiştir. Ticari olarak çevresel etkilere tepki veren ya da performans ölçümü yapan spor giysiler pazarda yer almaktadır. Spor giysi pazarındaki rekabet ve pazarın büyüme trendleri göz önüne alındığında tasarımcıların teknik/ akıllı tekstiller ile ilgili gelişmeleri takip etmelerinin oldukça önemli olduğu görülmektedir. Bu çalışmada teknik ve akıllı tekstil ürünleri tanımlanarak sınıflandırılmış, bu tekstil ürünlerinin kullanımı ile fonksiyonel özellik kazandırılmış spor giysiler değerlendirilmiştir. Çalışma pazar trendleri doğrultusunda spor giysi tasarım taleplerini farklı örnek uygulamalar ile incelemektedir.

Anahtar Kelimeler:

Teknik Tekstiller, Akıllı Tekstiller, Spor Giysiler

Keywords:

Technical Textiles, Smart Textiles, Sportswear

ABSTRACT

With the changing lifestyle, the number of people doing sports and the time allocated to sports are increasing day by day. Developing technology has had an impact on consumers' expectations from clothing. Users expect functional features as well as aesthetic features from sportswear. With the widespread use of technical and smart textiles in sportswear, these expectations of consumers can be met at the same time. High levels of comfort and easy care have become the basic expectation from all sportswear. Sportswear that reacts to environmental influences or measures performance commercially is available in the market. Considering the competition in the sportswear market and the growth trends of the market, it is seen that it is very important for designers to follow the developments related to technical / smart textiles. In this study, technical and smart textile products have been defined and classified, and sportswear that has functional properties with the use of these textile products has been evaluated. The study examines sportswear design demands with different sample applications in line with market trends.

Kaynak gösterimi: Kanat, Z.E. (2023). "Teknik ve Akıllı Tekstillerin Spor Giysi Tasarımında Kullanımı", *Turkish Journal of Fashion Design and Management (TJFDM)*, 2023, 5(2): 105-124**How to cite:** Kanat, Z.E. (2023). "The Use of Technical and Smart Textiles in Sports Clothing Design", *Turkish Journal of Fashion Design and Management (TJFDM)*, 2023, 5(2): 105-124

1. Giriş

İnsanoğlunun varoluşundan beri dış etkenlerden korunma ve örtünme gereksinimlerini karşılayan tekstil ürünleri zaman içerisinde estetik amaçlar için kullanılmaya başlamış, moda önemli bir konu haline gelmiştir. Gelişen teknoloji ile farklı malzemelerden lif elde edilebilmesi, modifiye lifler ya da bitim işlemleri ile kumaşlara değişik özellikler kazandırılabilmesi ile giysilerin örtünmek ve moda uygunluk ötesinde beklentileri karşılayabileceğini gösterilmiştir.

Günümüzde kumaşlar su geçirmezlik, nefes alabilirlik, buruşmazlık ya da güç tutuşurluk gibi fonksiyonel beklentilerimizi karşılayabilecek şekilde üretilebilmektedir. Tüm bu gelişmeler ile tekstil ürünlerinin kullanım alanları da genişlemiş teknik tekstiller olarak da tanımlanan ve ürünün fonksiyonel özelliklerinin belirleyici faktör olduğu yeni bir alan tanımlanmıştır.

Tekstil malzemelerindeki gelişmeler teknik tekstillerden sonra akıllı tekstil malzemeleri ile devam etmiştir. Yeni malzemelere ve akıllı tekstil ürünlerine erişimin kolaylaşması, tasarımda kullanımlarının yaygınlaşmasını sağlamıştır. Farklı özelliklerinden dolayı tasarımcıların ilgisini çeken bu malzemeler çeşitli moda gösterilerinde, kavramsal sanat çalışmalarında ya da giyilebilir sanat objelerinde kullanılmaya başlanmıştır (Meriç ve Üreyen, 2019).

Öncelikle fonksiyonel özellikleri ve performansları için geliştirilen teknik tekstil ürünleri ve akıllı tekstil malzemeleri, tekstil ve moda tasarımcıları tarafından estetik ve dekoratif özelliklerin de tasarım sürecine katılması ile günlük kullanım için uygun ürünlere dönüştürülmüştür.

Günümüzde spor giysilerin estetik beklentiler ile birlikte yüksek performans özelliklerini de karşılaması tüketici tarafından talep edilmektedir. Bu da spor giysi tasarımında teknik ve akıllı tekstillerin kullanımını gerekli kılmaktadır. Literatürde akıllı tekstillerin giysi tasarımlarında estetik ve sanatsal kullanımları ile çalışmalar bulunmaktadır. Ancak önemli bir büyüme potansiyeli bulunan spor giysi pazarında kullanıcı taleplerinin teknik/akıllı tekstillerin kullanımlarına etkisinin pazardaki ürünler ile birlikte değerlendirildiği çalışmalar yeterli değildir.

Bu çalışmada öncelikle teknik tekstiller ve akıllı tekstilleri tanımları ve sınıflandırmaları yapılmış, bu tekstil gruplarının tasarım konseptleri incelenmiştir. Spor giysilerde ürün çeşitliliği göz önünde bulundurulduğunda özelleşmiş ürün tasarımı öne çıkmaktadır. Çalışmada, kullanım amacına göre şekillenen farklı beklentiler için teknik/akıllı tekstil ürünlerin tasarımlarda kullanımlarına örnekler verilmiştir.

2. Teknik ve Akıllı Tekstillerin Tanımı ve Sınıflandırılması

The Textile Institute tarafından “Estetik ve dekoratif özelliklerinden ziyade esasen sahip oldukları teknik ve performans özellikleri için imal edilen tekstil materyalleri ve ürünleri” olarak tanımlanan teknik tekstiller uygulama alanına göre Tablo 1’deki şekilde sınıflandırılmaktadır (Mecit vd., 2007).

Tablo1. Teknik tekstillerin uygulama alanına göre sınıflandırılması
Table 1. Classification of technical textiles according to application area

Teknik Tekstil	Uygulama Alanı
Medtech	Tıp ve Hijyen Tekstilleri
Mobiltech	Taşıt Tekstilleri
Protech	Koruyucu Tekstiller
Buildtech	İnşaat Tekstilleri
Indutech	Endüstriyel Tekstiller
Geotech	Jeotekstille
Agrotech	Tarım Tekstilleri
Sportech	Spor Ve Serbest Zaman Tekstilleri
Homotech	Ev Teknik Tekstilleri
Clothtech	Giyim Teknik Tekstilleri
Packtech	Ambalaj Tekstilleri
Oekotech	Ekotekstiller

Spor ve serbest zaman tekstilleri (Sportech) sınıfı spor giysilerin yanında paraşüt bezi, tenis raketi gibi spor ekipmanlarında kullanılan tekstil ürünlerini de kapsamaktadır (Gupta, 2011). Spor ayakkabılarda kullanılan teknik tekstiller ise bazı kaynaklarda giyim teknik tekstilleri başlığı altında değerlendirilebilmektedir (Byrne, 2000).

Akıllı malzemeler “Mekanik, termal, kimyasal, elektriksel, manyetik veya başka bir kaynaktan gelen çevresel etken ya da uyarıyı algılayan ve reaksiyon gösteren malzeme ya da yapıdır.” olarak tanımlanmıştır (Tao, 2001). Buna göre akıllı tekstillerin, herhangi bir etkiyi veya etki değişikliğini algılama ve buna tepki verme özelliğine sahip tekstil ürünleri olduğundan bahsedilebilir (Erdem İşmal ve Yüksel, 2016). Akıllı tekstiller pasif (çevreden gelen etkileri algılayabilen), aktif (çevreden gelen etkiye algılayarak buna tepki gösterebilen) ve çok akıllı (çevreden gelen etkiye tepki gösterirken, yeni şartlara da adapte olabilen) tekstiller olarak sınıflandırılmaktadır (Tao, 2001).

Akıllı tekstilleri farklı şekillerde sınıflandırmak da mümkündür. Örneğin kullanım alanlarına göre askeri amaçlı kullanılan, uzay çalışmalarında kullanılan, iş giysilerinde kullanılan, sağlık alanında kullanılan, iç mekan tasarımı/ ev tekstili alanında kullanılan, spor/açık hava ve serbest zaman aktivitelerinde kullanılan, yaratıcı ve artistik uygulama alanlarında kullanılan akıllı tekstiller (Meriç, 2016: 30- 50) olarak ayrılabilir. Üretim tekniklerine göre faz değiştiren materyallerden (FDM), şekil hafızalı materyallerden (ŞHM), kromik materyallerden ve elektronik/ iletken liflerden elde edilen akıllı tekstiller ve diğer akıllı kumaşlar, kategorilerine ayrılmaktadır. (Erdem İşmal ve Yüksel, 2016) Ayrıca akıllı tekstilleri uyaran mekanizmayı göz önünde bulundurarak elektriksel, manyetik, optik, termal ve mekanik olarak sınıflandırmak da mümkündür. (Meriç ve Üreyen, 2019). Faz değiştiren, şekil hafızalı, kromik ve iletken materyaller ticari olarak ulaşılabilen akıllı tekstil örnekleridir (Mattila, 2006).

Tekstil ürünleri ve biyosensörlerin birleşmesi ile ortaya çıkan yeni nesil giyilebilir cihazlar "Elektronik tekstiller" veya kısaca "e-tekstil" olarak da adlandırılmaktadır. Bu tekstil teknolojilerine aynı zamanda "giyilebilir elektronikler" ve "tektronikler" denilmekte ve "akıllı tekstiller içinde değerlendirilmektedir (Angelucci vd., 2021).

3. Teknik ve Akıllı Tekstillerin Spor Giyim Pazarındaki Yeri

Her geçen gün daha fazla insan spor faaliyetlerine eskisinden daha fazla zaman ayırmakta, bu da spor giysi pazarında önemli bir büyümeye yol açmaktadır. Pazarı etkileyen parametrelerden biri de yükselen standartlar ile tüketicilerin spor giysilerden taleplerinin farklılaşmasıdır. Spor giysilerin performans özelliklerinin yanında konfor ve tasarım beklentilerinin karşılanması için yeni teknolojilerin (teknik ve akıllı tekstillerin) kullanımı yaygınlaşmaktadır. Tüketiciler de bu yeni ve fonksiyonel ürünleri satın almaya yönelmektedir.

2022 yılında Technavionun yayınladığı rapora göre Sportech pazarının 2026'ya kadar %13,04'lük bir bileşik yıllık büyüme oranı ile 34,71 milyar ABD dolara ulaşması beklenmektedir. Spor giyime olan yüksek talep, yüksek metabolik hızlarda ısı ve nemin dağılımını iyileştiren, yüksek fiyatlı, markalı özel liflere olan talebi doğurmuştur. Bu faktörlerin tahmin dönemi boyunca piyasayı yönlendirmesi beklenmektedir (Technavio Reports, prnewswire.com/).

Aynı raporda yenilikçi ürünlerin artışının Sportech tekstil pazarının büyümesine katkıda bulunan ana trendlerden biri olduğu değerlendirilmiştir. Sportech ürünlerinde dökümlülük, ısı yalıtımı, sıvı bariyeri, antistatik, esneme ve fizyolojik rahatlık arasında bir denge istenmektedir. Bu nedenle, rüzgar geçirmezlik, su iticilik, UV koruması, anti-bakteriyellik ve koku önleyicilik gibi niteliklere sahip yenilikçi Sportech ürünleri pazarda yer bulmaktadır. Bu yeni ürünlerin ve teknolojik gelişmelerin spor ve açık hava giysilerinde kullanımının pazarın büyümesine katkı sağlayacağı öngörülmektedir (Technavio Reports, prnewswire.com/).

European Commission tarafından 2017’de yayınlanan bir raporda da akıllı tekstillerin spor giyimde uygulanması konusuna odaklanılmıştır. İlgili raporda spor ve fitness endüstrisinin, akıllı tekstillerin (askeri ve savunma endüstrisinden sonra) en büyük ikinci pazar segmentini oluşturduğu vurgulanmakta ve pazarda önemli bir büyüme beklentisinden bahsedilmektedir. Bu alan büyük spor markalarının ilgisini çekmektedir (Dervojeğa vd., 2017).

Raporda akıllı spor giysilerin, sporcuların kondisyonları ve performansları hakkında daha ayrıntılı veri toplaması ve bu verilerin performans geliştirme için kullanılması potansiyelinden bahsedilmektedir. Örneğin, dolaşım ve kas iyileşmesine yardımcı olmak üzere tasarlanmış kompresyon giysileri dahil olmak üzere teknolojiyle geliştirilmiş spor giysilerinde kullanılan sensörlerle kullanıcıdan birçok veri (Kalp atış hızı elektrokardiyogram (EKG), elektromiyografi (EMG), vücut ısısı gibi) alınabilmekte bu veriler ile aşırı egzersizin tehlikelerine karşı koruyabilmektedir. Hareket algılama, optimum vücut sıcaklığını koruma yanında akıllı giyim ürünleri, önlenebilir yaralanmaların çoğunu azaltma veya ortadan kaldırma potansiyeline sahip olabilmektedir. Özetlemek gerekirse, spor için akıllı tekstil ürünlerinin kişisel antrenör olması ile ilgili çalışmalar sürdürülmektedir (Dervojeğa vd., 2017).

Lam Po Tang (2015), gerçek zamanlı biyolojik geri bildirim hareketi iyileştirme ve insan hatasını azaltma konusunda girdi sağlamak için kullanılabileceğini belirtmektedir. Sistemlerin önceki egzersizlerden veri toplayarak daha güvenli hareket modelleri önerebileceği veya yerleşik gerçek zamanlı uyarılarla akıllı giysilerin yaralanmaları azaltmaya bile yardımcı olabileceği vurgulanmaktadır.

Spor giysilerden kullanıcı beklentilerinin artması, gelişen teknoloji ile teknik ve akıllı tekstillerde maliyetlerin düşmesi ile birlikte bu ürünlerin uygulama alanlarının genişlemesine yol açmıştır. Spor giysi pazarında teknik ve akıllı tekstillerin büyümekte olan bir pazar olduğu açıktır. Dolayısıyla yüksek katma değerli spor giysilerde teknik ve akıllı tekstillerin kullanımı yaygınlaşacaktır. Spor giysi tasarımlarında bu ürünlerin kullanım olanaklarının değerlendirilmesi önemlidir.

4. Teknik/Akıllı Tekstillerin Spor Giysi Tasarımında Kullanımı

Teknik/Akıllı tekstiller kullanılarak yapılan spor giysi tasarımında tüketici beklentileri ve ilgili spor gereksinimleri göz önünde bulundurularak uygun malzeme ve teknoloji seçimi yapılmalıdır. Ayrıca yüksek katma değerli bu ürünler tasarlanırken estetik ve moda olgusu da dikkate alınmalıdır.

Spor giyim gereksinimleri, fonksiyonel ve estetik gereksinimler olarak kategorize edilebilir ve her ikisi de giysinin performansını ve tüketici tercihlerini belirlemede çok önemli bir rol oynar. Spor giysilerin fonksiyonel özellikleri, hafiflik, düşük sıvı direnci, yüksek mukavemet, esneklik, ısı koruma, UV koruması, koku önleme, hızlı kuruma,

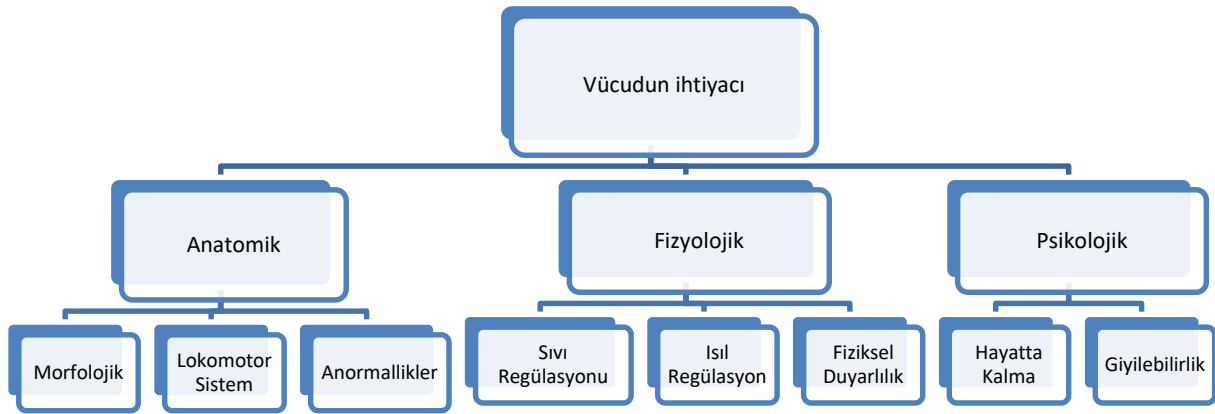
buhar geçirgenliği ve ter emilimi ile ilgilidir. Estetik gereksinimler ise spor giyimini yumuşaklığını, yzzey dokusunu, tutuşunu, parlaklığını ve rengini konu alır (Jhanji, 2021).

Spor giysiler, hem yeni geliştirilen, modifiye edilen özel elyaflar ve iplikler kullanılarak, hem de özel bitim işlemleri ile su geçirmez, nefes alabilir, antimikrobiyal, antistatik, koku önleyici özellikler ile tasarlanabilmektedir. Bunun yanında faz değiştiren malzemeler ve şekil hafızalı polimerler gibi akıllı malzemeler, giyilebilir sensörler, akıllı kaplamalar gibi akıllı teknolojiler tasarıma dahil edilebilir (Jhanji, 2021).

Spor giysilere antrenman veya yarışmalar sırasındaki fizyolojik parametrelerin ve atletik performansların izlenmesi için giysilere giyilebilir sensörler entegre edilebilir (Angelucci vd., 2021). Ayrıca kalp atış hızı, elektromiyografi, solunum hızı, adımlar, küresel konumlama sistemi, enerji harcaması, duruş, vücut ısısı ve aktivite takip edilebilir. Çoraplardan eldivenlere, pantolonlardan gömleklere ve sütyenlere kadar pek çok akıllı spor giysi ile toplanan bu veriler antrenman etkinliğini ve sporcunun güvenliği arttırmak için kullanılabilir (Scataglini vd., 2020).

Rantanen ve Hännikäinen' in akıllı giysi için önermiş olduğu kavramsal model önemlidir. Bu modele göre giysinin içi katmanı kullanıcı ile tekstil yapısı arasındaki arayüzdür. Bu katman, yalıtım amaçlı bir dış katman ile birleştirilebilir (Scataglini vd., 2020).

Bryson (2009) ise akıllı giysi tasarımında, tasarım ile anatomik özellikler, fizyoloji ve psikoloji arasındaki ilişkiyi ele alarak insan merkezli tasarımın rolünü vurgulamıştır (şekil 1.).

şekil 1. Vücut ihtiyaçlarına göre akıllı tekstil tasarım şeması, Bryson (2009)

Figure 1. Smart textile design scheme according to body needs

McCann (2009), akıllı giysiler için giysi tasarım sürecini kullanıcı ihtiyaçlarının ticari gerçeklere uygun olarak belirlenmesi ile başlatmaktadır. Bundan sonraki adım, tekstil ürünü seçimi ile birlikte giysinin 2 boyutlu olarak geliştirilmesidir. Sonraki adımda giysi, ölçüm/vücut ölçülendirme ile 3 boyutlu olarak geliştirilir. Fonksiyonel spor giysilerde, dikişsiz, wholegarment ve ör & giy gibi yenilikçi birleştirme teknolojileri kullanması tercih edilebilmektedir.

Elektronik tekstillerin üretiminde, malzeme seçimi hem üretim tekniğini hem de sensörlerin çalışması, yıkanabilirliği, esnekliği, yumuşaklığı, vücuda yapışması gibi giysinin ana özelliklerini etkiler. Kumaşlar farklı teknikler uygulanarak iletken hale getirilebilir (Angelucci vd., 2021).

Şekil 2. İletkenin kumaşa entegrasyon yöntemleri (sırasıyla dokuma, örme, nakış, kaplama, baskı)
Figure 2. Methods of integration of the conductor into the fabric (respectively weaving, knitting, embroidery, coating, printing)

Bu teknikler değerlendirildiğinde her bir yöntemin avantaj ve dezavantajlarının olduğu görülmektedir. Örme duyuşsal konfor, düşük ağırlık, yüksek esneklik sağlarken dokuma ile uzun ömürlü yıkama sonrası çekmeyen ve rengini kaybetmeyen yüzeyler elde etmek mümkündür. Nakış (dikiş) ise temel malzemeyi her yöne döşeme imkanı vermektedir (geliştirilmiş cilt- elektrot teması). Ancak bu üç yöntemin de karmaşık üretim süreçleri, kumaş seçiminde sınırlamalar ve tekstil ürününün doğal yapısına zarar vermek gibi dezavantajları bulunmaktadır.

Kaplama yöntemlerinin iyi iletkenlik, yoğunluk, esneklik ve tutum gibi lif özelliklerinde değişiklik olmaması ve korozyona karşı dayanım avantajları vardır. Bununla birlikte üretim maliyeti yüksektir ve yüksek miktarda üretim yapmak zordur. Baskı yöntemleri ile üretim maliyetinde azalma ve daha yüksek miktarlarda üretim olanağı söz konusudur. Bu yöntemde de baskılı desenlerin dayanıklılığı ve uygun performansa yalnızca pürüzsüz ve düz yüzeyler ile ulaşma problemleri mevcuttur (Angelucci vd., 2021).

Etkileşimli teknolojilere sahip akıllı spor tekstil tasarımında kullanılan malzemelere dikkat edilmelidir. Bazı spor aktiviteleri belirli iklim koşullarında ve bazen doğrudan su ile temas halinde yapıldığından, giysinin kullanıcının ısı konforuna katkıda bulunması önemlidir. Bazı tasarımlarda izlenmek istenen veri için özel cepler veya yuvalar eklenebilir (Di Rienzo, 2010). Aynı zamanda uygun hareket özgürlüğü sağlamak için tasarım optimize edilmelidir. Bu parametreler gözönünde bulundurularak hazırlanan spor giysi tasarım süreci Şekil 3.'te gösterilmektedir.

Şekil 3. Spor giysi tasarım süreci algoritması
Figure 3. Sportswear design process algorithm

Teknik ve akıllı tekstil ürünlerin kullanıldığı spor giysilerde çeşitli mühendislik alanları ve tasarım gibi farklı dalların iş birliğinden söz etmek gerekecektir (Erdem İşmal ve Yüksel, 2016). Ayrıca yüksek fiyat aralığında ürünlerden bahsedildiğinden ürün tümüyle yüksek kaliteyi yansıtmalı, bakımı ve kullanımı kolay olmalı, aynı zamanda hedef kitlenin beklentilerini karşılayacak tasarımlar sunulmalıdır (Steffen vd., 2009).

5. Tasarım Örnekleri

Birçok alanda kullanılan teknik/akıllı tekstiller fonksiyonel özellikleri yanında ürüne estetik ve görsel etkiler katabilmektedir. Kumaşlara/giysilere ileri teknoloji kullanımı ile kazandırılan bu özellikler modayı etkilemekte ve bu farklı uygulamalar ile katma değeri yüksek ürün tasarımları önem kazanmaktadır (Erdem İşmal ve Yüksel, 2016, Önlü ve Halaçeli, 2007). Teknik/akıllı tekstil ürünü tasarımında teknolojinin sağladığı fonksiyonellik, dayanıklılık gibi özelliklerle birlikte konfor ve moda kavramlarının da göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Teknik ve akıllı tekstiller spor giyimde yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu bölümde farklı özellikler kazandırılan örnekler tartışılmaktadır. Spor giysi pazarında tüketici taleplerini karşılamaya yönelik her spor dalı için özel olarak tasarlanmış giysiler bulunmaktadır. Spor giysilerden beklenen farklı özellikler Tablo 2’de gösterilmektedir (Özdil ve Anand, 2014). Geliştirilen hammadde ve bitim işlemleri ile son ürüne istenen özelliklerin kazandırılması mümkün olmaktadır.

Tablo 2. Spor giysilerden beklenen özellikler (Özdil ve Anand, 2014)

Table 2. Features expected from sportswear

Spor Giysi	Beklenen Performans Özelliği
Tenis, voleybol, golf, futbol formaları, ragbi, beyzbol üniforması, eşofman vb.	Teri emme ve transfer etme, hızlı kuruma, soğutma
Kayak kıyafeti, rüzgarlık, yağmurluk	Su buharı geçirgenliği, su geçirmezlik
Kayak kıyafetleri, rüzgarlıklar, eşofmanlar	Güneş ışığını emme ve ısı koruma
Yüzme ve paten giysisi, kayak takımları, bisiklet giysisi	Düşük su ve hava direnci
Mayo, tek parça streç giysi, paten kostümü	Esneyebilirlik, opaklık

Kayak kıyafeti, snowboard kıyafeti, futbol ve beyzbol giysisi	Yüksek mukavemet, su buharı geçirgenliği, ısı transferi, hızlı kuruma ve vücut çekirdek sıcaklığını korumak
---	---

Spor giysilerin, nem yönetimi ile kullanıcının konforlu kalmasına yardımcı olması beklenmektedir. Ancak özellikle dış mekan sporlarında ısı denge sağlamak daha zor olabilmektedir. Bu durumda giysinin hava koşullarına karşı koruma ile birlikte cilt sıcaklığının konforlu aralıkta kalması için yeterli ısı transferini sağlaması ve nem yönetimini gerçekleştirmesi önemlidir (Özdil ve Anand, 2014).

5.1. Teknik Tekstil Uygulama Örnekleri

Açık hava sporlarında tüketici beklentisi giysinin dış ortam koşullarından kendisini korurken aynı zamanda vücuttaki teri uzaklaştırarak konforlu hali devam ettirmesidir. Bu sebeple su ve rüzgar geçirmez, bunun yanında nefes alabilir yüzeyler teknik spor tekstiller (Sportech) alanında yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu amaçla pazarda mikrogözenekli membran ve kaplamalar bulunmaktadır ve bu mikro gözenekler yağmur damlalarını geçirmeyecek ancak terin buharlaşarak vücuttan uzaklaşmasına izin verecek boyuttur. Gore-Tex, Porelle Dry, Dorminaz NX bu ürünlere örnek gösterilebilir.

Farklı aktif /açık hava sporları için değişik özellikler kazandırılmış ürünleri birçok marka tarafından giysi ve ayakkabı tasarımında kullanılmaktadır. Pazarda tırmanış, bisiklet, golf, koşu, avcılık, doğa yürüyüşü ve kayak gibi alanlara özel olarak tasarlanmış giysi, ayakkabı ve aksesuarlar bulunmaktadır (Şekil 4.) (gore-tex.com).

Şekil 4. Spor giysilerde Gore-tex örnekleri
Figure 4. Examples of Gore-tex in sportswear

Aşağıdaki şekilde HOKA markasının 2023 sonbahar koleksiyonundan örnekler gösterilmektedir. Her iki ayakkabı da Gore-Tex yapısına sahiptir (Şekil 5.) (trendhunter.com/trends/autumnal-outdoor-ready-footwear).

Şekil 5. HOKA 2023 Sonbahar Koleksiyonu
Figure 5. HOKA 2023 Autumn Collection

Nano partiküllerle akıllı kaplama, tekstilin nefes alabilirliğini ve dokunsal özelliklerini korurken, anti-bakteriyel, su tutmazlık, UV koruması ve kendi kendini temizleme gibi özelliklerle tekstilleri geliştirebilir.

Spor giysi pazarındaki Columbia™ farklı bitim işlemleri, membran uygulamaları ve kumaş yapıları ile giysilere değişik spor dalları için talep edilen özellikleri kazandırmaktadır.

Aşağıda bazı spor dalları için örnekler gösterilmektedir (Şekil 6.). Görseldeki ceket avcılık için tasarlanmış olup su ve kir itici özellik kazandırılmıştır. Uzun kollu golf tişörtü ise nemi hızlıca uzaklaştırmakta ve hızlı kurumakta bunun yanında kullanılan özel kumaş konstrüksiyonu ürüne güneş koruması (UPF -Ultraviyole koruma faktörü- 30) sağlamaktadır (columbia.com).

Şekil 6. a. Avcı ceketi **b.** Golf tişörtü uygulamaları
Figure 6. a. Hunter jacket b. Golf shirt applications

Aynı markanın kayak ve kar sporları için tasarlanmış bu 3'ü 1 arada ceketin dış yüzeyi rüzgar ve su geçirmez nefes alabilir özellikte iken, iç katmanında termal yansıtıcılar ile vücut ısısı korunmaktadır. Aynı zamanda ısı izolasyonu arttırmak için özel tasarlanmış dolgu malzemeleri de kullanılabilir (Şekil 7.) (columbia.com).

Şekil 7. Columbia™ Kayak Giysisi Örnekleri
Figure 7. Columbia™ Ski Wear Samples

Kayak pantolonları için beklenen su geçirmez, nefes alabilir ve esnek ürünlerin tasarımı için schoeller®-dynamic kullanılabilir (schoeller-textiles.com/en/textiles/sport). Aşağıda örnekler gösterilmektedir (Şekil 8.) (a. rei.com, b. mdc-sport.com, c. aviarcollection.com).

Şekil 8. Schoeller®-dynamic kullanılan kayak giysisi örnekleri
Figure 8. Examples of ski wear using schoeller®-dynamic

Ayrıca Shoeller firması geliştirdiği energear ürünü ile vücudun yaydığı uzak kızılmsı ötesi ışınların geri kazanılabildiği ifade edilmektedir. Geri kazanılan bu enerjinin performans kapasitesi, denge ve konsantrasyonun yanı sıra sağlık ve yenilenmeyi olumlu yönde etkileyebileceği ifade edilmektedir (schoeller-textiles.com/en/technologies/energear).

Bunlar dışında sportech pazarında yalıtım özelliği geliştirilmiş lifler (Örneğin Thermolite®) nem iletim özelliği geliştirilmiş lifler (Örneğin; Coolmax®) (dupont.com) sıvı emmeyen, nefes alabilir, esnek lifler (Supplex®) (invista.com) kullanılmaktadır. Toray firması tarafından geliştirilen farklı kumaş yapıları ile su itici ve nefes alabilen kumaşlar (sportstextiles.toray/en/) piyasada bulunmaktadır.

İsviçre menşeyli HEIQ firması çabuk kuruma, su geçirmezlik, koku gidericilik ve esneklik özelliklerine sahip farklı ürünleri sporculara farklı alternatifler sunmaktadır (heiq.com). Bu ürünlerin kullanılması ile farklı çevresel koşullarda ve aktivite düzeylerinde kullanıcının konforlu durumda bulunması amaçlanmaktadır.

5.2. Akıllı Tekstil Uygulamaları

Spor giyimdeki akıllı malzemeler arasında lifler, iplikler, kumaşlar, kaplamalar, apreler ve membranlar bulunur. Faz değıştiren malzemeler, neme duyarlı şekil hafızalı polimer ve iletken kaplamalar gibi akıllı kaplamalar, dış uyaranları algılayabilen ve bunlara tepki verebilen malzemelerdir ve son zamanlarda spor giyim üretiminde kullanılmaktadır (Scataglini vd., 2020).

Faz değıştirici mikrokapsüllerin kullanıldığı ürünlerde yüksek sıcaklıklarda ve/veya metabolik ısı üretimi nedeniyle oluşan fazla ısı, faz değıştirici tarafından depolanır ve sıcaklık düştüğünde bu ısı kullanıcıya iletilerek kişinin ısı olarak dengede kalması sağlanır.

Faz değiştiren materyaller (PCM) “Outlast® termo teknoloji” olarak pazarda kaplama ve padler olarak değişik ürünlerde kullanılmaktadır. Açık hava ceketleri, kayak eldivenleri, motosiklet giysileri ve spor ayakkabılar gibi birçok uygulama alanı bulunmaktadır. Ayrıca Outlast® termo-teknoloji ceket ve uyku tulumlarında elyaf dolgu malzemesi olarak da bulunmaktadır (textileblog.com/application-of-phase-change-materials-in-smart-textile/).

Aşağıda Outlast® teknolojisi kullanılan farklı örneklere yer verilmiştir (şekil 9., 10., 11.) (outlast.com, dowe-sportswear.com).

şekil 9. a. Adidas Outlast® termo teknoloji ayakkabı, b. Kaleci Eldiveni, c. Bugatti kapitone ceket
Figure 9. a. Adidas Outlast® thermo technology shoes, b. Goalkeeper Gloves, c. Bugatti quilted jacket

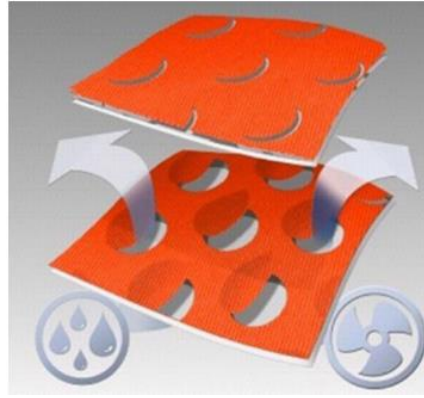
şekil 10. a. Wigwam® lastik çizme çorapları, b. Golf ayakkabısı
Figure 10. a. Wigwam® rubber boot socks, b. Golf shoes

şekil 11. Outlast Pad kullanılan bisikletçi giysisi
Figure 11. Cycling suit with Outlast Pad

Şekil hafızalı polimerlerin etkili termal ve nem yönetimi özellikleri elde etme potansiyeli ilk olarak İsveçli denizciler için tasarlanan denizci kıyafetlerinde keşfedilmiştir. Membran teknolojisine dayalı giyside, su geçirmez, rüzgar geçirmez ve nefes alabilen Diaplex membran kullanmıştır (Jhanji, 2021). Bu membran soğuk havada ısı ve nem geçişine izin vermeyerek ıssı giysi içinde hapsederken, sıcaklık yükseldiğinde molekül yapısı değişerek ısı ve su buharı geçişine izin vermekte böylece konforlu kullanım sağlamaktadır (mcf.co.jp/wp-content/uploads/2021/07/diaplex_en-1.pdf).

Şekil hafızalı materyallere bir başka örnek Nike Sphere React tişörtüdür. Bu üründe vücut sıcaklığı artınca açılan boşluklar ile terin hızla buharlaşması olanaklı hale gelir (Şekil 12.) (Gök ve ark., 2015).

Şekil 12. Nike Sphere React boşluklu kumaş yapısı
Figure 12. Nike Sphere React hollow fabric structure

Renk değiştiren akıllı tekstil ürünleri pazarda farklı amaçlarla kullanılabilir. Kromik tekstiller olarak da adlandırılan bu ürünler dışarıdan gelen farklı uyarılara cevap olarak renk değiştirmektedirler. Örneğin sıcaklıkla renk değiştiren materyaller termokromik, ışık ile renk değiştiren materyaller fotokromik olarak isimlendirilmektedir. “Akıllı tekstillerin önemli bir alanı olan renk değiştiren kromik materyaller sayesinde hem teknolojik hem de estetik ve görsel özellikleri zenginleştirilmiş tekstil ürünleri elde etmek mümkündür” (Erdem İşmal ve Yüksel, 2016).

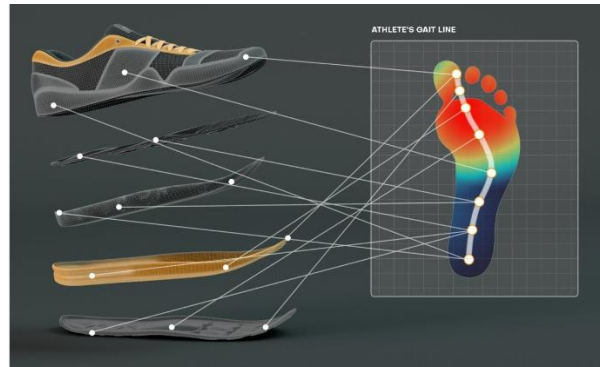
Kerri Wallace kalp atış hızı ile vücut ıssı arasındaki bir ilişkiyi kullanarak “Harekete Duyarlı Spor Giyim” araştırma projesi gerçekleştirmiştir. Spor kıyafetlere aktivite yoğunluğunda, dolayısıyla vücut ıssısındaki değişiklikle renk değiştiren özel termo-kromik baskı yapılmıştır (Şekil 13.). Bu projede tasarımcı termo-kromik boyaları kullanarak spor giysisinin fonksiyonel özelliklerini değil estetik özelliklerini geliştirmeyi amaçlamıştır (trendhunter.com/trends/motion-responsive-sportswear-responsive-textiles-with-motion-sensitive-disp).

Şekil 13. Harekete Duyarlı Spor Giyim
Figure 13. Motion Sensitive Sportswear

Bunların dışında spor giysi pazarında önceki bölümlerde bahsedilen giyilebilir elektronikler akıllı tekstil ürünleri açısından da oldukça ilgi çekicidir. Aşağıda bazı örnekleri verilen ürünlerde sensörler vasıtası ile vücuttan çeşitli verilerin toplanması, bu verilerin yapay zeka kullanımı ile değerlendirilmesi ve mobil telefonlara da indirilebilen çeşitli uygulamalarla bu değerlendirmeleri performans, yaralanma riski hesaplanması ve kullanıcının aktivitesi ile ilgili yönlendirilme sağlamanın (mobil antrenör) gerçekleştirildiği ürünler bulunmaktadır.

Arion'un tasarladığı tabanlık ile koşu analiz edilmekte ve yapay zeka kullanımı ile kullanıcı yönlendirilmektedir. Bu tabanlık tüm spor ayakkabılarda kullanılabilir (Şekil 14.) (arion.run/studio/).

Şekil 14. Spor ayakkabılar için tasarlanmış akıllı tabanlık
Figure 14. Smart insoles designed for sneakers

Hexoskin ile kalp atış hızı, stres izleme, solunum hızı, oksijen tüketimi, hareket, adım sayısı, tempo, adım, aktivite düzeyi, yakılan kaloriler ve uyku kalitesi gibi birçok sağlık verisinin aktivite ve uyku sırasında sürekli izlenebilmesi mümkündür (Şekil 15) (hexoskin.com/). Antibakteriyel, UV korumalı, çabuk kuruyan ve yıkanabilir (%73 mikro poliamid, %27 elastan) örme kumaştan üretilmiştir. Ürünün çeşitli sağlık uygulamalarıyla da uyumlu bir mobil uygulaması bulunmaktadır (Angelucci ve ark., 2021).

Şekil 15. Hexoskin yıkanabilir sağlık sensörleri
Figure 15. Hexoskin washable health sensors

Sensoria firmasının profesyonel ve amatör koşuculara hitap eden ürünleri antimikrobiyal, makinede yıkanabilir, rahat ve nefes alabilen akıllı çoraplar, sütyen ve tişörtlerdir (sensoriafitness.com/) (Şekil 16.). Çoraplar, çıkarılabilir ve şarj edilebilir entegre bir tekstil basınç sensörüne sahiptir. Bu sayede egzersiz yaparken kullanıcının adımları, yürüme süresi, mesafe, hız, harcanan kalori gibi veriler izlenebilir. Sütyen ve tişört, doğru ve tutarlı bir kalp atış hızı izleme sağlar. Ayrıca bu ürünler, profesyonel koşuculara koşu mekaniği, doğru veya yanlış koşu pozisyonları hakkında tavsiyelerde bulunarak koşu stillerini geliştirebilirler (Angelucci ve ark., 2021).

Şekil 16. Sensoria akıllı tekstil ürünleri
Figure 16. Sensoria smart textiles

Textronics Company'nin gümüş kaplı naylon ile pamuk kaplı Lycra® kullanarak ürettiği dikişsiz spor sütyeni Numetrex (Şekil 17 a.) basıncı ile kalp atış hızını doğrudan algılayan entegre örgü sensörler içerir (Honarvar ve Latifi, 2017) VITALI Akıllı Sütyen kullanıcının nefesini, duruşunu ve kalp atış hızı değişkenliğini (HRV) izleyen kumaş tabanlı sensörlere sahiptir (Şekil 17b.) (fashnerd.com/2017/04/vitali-smart-bra/).

Şekil 17. Akıllı Sütyen örnekleri
Figure 17. Smart Bra examples

Learn Inspire Free Entertain (L.I.F.E.) Italia Srl tarafından üretilen, spor ve tıp olmak üzere iki versiyonu geliştirilen akıllı gömleğin spor versiyonunun teknik tasarımı performans izlemek için uygun şekillendirilmiştir (Angelucci vd., 2021).

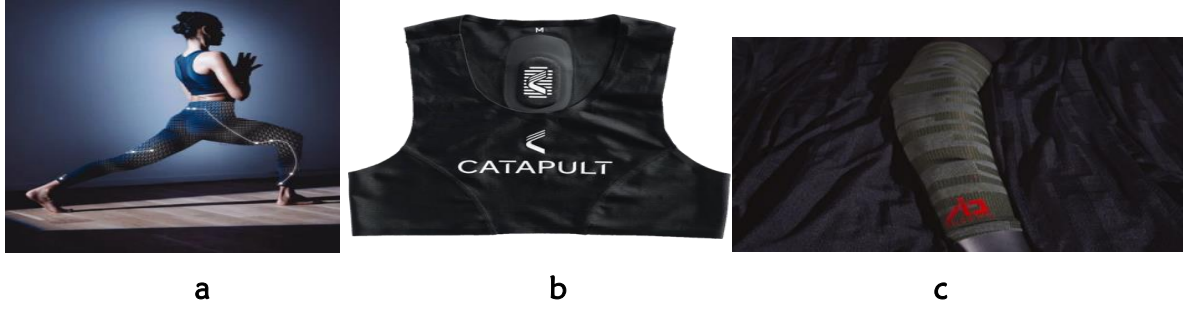
Pazarda kalp atış hızını izleyen çeşitli fitness takipçileri bulunmaktadır (Şekil 18. a., b.) (polar.com/en/sensors/h10-heart-rate-sensor; qardio.com/qardio-core-wearable-ecg-ekg-monitor-iphone/).

Şekil 18. a. Polar Heart Rate Sensors Kalp sensörü, b. QardioCore EKG monitörü
Figure 18. a. Polar Heart Rate Sensors Heart sensor, b. QardioCore ECG monitor

Aşağıda farklı akıllı elektronik spor giysi ürünlerine örnekler gösterilmektedir. Wearablex yoga tayında sensörlerle alınan bilgiler mobil uygulama ile değerlendirilerek telefonda sesli talimatlarla kullanıcıya yönlendirme sağlanmaktadır (Şekil 19a.) (wearablex.com/pages/how-it-works).

Catapult sensör tişörte yerleştirilmekte ve bu sensör ile performansı arttırmak ve yaralanma riskini azaltmak için veriler takip edilmektedir (Şekil 19b.) (catapultsports.com/solutions/catapult-one). Komodotec Smart Sleeve ile uyku ve egzersiz halinde iken veriler toplanabilmekte, ayrıca alınan sağlık verileri ile diyet listesi bile önerilebilmektedir (Şekil 19c.) (komodotec.com/best-hrv-monitor/).

Şekil 19. a. Wearablex yoga taytı, b. Performans takibi için Catapult Sensör, c. Komodotec Smart Sleeve
Figure 19. a. Wearablex yoga tights, b. Catapult Sensor for performance monitoring, c. Komodotec Smart Sleeve

6. Sonuç

Değişen yaşam koşulları ve sağlıklı yaşam konusunda farkındalığın artması ile spora olan ilgi artmıştır. Spor aktivitelerindeki çeşitliliğin ve spor aktivitelere olan ilginin artışı, ürün çeşitliliğindeki artışı ve özelleşmiş ürün tasarımlarını da beraberinde getirmiştir.

Bu çalışmada gelişen teknoloji ile pazarda yer bulan teknik ve akıllı tekstiller ile ilgili bilgi verilmiş, bu yenilikçi ürünlerin tasarım konseptleri incelenmiştir. Değişen yaşam koşulları ve gelişen teknoloji, tüketici taleplerini de etkilemiştir. Kullanıcıların spor giysilerden beklentileri hem fonksiyonel hem de estetik özellikleri kapsamaktadır. Bu beklentileri karşılamak için tasarımcılar yenilikçi teknolojileri kullanarak farklı yaklaşımlar ortaya koymaktadırlar.

Yapılan Ar-Ge çalışmaları ve pazar araştırmaları incelendiğinde teknik ve akıllı tekstillerin spor giyim alanında kullanımlarının artacağı öngörülmektedir. Bu da tekstil ve moda tasarımı alanında yenilikçi ürünlerin kullanılmasını teşvik etmektedir. Tekstil ve moda tasarımcılarının teknik ve akıllı tekstilleri takip etmeleri ve tasarımlarını farklı alanlarla işbirliği içerisinde yapmaları ürün performansını olumlu yönde etkileyecektir. Örnekler değerlendirildiğinde spor giysiden beklentilerin her geçen gün arttığı ve tasarım problemlerinin multi disiplinler olarak çözülmesi gerektiği görülecektir.

Bu kategoride yüksek katma değerli ürünler bulunmaktadır ve dolayısıyla ürünlerde kalite, performans ve tasarım belirleyici faktörlerdir. Teknik/akıllı tekstilleri sportech giysilerde performans ve konfor özelliklerin yanında estetik özellikler için de kullanılması tasarım açısından fark yaratabilecek bir unsurdur. Bu alandaki yenilikleri takip edilerek farklı seçeneklerin tasarımlarda kullanımları spor giysi pazarı açısından da önemlidir.

Kaynakça

Angelucci, A., Cavicchioli, M., Cintorrino, I.A., Lauricella, G., Rossi, C., Strati, S., Aliverti, A., (2021). "Smart Textiles and Sensorized Garments for Physiological Monitoring: A Review of Available Solutions and Techniques". *Sensors (Basel)*, 21(3): 814-837.

Bryson, D., (2009). "Designing smart clothing for the body". J. McCann, D. Bryson (Eds.), *Smart Clothes and Wearable Technology*, pp. 95-107, Woodhead Publishing, England.

Byrne C., (2000). “*Technical textiles market – an overview*”, Horrocks, A. R., Anands, S. C.(Eds.) Technical Textiles Handbook, pp. 1-23, The Textile Institute, Woodhead Publishing Limited, Cambridge, England

Derojeda K., Lengton M., Koonstra A., (2017). “Smart Textiles for Sports, Report on promising KETs-based products nr. 1”, June 2017, KETs Observatory Phase II.

Di Rienzo M, Meriggi P, Rizzo F, Castiglioni P, Lombardi C, Ferratini M, Parati G., (2010). “Textile Technology for the Vital Signs Monitoring in Telemedicine and Extreme Environments”. *IEEE Transactions on Information Technology in Biomedicine*, 14(3): 711–717.

Erdem İşmal, Ö., Yüksel, E., (2016). “Tekstil ve Moda Tasarımına Teknolojik Bir Yaklaşım: Akıllı ve Renk Değiştiren Tekstiller”, *Yedi : Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi*, Yaz 2016, Sayı 16, ss. 87-98

Gök M. O., Bilira M. Z., Gürcüm B. H., (2015). “Shape-Memory Applications in Textile Design”, *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 195, pp. 2160 – 2169.

Gupta D., (2011). “Functional clothing – Definition and classification”, *Indian Journal of Fibre and Textile Research*, 36(4): 321-326.

Honarvar M. G., Latifi M., (2017). “Overview of wearable electronics and smart textiles”, *The Journal of The Textile Institute*, 108(4): 631-652

<https://dowe-sportswear.com>

<https://fashnerd.com/2017/04/vitali-smart-bra/>

<https://komodotec.com/best-hrv-monitor/>

<https://www.arion.run/studio/>

<https://www.aviarcollection.com>

[https://www.catapultsports.com/solutions/catapult-one\).](https://www.catapultsports.com/solutions/catapult-one).)

<https://www.columbia.com>

<https://www.dupont.com/>

<https://www.gore-tex.com/>

<https://www.heiq.com/>

<https://www.hexoskin.com/>

<https://www.hexoskin.com/>

<https://www.invista.com/>

https://www.mcf.co.jp/wp-content/uploads/2021/07/diaplex_en-1.pdf

<https://www.mdc-sport.com>

<https://www.outlast.com>

<https://www.polar.com/en/sensors/h10-heart-rate-sensor>

<https://www.qardio.com/qardio-core-wearable-ecg-ekg-monitor-iphone/>

<https://www.rei.com>

<https://www.schoeller-textiles.com/en/technologies/energear>

<https://www.schoeller-textiles.com/en/textiles/sport>

<https://www.sensoriafitness.com/>

<https://www.sportstextiles.toray/en/>

<https://www.textileblog.com/application-of-phase-change-materials-in-smart-textile/>

<https://www.trendhunter.com/trends/autumnal-outdoor-ready-footwear>

<https://www.trendhunter.com/trends/motion-responsive-sportswear-responsive-textiles-with-motion-sensitive-disp>

<https://www.wearablex.com/pages/how-it-works>

Jhanji Y., (2021). "Sportswear: Acumen of Raw Materials, Designing, Innovative and Sustainable Concepts", Kumar, B. (Ed.). *Textiles for Functional Applications*. IntechOpen. doi: 10.5772/intechopen.91596, <https://www.intechopen.com/chapters/79278>, Erişim Tarihi: 24.03.2023.

Lam Po Tang, S., (2015). "*Wearable sensors for sports performance*". Roshan Shishoo (Ed.) *Textiles for Sportswear*, pp. 169–196. Woodhead Publishing, England

Mattila H., (2006). "*1- Intelligent textiles and clothing – a part of our intelligent ambience*", Mattila, H.R. (Ed.) *Intelligent Textiles and Clothing*, pp. 1-4, Woodhead Publishing Series in Textiles, Woodhead Publishing Ltd., Cambridge, England

McCann J., (2009). "*The garment design process for smart clothing: from fibre selection through to product launch*", J. McCann, D. Bryson (Eds.), *Smart Clothes and Wearable Technology*, pp. 70–94, Woodhead Publishing, England.

Mecit, D., Ilgaz, S., Duran, D., Başal, G., Gülümser, T., Tarakçioğlu I., (2007). "Teknik tekstiller ve kullanım alanları (Bölüm 1)", *Tekstil ve Konfeksiyon*, 2/2007, ss. 79-82.

Meriç, D. & Üreyen, M., E., (2019). "Akıllı Tekstil Malzemelerinin Tekstil ve Moda Tasarımına Katkıları", *International Social Sciences Studies Journal*, 5(30): 535-545.

Meriç, D., (2016). "*Akıllı Tekstillerin Ürün Tasarımında Kullanım Alanları ve Moda Tasarımına Yönelik Uygulamalar*", (Yüksek Lisans Tezi), Anadolu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Endüstriyel Sanatlar Anabilim Dalı Moda Tasarımı Programı, Eskişehir.

Önlü, N., Halaçeli, H., (2007). "*İleri teknoloji Ürünü Tekstillerde Tasarım, Günümüz Modasındaki Yeri ve Önemi*", III. Uluslararası Teknik Tekstiller Kongresi, İstanbul. 2007, ss 72-80

Özdil N., Anand S., (2014). "Spor ve Aktif Giyimde Kullanılan Tekstil Malzeme ve Ürünlerinde Son Gelişmeler", *Tekstil Teknolojileri Elektronik Dergisi*, 8(3): 68-83

Scataglieni, S., Moorhead, A. P., Feletti, F., (2020). "A Systematic Review of Smart Clothing in Sports: Possible Applications to Extreme Sports Muscles", *Ligaments and Tendons Journal*, 10(2): 333-342.

Steffen, D., Adler F. & Marin, A.W., (2009). "Smart semantics: Product semantics of smart clothes", IASDR, Seoul, *Korean Society of Design Science*, pp. 79-88.

Tao, X.M., (2001). "*Smart technology for textiles and clothing-introduction and overview*", (Ed. X.M. Tao), *Smart fibres, fabrics and clothing: fundamentals and applications*, pp. 1-7, Woodhead Publishing Limited, Cambridge.

Technavio Reports, <https://www.prnewswire.com/news-releases/sportech-textiles-market---31-of-growth-to-originate-from-apacdriven-by-the-increasing-demand-for-sports-apparel-17000-technavio-reports-301503133.html>, Erişim Tarihi: 14.03.2023.

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
TURKISH JOURNAL OF FASHION DESIGN AND MANAGEMENT DERGİSİ
(TJFDM)
YAYIM İLKELERİ ve YAZIM KURALLARI

Yayım İlkeleri

1. Turkish Journal of Fashion Design and Management (TJFDM) Dergisi; <http://www.dergipark.gov.tr> adresi üzerinden yılda üç sayı olmak üzere sosyal bilimler ile interdisipliner alanlarda yapılan çalışmaların yer aldığı indekslerde taranan uluslararası hakemli dergi olarak yayımlanır.
2. Dergide yayınlanan makalelerin basım dili Türkçe veya İngilizce'dir.
3. Dergide; Moda, Giysi Tasarımı, Hizmet Tasarımı, Ürün Tasarımı, Endüstriyel Tasarım, Görsel Sanatlar, Mimarlık, Peyzaj Mimarlığı, İç Mimarlık, Moda Pazarlaması, Pazarlama, Moda Yönetimi, Güzel Sanatlar, Tasarım Hukuku, İşletme ve Tasarım Felsefesi alanında daha önce yayımlanmamış orijinal araştırma makaleleri ile derleme çalışmaları yayımlanır.
4. Dergi özel sayısında kongre ve sempozyum kitaplarında özet veya tam metni basılmış ve hakem kontrolünden geçmiş olan makaleler yayımlanır. Editöre mektup şeklinde yazılmış makaleler kabul edilmez.
5. Her sayıda bir yazarın ilk isim olarak yer aldığı en fazla iki makalesine yer verilir. Dergide basıma kabul edilen makalelerin bilimsel sorumlulukları yazarlarına aittir.
6. Dergide yayına kabul edilen makalelerin telif hakkı dergiye aittir, makalelerin yazarlarına telif ücreti ödenmez.
7. Dergide yayınlanan makalelerin yayın hakkı dergiye aittir, dergi yönetim kurulundan izin almadan başka bir yerde yayınlanamaz.
8. Dergide yayınlanması istenilen makaleler için makale başvuruları online olarak <http://dergipark.gov.tr> adresinden yapılır.
9. Yayınlanmak üzere dergiye gönderilen, sosyal bilimler dahil tüm bilim dallarında yapılan araştırmalar için ve etik kurul kararı gerektiren klinik ve deneysel insan ve hayvanlar üzerindeki çalışmalar için ayrı ayrı etik kurul onayı alınmış olmalı, bu onay makalede belirtilmeli ve belgelendirilmelidir. Bu başlık altında, hakem, yazar ve editör için ayrı başlıklar altında etik kurallarla ilgili bilgi verilmelidir.
10. Yazar/lar makalelerde Araştırma ve Yayın Etiğine uyulduğuna dair ifadeye yer vermelidir.
11. Dergiye gönderilen araştırma ve derleme makaleleri; Türkçe veya İngilizce dillerinden birisi olarak; Başlık, Özet ile Türkçe Anahtar Sözcükler, Abstract ile İngilizce Anahtar Sözcükler, Giriş, Ana Konu, Materyal ve Yöntem, Araştırma Bulguları, Tartışma, Sonuç, Kaynaklar ana başlıkları altında hazırlanmalıdır. Araştırma Bulguları ile Tartışma bölümleri veya Tartışma ile Sonuç bölümleri tek başlık altında da yazılabilir.
12. Makalelerde, yer alan kaynakların makalenin özgünlüğü ve güncelliğini koruması açısından güncel olmalıdır, Geçmişten itibaren güncelliğini koruyan bilgilerde ise eski tarihli kaynaklar da kullanılabilir.
13. Dergide yayınlanma talebi ile başvuran makalelerin daha önce hiçbir yayın organında basılmamış olması gerekmektedir. Bunun sorumluluğu yazara aittir.
14. Turkish Journal of Fashion Design and Management Dergisi'nde yayımlanacak makalelerde derginin önceki sayılarında yayımlanan en az bir yayına atıf yapılması dergi için önem arz etmektedir.

Yazım Kuralları

1. Dergiye gönderilen makaleler Microsoft Word yazılımı ile “.docx” formatında, sütun halinde toplamda en fazla 20 sayfayı geçmeyecek, A4 kağıdına üst, alt, sol kenarlardan “2,5 cm”, sağ kenardan “2 cm” boşluk olacak şekilde yazılmalıdır.

2. Makalenin yazım karakteri “Times New Roman”, yazı büyüklüğü “12” punto olmalıdır. Metnin satır aralığı “1,15 satır”, her paragraf sonrası bırakılacak aralık “6 nk”, her bölüm sonrası bırakılacak paragraf aralığı “12 nk” olmalıdır. Tüm paragraflar ve başlıklar 0,5 cm içeri sol kenardan başlamalıdır. Metin tümüyle iki yana yaslı hizalanmalıdır. Metinde heceleme yapılmamalıdır. Kalın veya altı çizili yazı kullanımı ile metin vurgulama mümkünse yapılmamalıdır.

3. Makalenin Türkçe veya İngilizce olan ana başlığı koyu ve “12” punto, ikinci dildeki başlık koyu olmadan italik ve “12” punto olmalıdır. Başlıklar her kelimenin ilk harfi büyük olacak şekilde yazılmalıdır.

4. Makale yazarlarının adı soyadı makale adının altında, sol yana dayalı olarak, “10” punto büyüklüğünde ve koyu yazılmalıdır. Yazarların Orcid numaraları ile unvanları yazar ad soyadlarının altında normal karakterde “10” punto büyüklüğünde yazılmalıdır.

Dergiye makale gönderen yazarların “orcid” numarası olmalıdır ve yazarlar makalelerinde isimlerinin altına “orcid” numaralarını yazmalıdır. Orc ID’si olmayan yazarların makaleleri basılamaz.

Yazar/yazarların isimleri, makale başlığının altında “6 nk” boşluk bırakılarak unvan belirtilmeden koyu, “11” punto büyüklüğünde, ad ve soyadlarının baş harfleri büyük harfle ortalı yazılmalıdır. Birden fazla yazar olması durumunda yazarların isimleri birbirlerinden “virgül” tuşu ile ayrılmalıdır.

Yazarların, unvan, kurum bilgileri, orchid numaraları üst simge ile numaralandırılarak sırası ile isimlerin altında “10” punto büyüklüğünde yazılmalıdır. Ayrıca makalenin sorumlu yazarının ismi yazılmalıdır.

Hazır Giyim Sektöründe Pazarlama Maliyetleri

Marketing Costs in The Apparel Sector

Ece Nüket ÖNDOĞAN¹

¹Asst.of Prof., Ege University, Faculty of Fashion and Design, Izmir-Turkey

Orcid: 0000-0002-8949-4611

Corresponding Author: Ece Nüket Öndoğan

ecenuket@gmail.com

5. Makalede en fazla 3. düzeyde bölüm başlıkları kullanılmalıdır. Birinci düzey olan ana başlıklar koyu, (Giriş, Özet, Materyal vb) sola dayalı, “12” punto büyüklüğünde ve büyük harflerle yazılmalıdır. İkinci düzey başlıklar, sola dayalı, her kelimesinin ilk harfi büyük olarak koyu yazılmalı ve yazı büyüklüğü “12 punto” olmalıdır. Gerektiğinde kullanılacak olan üçüncü düzey başlıklar sola dayalı, sadece ilk kelimenin ilk harfi büyük şekilde “12 punto” ve koyu yazılmalıdır.

6. Makalede yer alan “Öz” ve “Abstract” bölümleri çalışmanın amacı ile araştırma bulgularını içermelidir. “Öz” ve “Abstract” bölümleri en fazla “200” kelimedenden oluşmalıdır. Öz ve Abstract’ta, kaynakça, kısaltma, çizelge, çizge ve resim gibi ekler yer almamalıdır.

7. Anahtar sözcükler: “Öz ve “Abstract” bölümlerinden sonra en az 3 en fazla 5 tane anahtar sözcükler (keywords) yer almalıdır. Anahtar sözcükler makale taramasında yardımcı olacak kelimelerden seçilmelidir.

8. Yabancı yazarlardan gelen İngilizce makalelerin Türkçe “Öz” bölümü dergi editör kurulu tarafından hazırlanır.

9. Makalede yer alan sayısal değerlerde bin ayırıcı nokta ile yapılmalı, ondalık haneler ile virgül ile ayrılmalıdır (Örnek: 1.529,50 veya 1.257.485,57 gibi).

10. Fotoğraf, Resim, Çizim ve benzeri sunuşlar “Şekil”, grafiksel değerlerin verililişi (Grafikler) “Çizge”, sayısal değerlerin verililişi (Tablolar) “Çizelge” olarak isimlendirilmelidir. Şekil ve Çizgelerin başlıkları altta ve sola dayalı, Çizelgelerin başlıkları üstte ve sola dayalı yer almalıdır.

Şekil, Çizge ve Çizelgelerin numaralandırılması makale içerisinde sıra ile yapılmalı ve koyu yazılmalıdır. Makale içerisinde verilen resim, fotoğraf, çizim, çizelge ve çizgelere metin içerisinde atıf yapılmalıdır (Resim 1., Çizge 4., Fotoğraf 2. vb).

11. Makalede her sayfaya sayfa numarası verilmelidir. Sayfa numaraları sayfanın altında orta kısımda bulunmalıdır. Sayfa numarası yazı karakteri Times New Roman, yazı büyüklüğü ise “11” punto olmalıdır.

12. Makale içerisinde atıflar (Yazar/Yazarların Soyadı, Tarih) şeklinde verilmelidir. Metin içinde gösterilen her kaynak, mutlaka “Kaynaklar Listesi”nde yer almalıdır. Kaynaklar listesi alfabetik sırada ve yazar-tarih sistemine göre verilmelidir. Aynı yazarın iki veya daha fazla yayını kullanılmış ise Kaynaklar Listesinde eski tarihli yayın önce verilmelidir. Kitap ve kitap bölümü adının her kelimesinin ilk harfi büyük harf olmalıdır. Bir kuruluşun yayınları ise yayın numarasıyla verilmeli, değilse basıldığı matbaa adı ve şehri belirtilmelidir. Literatürün yayımlandığı dergi adı kısaltma yapılmadan açık olarak yazılmalıdır. Kaynakların yazılışında satırlar iki yana eşit dağılmalı, satırlar aslı olarak alt satırlar 1,0 cm içeriden başlamalıdır. Kaynakça yazım şekli için örnekler aşağıda verilmiştir.

Örnek:

KAYNAKÇA	
Dergiler	
Tek yazarlı makale	Yazar, A., (Yıl). Makale Başlığı, Akademik Dergi adı, cilt, sayı, sayfa numaraları, Basıldığı yayınevi, Ülke
İki veya daha fazla yazarlı makale	Yazar, A.A., Yazar, B., Yazar, C., (Yıl). Makale Başlığı, <i>Akademik Dergi adı</i> , cilt, sayı, sayfa numaraları, Basıldığı yayınevi, Ülke
Yayınlanmadan önce bir sitede çevrimiçi yayınlanan makale	Yazar, A., (Yıl). Makale Başlığı, Gelişmiş çevrimiçi yayın. [Alınan URL] veya [DOI]
Kitap	
Tek yazarlı	Yazar, A.A., (Yıl). <i>Kitabın adı</i> . Sayfa numaraları, Yayınevi, Ülke.
İki yazarlı	Yazar, A.A., Yazar, B., (Yıl). <i>Kitap adı</i> . Sayfa numaraları, Yayınevi, Ülke
Kitapta bölüm	Yazar, A.A., (Yıl). Bölüm başlığı. Editör adı (Ed.), <i>Kitap adı</i> . Sayfa numaraları, Yayınevi, Ülke
Konferans, Kongre, Sempozyum	
Kongre Kitabı (Proceeding)	Yazar, A.A., (Ed.). (Yıl). ay. X Kongresi kitapçığı, Sayfa numarası, Şehir, Ülke
Bitirme Tezi	
Doktora	Yazar, A.A., (Yıl). Doktora tez adı. Danışman adı, Tezin alındığı veri tabanı, Tezin numarası, Sayfa sayıları, Yapıldığı enstitü adı, Üniversite adı, Şehir
Yükseklisans	Yazar, A.A., (Yıl). Yüksek lisans tez adı, Tezin alındığı veri tabanı, Tez numarası, Sayfa sayısı, Yapıldığı enstitü adı, Üniversite adı, Şehir
Teknik Rapor	
Rapor	Yazar, A.A., (Yıl). Çalışmanın adı (Çalışma raporu numarası: xxx). Sayfa sayıları, Çalışma raporunu hazırlatan kurum adı, Şehir, Ülke

Online Kaynaklar	
WEB Sayfası	Yazar, A.A., (Yıl). ay, gün. Dokümanın adı, [Format tanımlaması]. Alınan web adresi, http://URL , Erişim Tarihi:
Diğer Referans Türleri	
Eleştiri	Eleştirmen RR, Yıl. Eleştirinin başlığı [Yayının gözden geçirilmesi Yayın adı, Yazan Yazarın Adı A.A. Yazar]. Periyodüğün Adı, Cilt (Sayı), Sayfalar.
Patent	Patent Sahibi A.A., Sayının Yılı. Patent Numarası. Yer: Patenti Veren Ofis.

- Anner, M., (2020). *Abandoned? The Impact of COVID-19 on Workers and Businesses at the Bottom of Global Garment Supply Chains*, Penn State Center for Global Workers' Rights (CGWR), April.01.2020, Research Report, p. 3, <https://www.workersrights.org/wp-content/uploads/2020/03/Abandoned-Penn-State-WRC-Report-March-27-2020.pdf> (Erişim Tarihi: 02.01.2021)
- BGMEA, (2020). *Impact of COVID-19*, Bangladesh Garment Manufacturers and Exporters Association, <https://www.bgmea.com.bd/> (Erişim Tarihi: 15.01.2021)
- Barrie, L., (2020). *Workers in Cambodia and Myanmar Feel Coronavirus Fall-Out*, Just-Style. 13.March.2020, https://www.just-style.com/news/workers-in-cambodia-and-myanmar-feel-coronavirus-fall-out_id138311.aspx (Erişim Tarihi: 18.11.2020)
- Bashimov, G., (2017). Türk Tekstil ve Hazır Giyim Sektörünün Uluslararası Rekabet Gücü: ASEAN-5 Ülkeleri ile Karşılaştırmalı Analiz, *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:4, Sayı: 2, ss. 1-15, e-ISSN: 2148-4996, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/339677>
- Bedir Erişti, S.D., Kuzu, A., Kabakçı Yurdakul, I., Akbulut, Y., Kurt, A.A., (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Editör: Kurt A.A., Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, ss. 102, 109, <http://www.mku.edu.tr/files/1005-4a8f7119-18da-4212-82a9-771089655104.pdf>
- Berg, B.L.,Lune, H., (2019). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 9ncu Baskıdan Çeviri, Çeviri Editörü: Prof.Dr. Asım Arı, Eğitim Kitabevi, Pearson, 4ncü Baskı, Eylül 2019, ISBN: 978-605-7557-92-6, ss. 13-17, Konya
- Beyazaslan, G., (2020). *E-Ticarette Haziran Ayı Satış Verileri*, 10.Temmuz.2020, <https://www.ideasoft.com.tr/e-ticarette-haziran-ayi-satis-verileri/> (Erişim Tarihi: 18.12.2020)
- Beymen Dijital, (2020). Beymen Dijital ve Trunk Show, 9 Ekim 2020, <https://www.youtube.com/watch?v=Qb0igMzKfYE> (Erişim Tarihi: 03.02.2021)
- Bolat, C., (2020). Zara Online Alışverişlerini İkiye Katladığı İçin 1.200 Mağazasını Kapatıyor, 19.Haziran.2020, <https://pazarlamasyon.com/zara-online-alisverisleri-ikiye-katladigi-icin-1200-magazasini-kapatiyor/> (Erişim Tarihi:04.01.2021)
- Cazin, N., (2020). “Coronavirus: Five Survival Strategies for Fashion Players”, September.19.2020, <https://blog.euromonitor.com/coronavirus-five-survival-strategies-for-fashion-players/> (Erişim Tarihi: 15.12.2020)
- Clean Clothes, (2020). Live Blog on How The Coronavirus Influences Workers in Supply Chains, <https://cleanclothes.org/news/2021/live-blog-on-how-the-coronavirus-influences-workers-in-supply-chains> (Erişim Tarihi: 20.11.2020)
- Dengiz, O., (2017). Endüstri 4.0: Üretimde Kavram ve Algı Devrimi, *Makina Tasarım ve İmalat Dergisi*, Cilt. 5/1, ss. 38-45, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/464615>
- Demirdöğmez, M., Taş, H.Y., Gültekin, N., (2020). Koronavirüs'ün (COVID-19) E-Ticarete Etkileri, *OPUS Uluslar arası Toplum Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 29, E-ISSN: 2528-9535, ss. 125-145, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1094574>

- Duran, M.S., Acar, M., (2020). Bir Virüsün Dünyaya Ettikleri: COVID-19 Pandemisinin Makroekonomik Etkileri, *International Journal of Social and Economic Sciences*, 10(1), E-ISSN: 2667-4904, pp. 54-67, <http://www.ijses.org/index.php/ijses/article/view/262/256>
- Dünya, (2020). Vakko Yeni Dönemdeki Hedeflerini Açıkladı, 01.Mayıs.2020, (Erişim Tarihi: 20.12.2020), <https://www.dunya.com/sirketler/vakko-yeni-donemdeki-hedeflerini-acikladi-haberi-469256>
- Economic Times, (2020). Ralph Lauren: 4Q Sales Hit of Up to \$70M From Coronavirus, 14.Şubat.2020, <https://retail.economicstimes.indiatimes.com/news/apparel-fashion/apparel/ralph-lauren-4q-sales-hit-of-up-to-70m-from-coronavirus/74134546> (Erişim Tarihi: 19.12.2020)
- Erdoğan, M.F., (2020). FLO Turuncu Bağcık ile En İyi Sosyal Sorumluluk Projesi Alanında Ödül Aldı, 24.Eylül.2020, <https://www.aa.com.tr/tr/sirkethaberleri/perakende/flo-turuncu-bagcik-ile-en-iyi-sosyal-sorumluluk-projesi-alaninda-odul-aldi/659615> (Erişim Tarihi: 19.12.2020)
- Ersoy, H., Gürbüz, A.O., Fındıkçı Erdoğan M., (2020). COVID-19'un Türk Bankacılık ve Finans Sektörü Üzerine Etkileri, Alınabilecek Önlemler, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, COVID-19 Sosyal Bilimler Özel Sayısı, Yıl: 19 Sayı: 37 Bahar, ss. 146-173, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1165951>
- Euronews, (2020). Sağlık Bakanı Koca Koronavirus COVID-19 Salgını ile İlgili Açıklama Yapıyor, <https://tr.euronews.com/2020/03/10/saglik-bakani-koca-koronavirus-COVID-19-salgini-ile-ilgili-aciklama-yapiyor> (Erişim Tarihi: 08.10.2020)
- Financial Times, (2020). Zara Owner to Write off Nearly €300m of Inventory, 18.03.2020, <https://www.ft.com/content/a9aa4010-6901-11ea-800d-da70cffe4d3> (Erişim Tarihi: 05.01.2021)
- Friedman, A., (2020). Cotton Prices Wilt Below 50 Cents a Pound as Demand, *Sourcing Journal*, 25.03.2020, <https://sourcingjournal.com/market-data/cotton-data/cotton-prices-demand-usda-apparel-coronavirus-201955/> (Erişim Tarihi: 04.01.2021)
- Güler, H.N., (2020). Koronavirüsü (COVID-19) Günlerinde Bankalara İletilen Müşteri İtiraz ve Şikayetlerinin İncelenmesi, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, Eurasian Journal of Researches in Social and Economics (EJRSE), 7(4), 85-99, ISSN: 2148-9963, Cilt. 7, Sayı. 4, ss. 85-99, <https://dergipark.org.tr/en/pub/asead/issue/54055/716811>
- Jones, L., Palumbo, D., Brown, D., (2020). *Koronavirüs: Salgın Küresel Ekonomiyi Nasıl Etkiledi?*, BBC News, 02.07.2020, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-53249686> (Erişim Tarihi: 07.01.2021)
- He, H., Harris, L., (2020). The Impact of COVID-19 Pandemic on Corporate Social Responsibility and Marketing Philosophy, *Journal of Business Research*, Volume. 116, pp. 176-182, <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0148296320303295?via%3Dihub>
- Hug, R., (2020). A success story: The Bangladeshi Garment Sector has Made Remarkable Progress in Recent Years, https://www.bgmea.com.bd/page/A_success_story:_The_Bangladeshi_garment_sector_has_made_remarkable_progress_in_recent_years, <https://businessindia.co/emagazine/shree-cement-stellar-performer> (Erişim Tarihi: 15.01.2021)
- İHKİB, (2020). Koronavirüsle Birlikte Hazır Giyim ve Moda Sektörü'nde Beklenen Değişim ve Dönüşümler, <https://www.ihkib.org.tr/tr/bilgi-bankasi/dunyadan-haberler/i-4023> (Erişim Tarihi: 19.12.2020)
- Karakaş, G., (2020). COVID-19 Sürecinde Kurumsal Sosyal Sorumluluk, http://www.tuhid.org/pdf/COVID-19-Surecinde-KSS_1590136304.PDF (Erişim Tarihi: 15.01.2021)
- Karaköse, D., (2020). 2020'nin Öne Çıkan 10 Markası, 18.11.2020, <https://vogue.com.tr/moda/2020nin-one-cikan-10-markasi> (Erişim Tarihi: 25.12.2020)
- Kish, M., (2020). Adidas Reports 80 Percent Short-Term Sales Drop in China Due to Coronavirus, 11.March.2020, <https://www.bizjournals.com/portland/news/2020/03/11/adidas-reports-80-percent-short-term-sales-drop-in.html> (Erişim Tarihi: 18.02.2021)

- Koch, J., Frommeyer, B., Schewe, G., (2020). Online Shopping Motives During the COVID-19 Pandemic-Lessons from the Crisis, *Sustainability*, Volume 12, Issue 24, 10247, pp. 2-20, <https://doi.org/10.3390/su122410247>
- Russell, M., (2020). Europe's Textile&Apparel Sector Facing 50% Drop in Sales, Just-Style Home Apparel Sourcing Strategy, 01.April.2020, https://www.just-style.com/news/europes-textile-apparel-sector-facing-50-drop-in-sales_id138446.aspx (Erişim Tarihi: 04.02.2021)
- Solis, B., (2014). Digital Transformation and The Race Against Digital Darwinism, 09.09.2014, <https://www.briansolis.com/2014/09/digital-transformation-race-digital-darwinism/> (Erişim Tarihi: 05.02.2021)
- Soylu, Ö.B., (2020). Türkiye Ekonomisinde COVID-19'un Sektörel Etkileri, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, Cilt. 7, Sayı. 5, ISSN: 2148-9963, ss. 169-185, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1168046>
- Şen, E. ve Batı, G., (2020). COVID-19 Pandemik Krizinin Yönetim ve Ekonomi Politik Üzerine Olası Etkileri, Yönetim, Ekonomi ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi, *Journal of Management, Economic and Marketing Research*, 4(2), ISSN: 2587-0785, ss. 71-84, https://www.yepad.org/2020/vol.4_issue.2_article.02_fulltext.pdf
- ÜİB, (2020). COVID-19'un E-Ticaret Üzerindeki Etkileri, Uludağ İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği Ar-Ge Şubesi, Ağustos.2020, s. 8, <https://uib.org.tr/tr/kbfile/COVID-19un-e-ticaret-uzerindeki-etkileri> (Erişim Tarihi: 19.12.2020)
- Vakko, (2020). Vakko Mare SS20 Online Trunk Show, 19 Haziran 2020, <https://www.youtube.com/watch?v=lr0-zPio7xw> (Erişim Tarihi: 08.12.2020)
- Wach, E. (2013). *Learning About Qualitative Document Analysis*, ISD Practise Paper in Brief, ILT BRIEF13, August 2013, www.ids.ac.uk, pp. 1-10, <https://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/bitstream/handle/20.500.12413/2989/PP%20InBrief%2013%20QDA%20FINAL2.pdf?sequence=4> (Erişim Tarihi: 07.10.2020)
- Yalçın, M. (2006). *Eğitimde Gözlem ve Değerlendirme*, Nobel Yayın Dağıtım, ISBN: 9944770469, 9789944770460, Eğitim Yayınları Dizisi No. 266, 125 sayfa, ss. 40-55, Ankara.
- Yetiz, F., (2021). COVID-19 Pandemi Sürecinin Türk Bankacılık Sektörü Çalışanları ve Müşterilerine Etkileri: SWOT Analizi, *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, Ocak.2021, Özel Sayı. 22, ss. 109-117, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1430715>
- Yetmen, G., (2021). Lüks Moda Markalarının Dijital Dönüşümü, *İBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 6, Sayı: 10, ss. 161-187, e-ISSN: 2687-2811, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1471504>
- Yoleri, E., (2020). Satışları Düşen Inditex Group İlk Kez Zarar Açıkladı (Grup Geçen Yıl İlk Çeyrekte 734 Milyon Euro Kar Duyurmuştu), *Textilegence International Textile Magazine*, 22.Haziran.2020, <https://www.textilegence.com/satislari-dusen-inditex-group-ilk-kez-zarar-acikladi/> (Erişim Tarihi: 14.12.2020)

T.C.
EGE UNIVERSITY
TURKISH JOURNAL OF FASHION DESIGN AND MANAGEMENT
(TJFDM)
PUBLICATION PRINCIPLES AND WRITING RULES

Publication Principles

Instructions to Authors of Manuscripts

1. Turkish Journal of Fashion Design and Management (TJFDM) is international refereed journal which is published three times a year over Dergipark (<http://www.dergipark.gov.tr>). It is scanned in the indexes and contains studies in social sciences and interdisciplinary fields.
2. The publication language of the journal is English and Turkish.
3. The journal publishes original research articles and review studies in Fashion, Cloth Design, Service Design, Product Design, Industrial Design, Visual Arts, Architecture, Landscape Architecture, Interior Architecture, Fashion Marketing, Marketing, Fashion Management, Fine Arts, Design Law, Business Administration and Design Philosophy which are not previously published elsewhere. The journal's special issues publish studies that have been peer-reviewed and previously included in a conference abstract book or in the conference proceedings. The articles that are prepared in the form of "Letter to the Editor" will not be accepted.
4. In the special issue of the journal, articles with a summary or full text of which have been printed and that have passed the referee control are published in the congress and symposium books. Articles written in the form of a letter to the editor are not accepted.
5. If the first authors are the same in the manuscripts, only two of them are accepted for the publication in the same issue. Authors are responsible for the scientific content of the manuscripts to be published.
6. The journal holds the copyright of the published articles, and does not pay a copyright fee to the authors.
7. The journal holds the publishing rights of the published articles, and they cannot be published elsewhere without the permission of the board of the journal.
8. Application of the manuscripts should be done via web address; <http://dergipark.gov.tr/>
9. Ethics committee approval must be obtained separately for researches in all disciplines, including social sciences, and clinical and experimental studies on humans and animals that are submitted to the journal for publication, and this approval must be specified and documented in the article. Under this heading, information about ethical rules should be given under separate headings for the referee, author and editor.
10. Author/s should include a statement that the Research and Publication Ethics are complied with in the articles.
11. The research or review articles should be prepared in English or Turkish under the main headings; Title, Abstract in Turkish and English, Keywords in Turkish and English, Introduction, Material and Methods, Findings, Discussion, Results and References. Results and Discussion can also be written in a single title as "Results and Discussion".
12. The references used in the articles should be up-to-date for preserving the originality and the currency of the study with the latest research. For the studies that keep their currency, earlier research can be used as references.
13. The submitted manuscripts must not be published elsewhere or should not be under review by another journal at the time of submission. This issue is considered to be within the responsibility of the authors.

14. Any citation in your articles to at least one article among the previous papers published in our journal has a great importance for Turkish Journal of Fashion Design and Management.

Writing Rules

Author Guidelines

1. Manuscripts must be submitted in Word with the extension of “.docx”. All parts of the manuscript must be typewritten, single column, double-spaced, with margins of at least one inch on all sides. Number manuscript pages consecutively through-out the paper and not to exceed 20 pages in total.

2. The author must use “12” point Times Roman for text. The main body of the manuscript should have a line spacing of 1,15 lines and after each paragraph a “6 nk” spacing should be followed. After each heading, the paragraph spacing should be “6 nk”. All paragraphs and headings should start at the left margin inside 0,5 cm. The text should be fully justified. There should be no hyphenation (cutting words). The authors are discouraged from highlighting text with the use of bold or underlined fonts.

3. The English and Turkish title of the manuscript should be in written with capital letters in “12” pt, bold and centered in the page. The name(s) and surname(s) of the author(s) should be written under the title in “12” pt, bold and centered.

4. Authors of the submitted papers must obtain an “orcid” number and these numbers should be provided under their names in their articles. The articles of the authors without Orc ID cannot be published in our journal.

The name of the author(s) should be adjusted under the title after “6 nk” space, in 12 pt, bold, centered, without personal title. The name of the author(s) should start with a capital letter, and the surname(s) should be written in capitals. If the article has multiple authors, then, their names should be separated by “comma (,)”.

Title, institution information, orcid numbers of the authors should be numbered with the superscript and should be written in “10” font size under the names. Moreover, the correspondent author’s name should be provided in the same place.

Hazır Giyim Sektöründe Pazarlama Maliyetleri *Marketing Costs in The Apparel Sector*

Ece Nüket ÖNDOĞAN¹

¹Asst.of Prof., Ege University, Faculty of Fashion and Design, Izmir-Turkey

Orcid: 0000-0002-8949-4611

Corresponding Author: Ece Nüket Öndoğan

ecenuket@gmail.com

5. There should be at most three types of level titles in the submitted manuscripts. First level titles (Main Title) should be written in “14” pt, bold, in capitals. Second level titles, should be in “12” pt, aligned left and each word’s first letter should be in capitals. Third level titles, which will be used if necessary, should be in “12” pt, aligned left and the first letter of the first word should be written with a capital letter.

6. Sections of “Oz” and “Abstract” should include the aim of the study and the findings. The abstract should not exceed 200 words. In these sections, the authors should not use references, tables, summaries or any type of graphics including pictures.

7. Keywords: Keywords should be given after the abstract and the total number of keywords should be minimum 3 and maximum 5. Appropriate keywords should be chosen to help other researchers in their literature searches and find your paper as a relevant study.

8. The Turkish section of “Öz” of the manuscripts written in English and submitted by foreigner researchers, will be prepared by the journal’s editorial board.

9. In the article, decimal fractions should be separated by commas and the numbers should be separated with dots (eg. 1.529,50 or 1.25.485,57).

10. Photographs, Pictures, Drawings and similar representations should be named as “Figures”, graphical values (Graphs) should be given as “Diagrams”, numerical values (Tables) should be named as “Charts”.

The titles of the figures and diagrams should be given below the representations and aligned left, the title of the charts should be given over the representations and aligned right.

Numbering of Figures, Diagrams and Tables should be done in order and written in bold. The given representations should be cited in the text as (Figure 1., Diagram 4., Chart 2. etc).

11. Each page of the manuscript should be numbered. The numbers should be given below the page and it should be centered. The font of the page numbering should be “Times New Roman” and it should be in “11” pt.

12. Citations in the text should be done using square brackets. A number enclosed in square brackets is placed in the text indicating the relevant reference. Citations are numbered in the order in which they are given in the references. Each referenced source in the text must also be given in the list of references. The references should be listed according to the alphabetical order and in the APA style. If an author is cited more than one in the same text, then in the reference list the author’s articles should be ordered based on their publication dates (the prior publication should be given first). First letter of each word for the titles of the books and book chapters should be in capital. If the cited reference is an institutional publishing, then a publishing number for Institutional publishing or publisher’s name and address should be given. If not, the name of the printing house and the city information should be given. Journal titles must be written in full. Each entry in the references must be justified (distributed evenly between the margins), hanging indentation should be enabled and inner rows should start after 1.0 cm spacing. Some examples are given below for the styling of references:

Examples:

REFERENCES	
Journals	
Basic format (with one author)	Author AA. Year. Title of article. <i>Journal Title</i> volume(issue), pages.
Two or more authors	Author AA, Author B, Author C. Year. Title of article <i>Journal Title</i> volume(issue), pages.
Article published online ahead of placement in an issue	Author A. Year. Title of article. <i>Journal Title</i> Advance online publication. [Retrieved from URL] or [DOI]
Books	
Basic format (with one author)	Author AA. Year. <i>Title of book</i> . Place: Publisher.
Two authors	Author AA, Author B. Year. <i>Title of book</i> . Place: Publisher.
Chapter in an edited book	Author AA. Year. Chapter title. In E. E. Editor (Ed.), <i>Title of book</i> . Place: Publisher, pages.
Conferences	
Proceedings	Author AA. (Ed.). Year, Month. Proceedings of the XXX Symposium, City, Country.
Paper in proceedings	Author AA, Author B. Year, Month. Title of the paper. In E.E. Editor (Ed.), Proceedings of the XXX symposium (pages). City, Country.

Dissertation/Thesis	
PhD	Author AA. Year. Title of doctoral dissertation (Doctoral dissertation). Retrieved from/Available from Name of database Author AA. Year. Title of doctoral dissertation (Unpublished doctoral dissertation), Name of Institution, Location.
Master's	Author AA. Year. Title of a master's thesis (Master's thesis). Retrieved from/ Available from Name of database. (Accession or Order number) Author AA. Year. Title of a master's thesis (Unpublished master's thesis). Name of Institution, Location.
Technical report	
Report	Author AA. Year. Title of work (Report No. xxx). Place: Institution.
Online Sources	
Web page	Author AA. Year, Month Day. Title of document [Format description]. Retrieved from http://URL
Other reference types	
Review	Reviewer RR. Year. Title of review [Review of the publication Title of the publication, by A. A. Author]. Periodical Title, Volume(issue), pages.
Patent	Inventor AA. Year of the issue. Patent Number. Place: Office Issuing the Patent.

- Anner, M., (2020). *Abandoned? The Impact of COVID-19 on Workers and Businesses at the Bottom of Global Garment Supply Chains*, Penn State Center for Global Workers' Rights (CGWR), April.01.2020, Research Report, p. 3, <https://www.workersrights.org/wp-content/uploads/2020/03/Abandoned-Penn-State-WRC-Report-March-27-2020.pdf> (Erişim Tarihi: 02.01.2021)
- BGMEA, (2020). *Impact of COVID-19*, Bangladesh Garment Manufacturers and Exporters Association, <https://www.bgmea.com.bd/> (Erişim Tarihi: 15.01.2021)
- Barrie, L., (2020). *Workers in Cambodia and Myanmar Feel Coronavirus Fall-Out*, Just-Style. 13.March.2020, https://www.just-style.com/news/workers-in-cambodia-and-myanmar-feel-coronavirus-fall-out_id138311.aspx (Erişim Tarihi: 18.11.2020)
- Bashimov, G., (2017). Türk Tekstil ve Hazır Giyim Sektörünün Uluslararası Rekabet Gücü: ASEAN-5 Ülkeleri ile Karşılaştırmalı Analiz, *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:4, Sayı: 2, ss. 1-15, e-ISSN: 2148-4996, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/339677>
- Bedir Erişti, S.D., Kuzu, A., Kabakçı Yurdakul, I., Akbulut, Y., Kurt, A.A., (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Editör: Kurt A.A., Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, ss. 102, 109, <http://www.mku.edu.tr/files/1005-4a8f7119-18da-4212-82a9-771089655104.pdf>
- Berg, B.L.,Lune, H., (2019). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 9ncu Baskıdan Çeviri, Çeviri Editörü: Prof.Dr. Asım Arı, Eğitim Kitabevi, Pearson, 4ncü Baskı, Eylül 2019, ISBN: 978-605-7557-92-6, ss. 13-17, Konya
- Beyazaslan, G., (2020). *E-Ticarette Haziran Ayı Satış Verileri*, 10.Temmuz.2020, <https://www.ideasoft.com.tr/e-ticarette-haziran-ayi-satis-verileri/> (Erişim Tarihi: 18.12.2020)
- Beymen Dijital, (2020). Beymen Dijital ve Trunk Show, 9 Ekim 2020, <https://www.youtube.com/watch?v=Qb0igMzKfYE> (Erişim Tarihi: 03.02.2021)
- Bolat, C., (2020). Zara Online Alışverişlerini İkiye Katladığı İçin 1.200 Mağazasını Kapatıyor, 19.Haziran.2020, <https://pazarlamasyon.com/zara-online-alisverisleri-ikiye-katladigi-icin-1200-magazasini-kapatiyor/> (Erişim Tarihi:04.01.2021)

- Cazin, N., (2020). “Coronavirus: Five Survival Strategies for Fashion Players”, September.19.2020, <https://blog.euromonitor.com/coronavirus-five-survival-strategies-for-fashion-players/> (Erişim Tarihi: 15.12.2020)
- Clean Clothes, (2020). Live Blog on How The Coronavirus Influences Workers in Supply Chains, <https://cleanclothes.org/news/2021/live-blog-on-how-the-coronavirus-influences-workers-in-supply-chains> (Erişim Tarihi: 20.11.2020)
- Dengiz, O., (2017). Endüstri 4.0: Üretimde Kavram ve Algı Devrimi, *Makina Tasarım ve İmalat Dergisi*, Cilt. 5/1, ss. 38-45, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/464615>
- Demirdöğmez, M., Taş, H.Y., Gültekin, N., (2020). Koronavirüs’ün (COVID-19) E-Ticarete Etkileri, *OPUS Uluslar arası Toplum Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 29, E-ISSN: 2528-9535, ss. 125-145, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1094574>
- Duran, M.S., Acar, M., (2020). Bir Virüsün Dünyaya Ettikleri: COVID-19 Pandemisinin Makroekonomik Etkileri, *International Journal of Social and Economic Sciences*, 10(1), E-ISSN: 2667-4904, pp. 54-67, <http://www.ijses.org/index.php/ijses/article/view/262/256>
- Dünya, (2020). Vakko Yeni Dönemdeki Hedeflerini Açıkladı, 01.Mayıs.2020, (Erişim Tarihi: 20.12.2020), <https://www.dunya.com/sirketler/vakko-yeni-donemdeki-hedeflerini-acikladi-haberi-469256>
- Economic Times, (2020). Ralph Lauren: 4Q Sales Hit of Up to \$70M From Coronavirus, 14.Şubat.2020, <https://retail.economictimes.indiatimes.com/news/apparel-fashion/apparel/ralph-lauren-4q-sales-hit-of-up-to-70m-from-coronavirus/74134546> (Erişim Tarihi: 19.12.2020)
- Erdoğan, M.F., (2020). FLO Turuncu Bağcık ile En İyi Sosyal Sorumluluk Projesi Alanında Ödül Aldı, 24.Eylül.2020, <https://www.aa.com.tr/tr/sirkethaberleri/perakende/flo-turuncu-bagcik-ile-en-iyi-sosyal-sorumluluk-projesi-alaninda-odul-aldi/659615> (Erişim Tarihi: 19.12.2020)
- Ersoy, H., Gürbüz, A.O., Fındıkçı Erdoğan M., (2020). COVID-19'un Türk Bankacılık ve Finans Sektörü Üzerine Etkileri, Alınabilecek Önlemler, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, COVID-19 Sosyal Bilimler Özel Sayısı, Yıl: 19 Sayı: 37 Bahar, ss. 146-173, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1165951>
- Euronews, (2020). Sağlık Bakanı Koca Koronavirus COVID-19 Salgını ile İlgili Açıklama Yapıyor, <https://tr.euronews.com/2020/03/10/saglik-bakani-koca-koronavirus-COVID-19-salgini-ile-ilgili-aciklama-yapiyor> (Erişim Tarihi: 08.10.2020)
- Financial Times, (2020). Zara Owner to Write off Nearly €300m of Inventory, 18.03.2020, <https://www.ft.com/content/a9aa4010-6901-11ea-800d-da70cff6e4d3> (Erişim Tarihi: 05.01.2021)
- Friedman, A., (2020). Cotton Prices Wilt Below 50 Cents a Pound as Demand, *Sourcing Journal*, 25.03.2020, <https://sourcingjournal.com/market-data/cotton-data/cotton-prices-demand-usda-apparel-coronavirus-201955/> (Erişim Tarihi: 04.01.2021)
- Güler, H.N., (2020). Koronavirüsü (COVID-19) Günlerinde Bankalara İletilen Müşteri İtiraz ve Şikayetlerinin İncelenmesi, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, Eurasian Journal of Researches in Social and Economics (EJRSE), 7(4), 85-99, ISSN: 2148-9963, Cilt. 7, Sayı. 4, ss. 85-99, <https://dergipark.org.tr/en/pub/asead/issue/54055/716811>
- Jones, L., Palumbo, D., Brown, D., (2020). *Koronavirüs: Salgın Küresel Ekonomiyi Nasıl Etkiledi?*, BBC News, 02.07.2020, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-53249686> (Erişim Tarihi: 07.01.2021)
- He, H., Harris, L., (2020). The Impact of COVID-19 Pandemic on Corporate Social Responsibility and Marketing Philosophy, *Journal of Business Research*, Volume. 116, pp. 176-182, <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0148296320303295?via%3Dihub>
- Hug, R., (2020). A success story: The Bangladeshi Garment Sector has Made Remarkable Progress in Recent Years, https://www.bgmea.com.bd/page/A_success_story:_The_Bangladeshi_garment_sector_has_made_remarkabl_e_progress_in_recent_years, <https://businessindia.co/emagazine/shree-cement-stellar-performer> (Erişim Tarihi: 15.01.2021)

- İHKİB, (2020). Koronavirüsle Birlikte Hazır Giyim ve Moda Sektörü'nde Beklenen Değişim ve Dönüşümler, <https://www.ihkib.org.tr/tr/bilgi-bankasi/dunyadan-haberler/i-4023> (Erişim Tarihi: 19.12.2020)
- Karakaş, G., (2020). COVID-19 Sürecinde Kurumsal Sosyal Sorumluluk, http://www.tuhid.org/pdf/COVID-19-Surecinde-KSS_1590136304.PDF (Erişim Tarihi: 15.01.2021)
- Karaköse, D., (2020). 2020'nin Öne Çıkan 10 Markası, 18.11.2020, <https://vogue.com.tr/moda/2020nin-one-cikan-10-markasi> (Erişim Tarihi: 25.12.2020)
- Kish, M., (2020). Adidas Reports 80 Percent Short-Term Sales Drop in China Due to Coronavirus, 11.March.2020, <https://www.bizjournals.com/portland/news/2020/03/11/adidas-reports-80-percent-short-term-sales-drop-in.html> (Erişim Tarihi: 18.02.2021)
- Koch, J., Frommeyer, B., Schewe, G., (2020). Online Shopping Motives During the COVID-19 Pandemic-Lessons from the Crisis, *Sustainability*, Volume 12, Issue 24, 10247, pp. 2-20, <https://doi.org/10.3390/su122410247>
- Russell, M., (2020). Europe's Textile&Apparel Sector Facing 50% Drop in Sales, Just-Style Home Apparel Sourcing Strategy, 01.April.2020, https://www.just-style.com/news/europes-textile-apparel-sector-facing-50-drop-in-sales_id138446.aspx (Erişim Tarihi: 04.02.2021)
- Solis, B., (2014). Digital Transformation and The Race Against Digital Darwinism, 09.09.2014, <https://www.briansolis.com/2014/09/digital-transformation-race-digital-darwinism/> (Erişim Tarihi: 05.02.2021)
- Soylu, Ö.B., (2020). Türkiye Ekonomisinde COVID-19'un Sektörel Etkileri, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, Cilt. 7, Sayı. 5, ISSN: 2148-9963, ss. 169-185, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1168046>
- Şen, E. ve Batı, G., (2020). COVID-19 Pandemik Krizinin Yönetim ve Ekonomi Politik Üzerine Olası Etkileri, Yönetim, Ekonomi ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi, *Journal of Management, Economic and Marketing Research*, 4(2), ISSN: 2587-0785, ss. 71-84, https://www.yepad.org/2020/vol.4_issue.2_article.02_fulltext.pdf
- UİB, (2020). COVID-19'un E-Ticaret Üzerindeki Etkileri, Uludağ İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği Ar-Ge Şubesi, Ağustos.2020, s. 8, <https://uib.org.tr/tr/kbfile/COVID-19un-e-ticaret-uzerindeki-etkileri> (Erişim Tarihi: 19.12.2020)
- Vakko, (2020). Vakko Mare SS20 Online Trunk Show, 19 Haziran 2020, <https://www.youtube.com/watch?v=lr0-zPio7xw> (Erişim Tarihi: 08.12.2020)
- Wach, E. (2013). *Learning About Qualitative Document Analysis*, ISD Practise Paper in Brief, ILT BRIEF13, August 2013, www.ids.ac.uk, pp. 1-10, <https://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/bitstream/handle/20.500.12413/2989/PP%20InBrief%2013%20QDA%20FINAL2.pdf?sequence=4> (Erişim Tarihi: 07.10.2020)
- Yalçın, M. (2006). *Eğitimde Gözlem ve Değerlendirme*, Nobel Yayın Dağıtım, ISBN: 9944770469, 9789944770460, Eğitim Yayınları Dizisi No. 266, 125 sayfa, ss. 40-55, Ankara.
- Yetiz, F., (2021). COVID-19 Pandemi Sürecinin Türk Bankacılık Sektörü Çalışanları ve Müşterilerine Etkileri: SWOT Analizi, *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, Ocak.2021, Özel Sayı. 22, ss. 109-117, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1430715>
- Yetmen, G., (2021). Lüks Moda Markalarının Dijital Dönüşümü, *İBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 6, Sayı: 10, ss. 161-187, e-ISSN: 2687-2811, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1471504>
- Yoleri, E., (2020). Satışları Düşen Inditex Group İlk Kez Zarar Açıkladı (Grup Geçen Yıl İlk Çeyrekte 734 Milyon Euro Kar Duyurmuştu), *Textilegence International Textile Magazine*, 22.Haziran.2020, <https://www.textilegence.com/satislari-dusen-inditex-group-ilk-kez-zarar-acikladi/> (Erişim Tarihi: 14.12.2020)